STRIPSCHRIFT

verschijnt maandelijks
nummer 106
prijs f4,95

HUGO PRATT

HEB JIJ AL ´N SMURF?

De grote, kleurrijke tekenfilm
"De fluit met zes smurfen"
gaat op 15 december in première
in Nederland.
Bij die gelegenheid
presenteren de Smurfen
zichzelf in allerlei
gekke vormen en kleuren.
Haal zo´n Smurf in huis!

ZELFKLEVERS
MOBIEL
POSTERS
KLEURBOEKEN
STRIPVERHALEN
LUXE-ALBUM
MINI-ALBUMS
POPPETJES

Overal verkrijgbaar
Smurferij DUPUIS

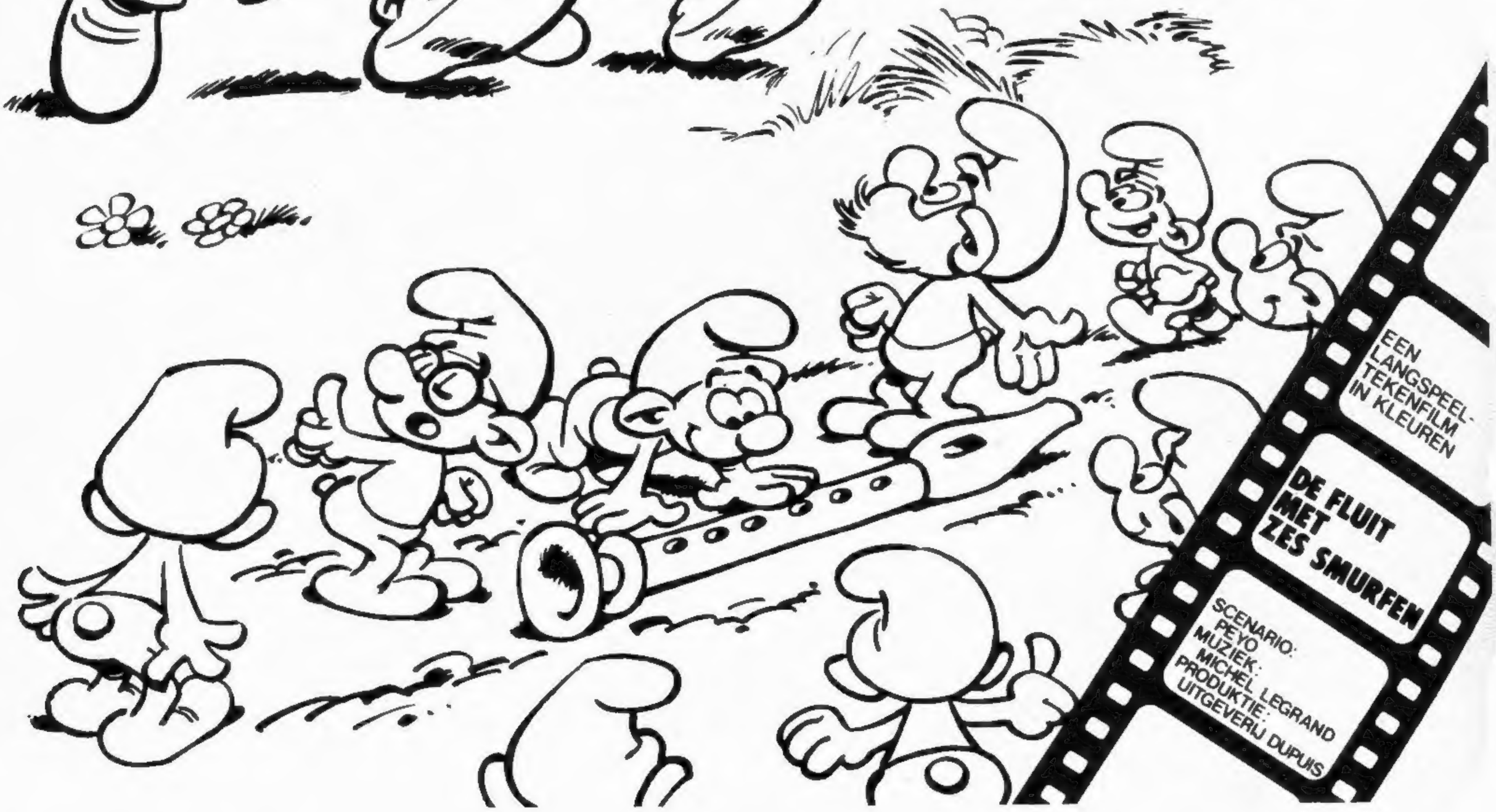

STRIPSCHRIFT

no. 106 december 1977

Uitgegeven door Thespa Uitgeverij voor het Stripschap Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 september 1968.

Uitgeverij Thespa
Koninginneweg 164
Amsterdam
tel. (020) 791319
Abonnementen en advertenties
tel. (020) 791319.

Redactie-adres:
Postbus 9494, Amsterdam
tel. (020) 171332

Redactie:
Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Rob van Eijck, F. Hansen, Wim van Helden, Marcel van der Hoff, Nico Noordermeer, Martin Wassington.
Vormgeving:
Hans Frederiks
Vaste medewerkers: Domien ten Berge, Herman Pieter de Boer, Reinolt Duerings, Evert Geradts, Cees de Groot, Rob Harren, Eric Hoek, Cees Kousemaker, Dick Matena, Henk J. Meier, Guus Ong, Hans Stoovelaar, Leny Zwalve.

Stripschrift is verkrijgbaar:
via een abonnement (jan t/m dec.) à f 32,50
giro 20 99 48 t.n.v. Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap à f 38,50 giro no. 15 13 000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap te Amsterdam; in de losse verkoop à f 4,95
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van f 29,00 voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!
Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOCOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

FASCINEREND

De elementen woeden onbarmhartig: bladeren, blaren en bladen vallen gestaag, maar voor Stripschrift blaast de herfstwind kennelijk uit de goede hoek. Het lijkt niet op te kunnen: met een snel zwellend lezersbestand, een stijgende losse verkoop, een toevloed aan abonnees, op stapel staande vreemdtalige versies en bijspringende adverteerders. Eindelijk gerechtigheid zou je zo zeggen.
We hebben dit maal dan ook maar eens fors uitgepakt om dit feestelijk glanzende jubileumjaar 1977 met al zijn vrolijke parties, nog eens extra op te poetsen.
In verband met het verschijnen van zijn eerste Nederlandstalige album 'De Woestijnschorpioenen', kozen we in deze aflevering nl. voor niemand minder dan de Europese meester van zwart-wit: Hugo Pratt.
Pratt dus - en dat werd hoog tijd - omdat hij als tekenaar/scenarist nu al zo'n dertig jaar zoveel sfeer, visie, persoonlijkheid, psychologie en politiek in zijn verhalen weet te leggen. En vooral ook omdat hij de schepper is van een hedendaags genre strips: de strip-roman fleuve, waarin hij de ontwikkelingsgeschiedenis van zijn hoofdfiguren schetst.
In zijn werk heeft hij - aanvankelijk sterk beïnvloed door de Amerikaan Milton Caniff (zie SS-99) - een geheel eigen Europese stijl ontwikkeld en daarmee als het ware een brug geslagen tussen Europa en Amerika, waar naar Pratt's overtuiging de strip dan ook geboren werd, en niet - zoals boze deskundologische tongen wel beweren - in de duistere grotten van Lascaux of Altamira of op het in huisnijverheid vervaardigde tapijt van Bayeux. Veel meer over zijn teken- en denkwereld zult U elders in dit blad aantreffen.
De extra pagina's die dit nummer telt kunnen wij U aanbieden dank zij de spontane medewerking van onze adverteerders, terwijl we tevens veel dank verschuldigd zijn aan het enthousiasme van Uitgeverij Casterman.

Red.

INHOUD

5. HUGO PRATT: EEN KWESTIE VAN WENNEN
Hans Frederiks en Kees de Bree zetten in twee deelartikelen de betekenis van Pratt als tekenaar/scenarist, zijn stripfiguren en zijn tekenstijl uiteen.

10. IK BEN EEN ANARCHIST, in PRATT-PRAAT, een interview door Martin Wassington, portretteert de Venetiaanse meester zichzelf.

25. DE HAARLEMSE STRIPBLADEN III, een nieuwe aflevering van VNU-story door Hans van den Boom.

27. STRIPDOORSNEDE, Albert Tol zet de dagbladstrips op een rijtje en trekt een aantal opmerkelijke conclusies.

29. HET STRIPSCHAP PRESENTEERT, notities, ruiladvertenties.

31. ICE CREAM, YOU SCREAM, herdruk POGO 1956.

34. DE EERLOZE KRIJG, vervolg van het 66e en laatste Eric de Noorman verhaal.

36. BOEKBESPREKINGEN, La France oh la la, Nieuws, Pi, Simpelman.

Sommaire
Ce mois dans Stripschrift nous avons un dossier Hugo Pratt, avec un article, un interview et une réprise de la bande Luck Star O'Hara. A part ça il y a la suite de notre serie sur V.N.U., un fondage des bande quotidiennes de '77, Pogo, Eric, les nouvelles etc.

Summary
This month we have in a dossier Hugo Pratt, with an article, an interview and a reprint of the comic strip Luck Star O'Hara. Beside that we look into the dailystrip of '77 and we continue our series on V.N.U., Pogo, Eric, news, etc.

STRIP TOPTIEN

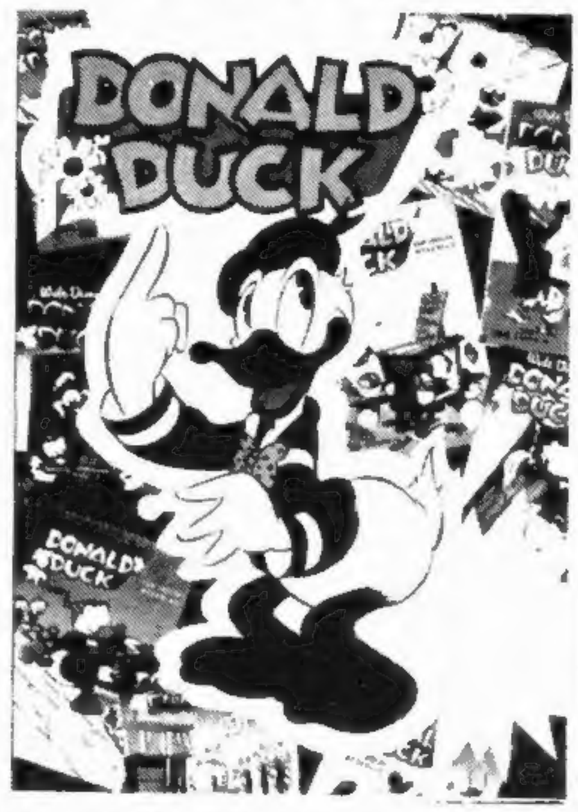

1. DONALD DUCK
Jubileum Boek
WALT DISNEY PROD.
Oberon B.V.

2. VIDOCQ
— de avonturen van
KRESSE
Oberon B.V.

---

3. DE WOESTIJNSCHORPIOENEN
PRATT
Uitg.Casterman

4. YOKO TSUNO (3)
De Grens van het Leven
Leloup
Uitg. Dupuis

5. COMANCHE
De Duivelsvinger
HERMAN/GREGG

6. ROODBAARD
— en de Berbers
HUBINON/CHARLIER
Oberon B.V.

7. ARCHIE CASH (4)
Levens voor Long-Thi
MALIK/BROUYèRE
Uitg. Dupuis

8. TITUL EN TITULA
Titula en Titul
BUCKINX
Uitg.Drukwerk

9. BLAKE EN MORTIMER (1)
De 3 formules van Prof. Sato
JACOBS
Helmond Uitg.

10. ROBBEDOES EN KWABBERNOOT (2)
De Doodsman
FOURNIER
Uitg. Dupuis

Maar liefst 6 nieuwe uitgaven, verrassend is Pratt's eerste Nederlandstalige album 'De Woestijnschorpioenen', de DD facsimile-uitgave en Kresse's heruitgegeven Vidocq.
De tussen haakjes () vermelde getallen geven de notering op de vorige Toptienlijst aan. Gegevens voor deze Toptien werden verstrekt door Athenaeum Nieuwscentrum, De Blauwe Lotus, De Bijenkorf, Drukwerk, Fa. Hermans, De Jacobijn, Lambiek, De Leeswinkel, Old Comic House, Plaatjes-Boekjes, Richard, Sjors, Wammes, Wammes Waggel, Wout, en voor het eerst een buitenlandse stripspecialist: Wasda, Provinciestraat 152, Antwerpen.

de Woestijnschorpioenen

door HUGO PRATT

IK HEB NOOIT DE LAATSTE PAGINA KUNNEN ONDERTEKENEN VAN HET DAGVERSLAG VAN DE " LONG RANGE DESERT GROUP", DE BEROEMDE " SCHORPIOENEN VAN DE WOESTIJN". EEN KOGEL VERHINDERDE HET MIJ EN DAT WAS ZOWEL MIJN EINDE ALS DAT VAN ONS VREEMDE TEAM. ALS IK DIE BLADZIJDE WEL HAD KUNNEN ONDERTEKENEN DAN HADDEN JULLIE MIJN NAAM KUNNEN LEZEN: S. KACURIOS, VENETIAAN VAN GRIEKSE AFKOMST. IK GELOOF WEL DAT IK HET BEN DIE JULLIE HET BEST KAN VERTELLEN OVER ALLES WAT ER GEBEURDE. LUISTER MAAR:

ALS JE HET ZO WILT UITDRUKKEN. ZE BRENGEN DE POST UIT ZIGHAN EN OM DE KEER OOK DE SOLDIJ. MAAR DAT IS PAPIER-GELD DAT NA DE OORLOG TOCH GEEN WAARDE MEER HEEFT. WIJ ZIJN HIER VOOR DE POST...

CASTERMAN NEDERLAND B.V.
de MORINEL 25-29 DRONTEN

HUGO PRATT

Een kwestie van wennen

door Kees de Bree en Hans Frederiks

Een briljant tekenaar die met een enkele penseelveeg de juiste stemming weet weer te geven of een slonzige kliederaar die zelfs niet in staat is een citroen natuurgetrouw te tekenen? Een realist, een anarchist, een romanticus, mysticus of een exotisch buitenbeetje? Een klakkeloos imitator van Caniff en Eisner, een tekenaar wiens strips aan elkaar hangen van maniertjes of juist een onverschrokken baanbreker? Dat zijn slechts enkele van de ver uiteenlopende meningen over de meest omstreden striptekenaar van de laatste 10 jaar: de Italiaan Hugo Pratt. In Italië heeft hij vanaf het begin van de jaren vijftig met strips als Sgt. Kirk, Ernie Pike, Anna della Giunglia, Wheeling, Luck Star O'Hara, Una ballata del mare salato, Corto Maltese en Scorpione del Deserto (Woestijnschorpioenen) een waanzinnige populariteit bereikt. Zijn luxueuze stripalbums verkopen als zoete broodjes, Corto Maltese is verfilmd en krijgt waarschijnlijk een vervolg en de 51-jarige Pratt zelf is behangen met eervolle vermeldingen en prijzen (o.a. Prix Phénix en Yellow Kid).
Toch is die populariteit merkwaardigerwijze meer gebaseerd op de figuur Pratt zelf dan op zijn striphelden, waar hij, volgens eigen zeggen, zoveel van zichzelf in stopt. Hij is een graag geziene gast op stripcongressen waar hij met zijn ontzag inboezemende omvang en zijn kleurrijke verleden de beste publiciteitsmanager van zichzelf is.
Zonder de kwaliteit van zijn werk te willen aanvechten rijst de vraag of zijn allesbehalve publiciteitsschuwe karakter er soms debet aan is dat de waardering voor zijn strips voornamelijk komt van de kant van uitgevers, redacteuren en critici.
Een feit is dat het *publiek* buiten Italië Pratt niet pruimt. Vrijwel alle Europese stripbladen hebben gedurende korte of lange tijd een strip van Pratt gepubliceerd: Bang, Tintin (Kuifje), Pif, Pep, Pilote en Phénix. De weinigen die zijn werk momenteel nog publiceren doen dat òf omdat de redacteuren Pratt zo goed vinden òf uit een soort snobisme, want in de polls komt duidelijk tot uitdrukking dat de lezers Pratt matig waarderen. Dat een jeugdig publiek Pratt niet ziet zitten is begrijpelijk maar dat een wat ouder publiek ook moeite heeft met hem ligt minder voor de hand. Wie er gelijk heeft, het publiek of de beroepshalve in strips geïnteresseerde mensen, valt moeilijk te zeggen. Voorlopig lijkt het er op dat Pratt voor zijn collega's tekent. Veel van de stof voor zijn verhalen heeft Pratt ontleend aan zijn langdurige verblijven in Argentinië en Afrika. Bij uitgeverij Casterman is pas in een fraaie editie 'De Woestijnschorpioenen' verschenen waarin een deel van Pratts ervaringen zijn vastgelegd. Hiermee is het eerste Nederlandstalige stripalbum van Hugo Pratt een feit. Een goede reden om hem en zijn veelvuldig nagevolgde werk eens aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Na een periode van ruim 20 jaar lokale beroemdheid, kreeg Pratt internationaal bekendheid met zijn tot dusver beste verhaal 'La Ballade de la Mer Sallée', dat hij in 1967 voor het eerst in het Italiaanse maandblad Stg. Kirk publiceerde.
Behalve de zee, die de belangrijkste rol speelt vinden we er diverse personages van gelijkwaardig belang in. Het verhaal speelt zich voornamelijk op zee af bij de Fiji eilanden, vlak voor de eerste wereld-oorlog. De exotische omgeving krijgt nog meer kleur door de exotische figuren die in het verhaal optreden: soldaten, avonturiers, piraten (zoals *Raspoetin*) of de *'Monnik'*.
Een van de belangrijke personages in dit verhaal is *Corto Maltese*. In het begin van dit album zien we hem aankomen drijven, op een vlot gebonden door zijn muitende bemanning. *Een kapitein zonder schip.* Hij zal later ook bijna altijd zonder schip zijn.

☐ *Ja, hij is een modern mens. Octavio Paza, een Mexicaans dichter heeft eens gezegd, dat het feit iets te bezitten negatief is. Het beroofd je van je vrijheid. Als Corto Maltese een schip zou hebben, dan zou hij maar aan dat schip vast zitten, nu is hij vrij en kan hij b.v. op een jacht van een miljardair zitten, een zeilschip of een cargo. . .*

Corto Maltese speelt niet de belangrijkste rol in *La Ballade de la Mer Sallée* Waarom heeft Pratt hem later uitgekozen als hoofdfiguur?

☐ *Ik heb Corto Maltese gekozen, omdat hij een personage was dat al een duidelijk doel had in La Ballade. . . Hij verscheen tussen allerlei pittoreske figuren. Hij was niet de belangrijkste. Al deze figuren schiepen de sfeer en een van de karakters trok me erg*

omdat hij me grote mogelijkheden gaf tot uitwerking. Toen ik in de gelegenheid was om wat met hem te doen bij PIF, vond ik dat een waardevol figuur als hij wel een hele serie kon dragen.

Als zelfstandige held verscheen Corto Maltese voor het eerst in het weekblad Pif in april 1970. We zien Corto zitten op de veranda van hotel Java in de luiste stoel, terwijl hij een van zijn geliefde dunne sigaartjes rookt. – *Je kon zien dat het een man was, die ging waar het lot hem naar toe bracht*, luidt een van de eerste zinnen van het verhaal. In dat eerste verhaal (Tristan Bantam) verschijnen veel van zijn vrienden ten tonele :
Steiner, vroegere professor aan de universiteit van Praag, nu aardig aan de drank.
Ronald Bantam, die om hulp bij Corto aankomt.
De mooie *Morgana*, zus van Ronald en leerlinge van Bouche Dorée, iemand die zich met Tovenarij en Magie bezig houdt.
Magie is iets, dat veel in de verhalen van Corto Maltese voorkomt.
☐ *Dat komt doordat hij in een wereld leeft die net als hij magisch is, een Afro-Zuidamerikaanse wereld. Aan de kust van Zuid-Amerika vind je veel zeelui en aan deze kust vind je de Voodoo-cultus, in de macumba. . .*

In een van de volgende verhalen stort hij zich in een Zuid-Amerikaanse revolutie. Het is het verhaal over een Cangaceiro, die moe van een dictatoriaal bewind een klein leger van zwervers aanvoert. Aan het einde van het verhaal sterft hij, ondanks de hulp van Corto, maar niet nadat hij er in geslaagd is de kolonel om zeep te helpen.
Corto Maltese leert de opstandelingen iets over leiderschap. Tir Fixe is in eerste instantie alleen een *bandiet* en komt alleen de vermoorde 'verlosser', zoals de vroegere leider werd genoemd, wreken. Tir Fixe klaagt dan dat de revolutie zonder de 'verlosser' niets is. 'OK', zegt Corto dan. 'Jullie hebben misschien een groot mens verloren, maar een chef die zijn mensen zonder een richting achterlaat en zich als een kind door zijn vijanden laat pakken, lijkt me niet zo bekwaam. . .' Dit kost hem bijna zijn leven, maar zijn gelijk redt hem.
Als Corto dan tegen Tir Fixe zegt: 'Neem de plaats in van 'de verlosser', antwoordt Tir Fixe: 'Ah, gringo. . ., ik ben een bandiet. . . Wie zou me volgen? ' 'Luister gringo, ik ben geen politiek leider. . . ik ben een man van actie. De verlosser kon met mensen praten en dingen uitleggen'. Waarop Corto antwoordt: 'Je *bent* al aan het discussiëren en dat is een goed teken. . .'

Corto Maltese

Bouche Dorée

Steiner

Tir Fixe

Soledad Lokaarth

Tristan Bantam

Morgana

Rasputin

Corto Maltese en de politiek?
☐ *Hij is anti-kolonialist, hij kent geen geografische grenzen of rassenvooroordelen, hij heeft zwarte zusters, indiaanse neven. . .*

Corto Maltese verlaat Brazilië weer na zijn avonturen met Tir Fixe. In *A cause d'une mouette* verliest hij door een kogelwond zijn geheugen en ontmoet hij Soledad Lokaarth de zus van een vermeende moordenaar, die hij helpt te ontsnappen, met zijn boot. . . Weer zijn boot kwijt.
Steiner vindt Corto weer terug, maar Corto is nog steeds zonder zijn geheugen. In *Têtes et Champignons* krijgt hij door magische paddestoelen zijn geheugen weer terug maar deze paddestoelen bezorgen Steiner wel een boze droom met koppensnellers die Corto Maltese een kopje kleiner willen maken.
In het volgende verhaal ontmoet hij Venexiana Stevenson, een avonturierster, die hij nog vaker zal tegenkomen.
In *Port Ducal* raakt hij in de clinch met een dictatoriale president, die nogal aan Papa Doc van Haïti doet denken.
Ook hier weer veel geheimzinnige zaken: Voodoo en Zwarte Magie.
Daarna keert hij terug naar Europa, waarin hij midden in de eerste wereldoorlog terecht komt.
Uiteindelijk treffen we Corto aan in Noord-Afrika, waar hij opkomt voor de vrijheid van de Arabieren en hun strijd tegen de Turken. Aan zijn zijde vinden we een inboorling *Cush* genaamd, die we later nog in de Woestijnschorpioenen zullen terug zien.

De verhalen van Pratt doen sterk denken aan de klassieke avonturen-verhalen in de stijl van *Conrad* of *Stevenson*. Over Conrad werd wel eens gezegd, dat hij gedwongen, vroeg voor zichzelf leerde zorgen, net als zijn helden eigenlijk. Het zelfde kunnen we zowel over Pratt als over diens helden opmerken.
☐ *Corto Maltese is een held in de stijl van Conrad, Stevenson of die van Melville, maar van binnen heeft hij ironie, misschien heeft hij een karakter als bij de Venetianen. Hij is flegmatiek, hij heeft zichzelf onder controle. . . Dat komt omdat zijn vader een Engelsman was, een militair, een zeeman die op Gibraltar en Malta vertoefd heeft. . .Zijn moeder is Nina van Gibraltar. Hij heeft van zijn moeder, die een Andalusische zigeunerin was, de Magie geerfd . . .*

Als je de verhalen van Corto Maltese leest heb je het gevoel of hij echt bestaan heeft, dat je hem zo zou kunnen tegenkomen.
☐ *Corto Maltese is een legende die je kan tegenkomen, je kan hem in alle havens vinden. Ik*

heb hem dan wel bedacht, maar de verhalen berusten op echte gebeurtenissen, op verhalen die ik heb gehoord. Hij heeft bestaan. . . hij bestaat nog. Ik heb hem alleen gevonden. . .
Je zou kunnen zeggen dat hij op het einde van de romantische tijd leeft. Hij is een soort figuur van Conrad, die de taal van vandaag spreekt. En door hem in dat bepaalde tijdperk te laten spelen maak ik hem tot een soort voorbode. Ik laat hem reageren als een mens van vandaag, maar hij blijft iemand uit het romantische tijdperk, die slechts de wereld ziet waarin hij leeft. Ik geloof dat de lezers in hem dingen kunnen vinden die ze zelf zoeken. . .

In verband met het werk van Pratt spreekt men regelmatig over de roman-fleuve, dit is een roman, of serie van romans, waarin de ontwikkeling van een persoon of personen wordt verhaald.

Als Hugo Pratt over Corto Maltese zegt dat hij tegen kolonialisme is, dan bedoelt hij eigenlijk dat hij zelf tegen kolonialisme is.
☐ *Er zijn elementen in hem die ik in mezelf herken. . . Ik zou graag Corto Maltese zijn. . .*

Hiermee zijn we dan bij het thema van de Woestijnschorpioenen aangeland. Het verhaal over de Woestijnschorpioenen speelt in de laatste fase van de koloniale oorlogen, in 1941 in Afrika.
Ook de romantiek speelt hierin weer een grote rol. Volgens Pratt was dit een van de laatste 'romantische' oorlogen. Het is een van de laatste oorlogen gevoerd door mensen, die blijven reageren als mensen. Pratt laat zien hoe mensen door de oorlog gaan reageren, mensen waarvan je het niet verwacht gedragen zich heldhaftig, anderen vervallen tot verraad of lafheid. . .
Pratt laat diverse typen zien:
Koinsky, een cynische luitenant, meedogenloos, maar niet wreed. Het is de situatie die hem zo maakt.
Kord, een dubbelspion, voor geld te koop.
Hassan, beweert alleen voor het geld voor de Engelsen te werken, durft geen revolutionair te zijn. . .
Judittah Canaan, Jodin uit Palestina, tegen de imperialistische Engelsen. Toch werkt ze voor hen, want de nazi's zijn grotere vijanden.
Stella: een fascist, avonturier maar ondanks alles sympathiek en dat maakt hem gevaarlijk.
Dit wordt onderkend door *Cush:* een kameeldrijver, meedogenloos maar rechtvaardig en niet zonder gevoel.

In dit verhaal ventileert Pratt zijn politieke mening zeer duidelijk via zijn personages.

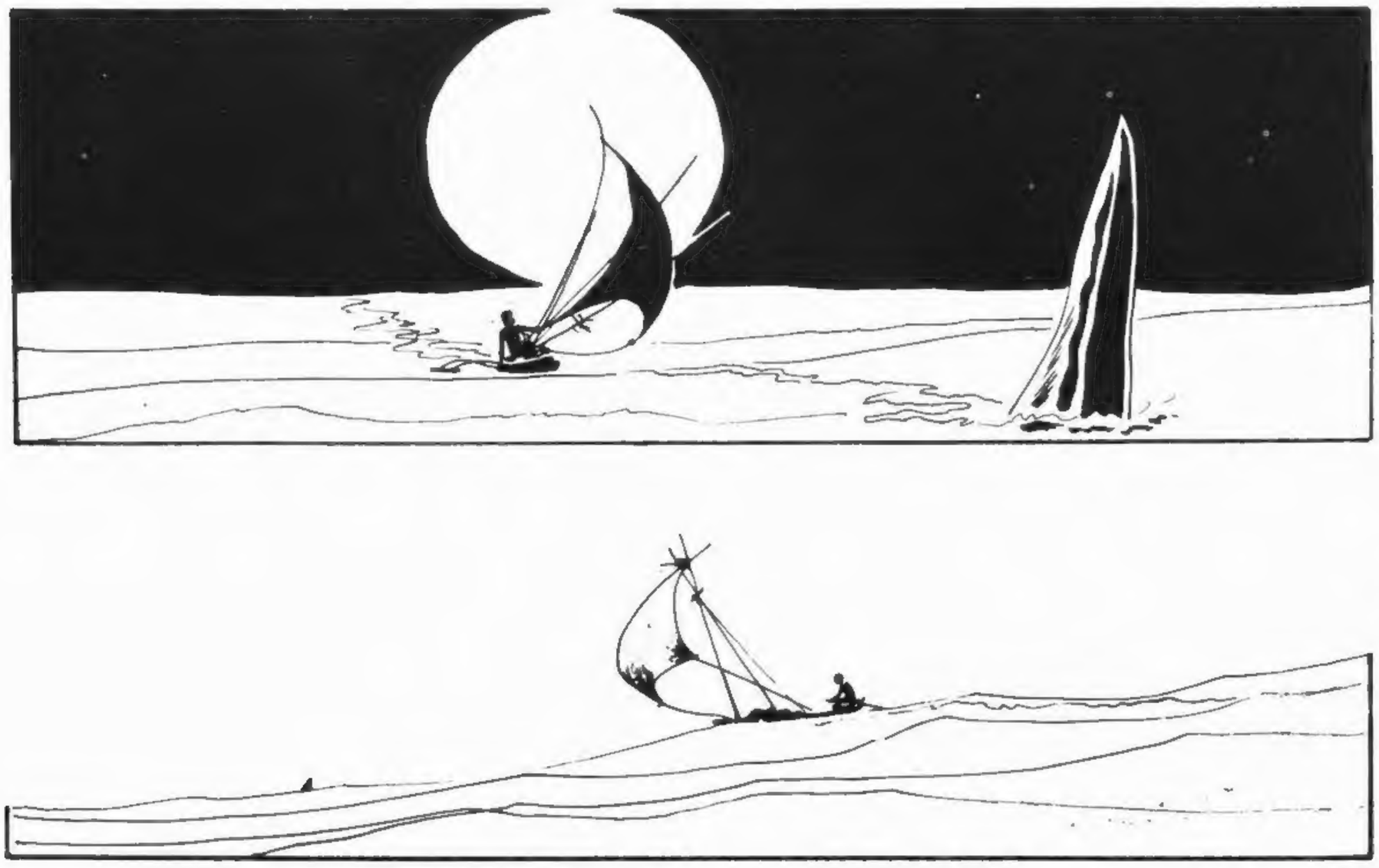

Neem bijvoorbeeld eens deze twee dialogen:
Tussen Judittah Canaan en Hassan horen we de volgende dialoog:
J:Tot nu toe heb ik alleen maar mannen van de militaire politie van de C.I.D. en van de Britse veiligheidsdienst gezien. En die staan nu niet bepaald sympathiek tegenover de Joodse afdeling. . .
H: Je vergeet erbij te zeggen dat de Bedoeïnen, waaronder ik, ook niet bepaald dol op de Joden zijn. . .
J: Ja, ik weet het, maar toch hebben jij en ik meer met elkaar gemeen dan al die andere lui, met onze problemen hebben ze niets te maken. Na deze oorlog zullen we ze oplossen.
H: De dag waarop dat gebeurt zullen we nooit beleven. . .

Dialoog tussen Koinsky, Cush en Stella:
K: De terugkomst van Haile Selassie wordt vandaag verwacht. In Karthoem had men mij met een vriend van het Arab Frontier Batalion uitgekozen om de Abbessijnse patriotten aan te voeren tegen de Italianen in Debra Marcos.
C: De Abbessijnen moeten alleen strijden, zonder de Engelsen. Als uw oorlog is afgelopen, zullen wij onze revolutie voortzetten.
S: De opstand zul je bedoelen!
C: Nee, Stella. . . ik zei de revolutie. Het geeft niet welke. Opstanden hebben vele vlaggen. . . revoluties niet. Misschien is er maar een grote revolutie op de wereld. . . een oorlog tussen de goeden en de kwaden. . . Maar. . . we vragen ons soms af aan welke kant de goeden staan. . .
K: Wie heeft je geleerd zo te praten?
C: De ervaring. . . Ik heb ook veel strijdmakkers gehad en een paar vrienden. . . Die zeiden min of meer hetzelfde. In het bijzonder een zekere Corto Maltese. Men zegt dat hij verdwenen is tijdens de Spaanse burgeroorlog.
S: De Spaanse burgeroorlog? Daar was ik ook. . .
C: O ja? Maar dan zeker niet aan dezelfde kant!
K: Dus jij was een revolutionair Cush. . . Maar revoluties eindigen in de greep van de politici en worden dan een smerig zaakje. . . en dan?
C: Jij bent een perfectionist. Maar te romantisch. In zo'n geval ga je op zoek naar een andere revolutie en dan weer een andere, en als je het moe bent ga je terug en als je terug gaat, ben je verloren. In ieder geval, jij hebt niets met revoluties te maken.

In dit album spreekt Pratt het duidelijkst zijn mening uit. In verhalen van Corto Maltese laat hij zijn held wel vaak meehelpen aan revoluties, maar hij blijft meer het type van onrechtbestrijder.
Genoeg over zijn *verhalen*, laten we maar eens zijn *tekenstijl* gaan bekijken . . . .

KORTE BIOGRAFIE

Hugo Pratt werd de 15e juni 1929 geboren in Rimini, zoon van een Franse vader van Engels origine. Zijn vader verhuisde onmiddellijk na de geboorte van zijn zoon naar Venetië. Toen Pratt tien jaar was ging hij met z'n vader naar Afrika. Hij bracht z'n jeugd door in Ethiopië, dat in die tijd een Italiaanse kolonie was. In 1942 keerde hij terug naar Italië. Op zijn zeventiende schiep hij samen met enkele vrienden zijn eerste strip *L'As de pique*.

In 1950 kreeg hij van de Argentijnse uitgever Cesare Civita een uitnodiging bij hem te komen werken. Hij accepteerde die. Hij deed echter maar weinig voor deze uitgever. Al gauw werkte hij voor Editorial Frontera, waarvoor hij o.a. *El Serganto Kirk, Ernie Pike, Ann y Dan* en *Wheeling* maakte.
In San Paolo aan de Panamericana de Arte gaf hij een tijdlang les over het maken van stripverhalen.

In 1964 keerde hij terug naar Europa, waar hij o.a. voor de Daily Mirror en The Sunday Pictorial werkte.

In 1967 begint uitgever Ivaldi een blad, alleen maar om het werk dat Pratt in de loop der jaren maakte, in de originele versie en kompleet te kunnen publiceren. Voor dit blad (*Sgt. Kirk*) maakt hij *La Ballade de la Mer Sallée*.

Daar krijgt hij het aanbod van PIF om, in volledige vrijheid voor hun een strip te gaan tekenen. Dat wordt dan op 1 april 1970 *Corto Maltese*, die in korte tijd zal uitgroeien tot een van de bekendste helden van Pratt.

In 1974 maakt hij onder andere voor het weekblad Kuifje *Les Scorpions du Désert.*
Zijn meest recente verhaal wordt gepubliceerd in het maandblad Pilote: *La Macumba du Gringo.*

DE STRIP ZONDER BEENTJES

'De meeste tekenaars laten slechts fantasie-werelden zien zonder zich om documentatie-materiaal te bekommeren. Ik heb dit beroep gekozen om vrij te kunnen blijven, maar ik heb er altijd naar gestreefd de werkelijkheid weer te geven. Trouwens, dat was een behoefte, een noodzaak. Andere tekenaars, die veel beroemder zijn dan ik, hebben enorm veel zorg besteed aan de uitvoering van hun beeldverhalen: Harold Foster, Milton Caniff, Edgar Jacobs. Ik heb het nu over 'realistische' tekenaars, wat niet wegneemt dat andere tekenaars in een fantasie-wereld geen fantastische resultaten kunnen bereiken. Maar ik zoek de werkelijkheid. . .', Dat verklaarde Hugo Pratt enige jaren geleden in een interview met het blad Phénix.

. . .dikke klodders inkt . . .

Een duidelijke uitspraak over de nog nimmer gedefinieerde term: 'realistische strip'. Voor Pratt is een realistische strip-verhaal een weergave van de werkelijkheid, waarbij documentatiemateriaal onontbeerlijk is. Maar juist het gebruik maken van documentatiemateriaal maakt dat die werkelijkheid gedeformeerd wordt, of in ieder geval ingeperkt. Een fotograaf heeft bij het nemen van zijn foto eerst het gunstigste kamera-standpunt gekozen, zijn toestel ingesteld en daarmee een uitsnede gemaakt van de werkelijkheid die zich aan hem voordoet. Zijn werkelijkheid gaat niet verder dan het door zijn lens afgebakende terrein. Bovendien heeft hij een keuze gemaakt uit honderden dingen die evengoed in aanmerking kwamen om gefotografeerd te worden. Als Pratt aan zijn strip begint neemt hij bij het gebruiken van foto's als documentatiemateriaal een werkelijkheid in de zoveelste graad over, niet *zijn* keuze, niet *zijn* kamera-instelling maar die van de fotograaf. Bovendien moet hij om zijn strips leesbaar te houden een redelijk verhaal in elkaar draaien en evenals voor romans geldt ook hier dat de werkelijkheid hand in hand gaat met een ferme dosis fictie. Hoe goed Pratt het ook bedoelt, hij is gedoemd een impressie van de werkelijkheid te geven zoals hij die ervaart, anders zou hij geschiedenisboeken moeten gaan schrijven. Na de vaststelling dat de lezer bij iedere strip, van wie dan ook, geconfronteerd wordt met een *stripwerkelijkheid* en niet met een *echte werkelijkheid*, blijft de vraag staan: 'Wanneer noemen we een strip realistisch? ' Het is een discussiepunt waar je hele tijdschriften mee zou kunnen vullen, maar laten wij ons beperken tot de volgens ons meest essentiële eisen waaraan de 'realistische strip' moet voldoen:

1. Zowel tekst als tekeningen moeten proberen een natuurgetrouw beeld te geven van de werkelijkheid. Babbelende paarden of kiftende kabouters maken zelfs tegen een realistisch getekende achtergrond de strip als geheel 'niet realistisch'.
2. De mensen moeten er redelijkerwijze uitzien zoals mensen in de realiteit.
3. Visuele grappen in tekstballoons zijn uitgesloten.
4. De situaties moeten in de werkelijkheid geplaatst kunnen worden. Mannen die zich door krachtpatsers uit hun schoenen laten slaan, zoals in Astérix zijn niet aanvaardbaar. Mannen die om het uur met raketten naar Venus vliegen evenmin. Dit punt hangt ten nauwste samen met het belangrijkste punt: *De geloofwaardigheid!*

Een realistische strip moet bovenal geloofwaardig zijn. En dat zijn Pratts verhalen! Zijn mensen zien eruit als mensen, gedragen zich als mensen en leven in een omgeving die in werkelijkheid bestaat. Zijn verhaaltrant is dus realistisch. Je zou alleen aanmerkingen kunnen hebben op de enorm wisselvallige manier waarop Pratt zijn werkelijkheid tekent. De zee, de lucht, de woestijn en de bossen geeft hij ruw aan met enkele dikke klodders inkt. De lezer die zee en woestijn òf in het echt gezien heeft òf er kennis mee heeft gemaakt via boeken en t.v. kan uit Pratts inktklodders en uit de verdere entourage (een boot of een jeep met mannen in khaki) opmaken hoe hij de zwartvlekken moet interpreteren. Pratt is, evenals de expressionistische schilders, uit op een zo sterk mogelijke zeggings- en uitdrukkingskracht waarbij het natuurvoorbeeld vervormd wordt ten koste van detail en schoonheid. Sommige tekenaars noemen het goedkoop effectbejag en het is inderdaad dubieus of Pratt zich ooit los zal maken van zijn maniertje. Andere tekenaars laten zich lovend uit over Pratts gedurfde stijl, zoals Will Gould in het blad European Cartoonist: 'What originally attracted me to Hugo Pratt's work was his uninhibited use of bold blacks. . . a technique most cartoonists avoid because they are fearful of the result. When some cartoonists find it necessary to draw blacks (shading of the bone contours of the face and body, and the creases and wrinkless in clothing) they use the 'dry brush' technique. . . carefully stroking and restroking the same line (like a painter in oils) until they produce the desired effect. But this is not effective. It shows. And the cartoonist knows it. Fortunate indeed is the cartoonist who is not afraid to dip his pen or brush into a bottle of India ink, withdraw it almost dripping wet and slap it down velvetly black on a sheet of white bristol board in the confident, aggressive manner of a fighter who sees his opening and goes for the knockout'. Naast die volle zwarte vlakken laat Pratt andere delen van zijn tekeningen opvallend leeg. Hij

. . . de essentie, het allernoodzakelijkste . . .

EH BIEN! ON EST PASSÉ PAR LE PETIT TROU... SI CE PHÉNOMÈNE DE KOÏNSKY N' AVAIT PAS ÉTÉ LÀ ...
QU'EST-CE QUE JE PEUX EN AVOIR MARRE DE CETTE GUERRE! MARRE!

beperkt zich tot de essentie, het allernoodzakelijkste. Pratt tekent bijvoorbeeld geen boot maar het symbool van een boot, twee driehoekjes op elkaar; zoals op verkeersborden ook het teken de plaats van het echte vervoermiddel inneemt. Suggestie is het materiaal waar Pratt mee werkt. Overigens moet er aan worden toegevoegd dat hij zijn symbolentaal niet consequent doorvoert. Tanks, pistolen, stoelen, en, zoals bij de *Woestijnschorpioenen*, alle uniformen, vlaggen, voertuigen, badges en schouderstukken tekent hij aan de hand van foto's uiterst gedetailleerd. Alle onderdelen zijn aanwezig, geen bout, geen moer of ribbel ontbreekt maar merkwaardig genoeg blijven het uiterst schone bouwmodellen. Geen schaduw ontsiert de tanks, geen kreukel de badges.

. . . je vindt Pratt mooi, of niet . . .

Zijn gedetailleerde tekeningen van voorwerpen zijn precies het tegenovergestelde van zijn natuurtekeningen.
Waar Pratt de werkelijkheid suggereert (natuur) ontbreekt de waarheidsgetrouwe weergave en bij de waarheidsgetrouwe weergave (voorwerpen) laat hij de suggestieve dieptewerking van schaduwvlakken achterwege.

Voornamelijk door zijn sterk op Milton Caniff geïnspireerde gebruik van zwart-wit bereikt hij haast OP-ART-achtige effecten. Pratt prefereert het werken in zwart-wit boven kleur omdat de verfijnde pastelkleuren die hij mooi vindt, praktisch altijd anders gedrukt worden dan hij ze wil hebben. Een gang van zaken waar de rondborstige tekenaar zich danig over op kan winden omdat hij het inkleuren daar te tijdrovend en nauwkeurig werk voor vindt. Zijn tekeningen en zijn balloons, of beter zijn weggelaten balloons, lijken dan ook geheel afgestemd op zwart-wit. In de eerste verhalen van Corto Maltese *'L'aigle du Bresil'* en *'Rendez-vous à Bahia'* zijn de gesproken teksten slechts door één ragfijn lijntje onderstreept met een haakje dat in de richting van de spreker wijst. Toen de albums later van kleur werden voorzien werd er geen balloon rond de tekst gemaakt maar werd er gewoon temidden van de achtergrondkleur het stuk waar de tekst in stond wit gelaten. Het is net of de inkleurder en inletteraar laaiende ruzie hebben gehad voordat de strip naar de drukker ging. Het geheel eigen karakter van de tekstverwerking is uiteraard geheel verloren. Je vraagt je af waarom Pratt het eindresultaat niet in eigen hand neemt.
Pratt'stekenstijl en verhaaltrant zijn in de 32 jaar dat hij nu strips tekent drastisch veranderd. Zijn in 1945 gestarte strip *'Ace of Spades'* was zowel wat helden als wat tekenstijl betreft een mengeling van Milton Caniff, Will Eisner en Will Gould. Zijn strip *Sgt. Kirk* uit 1953 was één van de meest onbeholpen strips uit zijn carrière.
Van de 3 tekeningen waren er subiet 2 close ups of halftotalen en 1 tekening waarin de personen van iets verder af te zien waren. *Sgt. Kirk* zou in de analen bijgeschreven kunnen worden als de strip zonder beentjes omdat die ledematen slechts zelden in beeld kwamen. In deze strip was Pratt toch erg rommelig met zijn camerastandpunten. Het ene ogenblik zie je iemand met een bijl in zijn linkerhand schuin van onderen en het volgende ogenblik nader je de man van rechts boven terwijl hij de bijl in zijn rechter vuist klemt. Bovendien zit er in deze strip een storende fout die Pratt nooit helemaal is kwijt geraakt. Om het in filmterminologie uit te drukken: 'Pratt gaat vaak over de as'. Het klinkt smerig, wij weten het, maar zo is het niet bedoeld. Pratt tekent in *Stg. Kirk* vaak op plaatje 1 de hoofdpersoon links in beeld, op plaatje 2 zie je hem rechts in beeld, plaatje 3 staat hij weer links in het beeld, kortom het is een beweging waarbij een kamera om zijn as zou moeten draaien. Voor de lezer is zo'n beweging, indien een paar keer achter elkaar herhaald, uiterst hinderlijk omdat hij gewend is van links naar rechts te lezen en tevens omdat hij in het dagelijks leven niet gewend is dat iemand met wie hij staat te praten van links naar rechts huppelt. Het is een springerig geheel waarbij de aandacht na een paar keer onherroepelijk wordt afgeleid.
De teksten van Sgt. Kirk zijn buitensporig lang en dringen niet zelden de tekening naar de kaderlijn. De verhalen zijn soms te vergelijken met de laatste plaatjes van Dick Bos waarin uitvoerig uit de doeken wordt gedaan wie de moord heeft gepleegd en waarom. Bij *'Wheeling'* is het een stuk beter al vergeet Pratt ook hier af en toe dat hij striptekenaar is en geen romancier. *Corto Maltese* en vooral *Una Ballata del Mare Salato* zijn een stuk beter uitgebalanceerd, maar voor de Pratt-tegenstanders wordt het steeds erger om aan te zien want vooral in dit laatste verhaal gaat Pratt gedurfd expressionistisch te werk. In de *Woestijnschorpioenen* neemt hij gas terug en levert plotseling veel gedetailleerde tekeningen af. Ook de silhouet-techniek van Caniff wordt hier driftig gehanteerd. Wie een afkeer heeft van manierisme en nabootsing zal Pratt hiermee als afgedaan beschouwen. Voor anderen, die vinden dat het overnemen van technieken een goede basis kan zijn voor het ontwikkelen van een geheel nieuwe, eigen strip zal Pratt een genie zijn. Het veel gehoorde verwijt dat Pratt *niet* echt briljant natuurgetrouw kan tekenen en Caniff *wel* is uiteraard een schijnargument. Je beoordeelt Karel Appel, Salvador Dali en Gauguin ook niet op hun kunde om een levensecht portret van iemand te schilderen. Je vindt Pratt mooi of niet. De laatste stripexperimenten van Pratt in het blad Pilote zullen zijn naam waarschijnlijk geen eer aan doen. Hij heeft hier echt al zijn maniertjes tot in het extreme aangewend. Of uitsluitend de meest essentiële vormen óf overdadige zwartvlakken. De constante stijlwisseling doet denken aan de Indianenschedelmeter (later schrijver) uit Amerika, Little Joe Gould, die in een filosofische periode van zijn leven zei: 'In winter I'm a buddhist, in summer I'm a nudist'.

PRATT-PRAAT MET STRIPSCHRIFT

interview door Martin Wassington

Ik ben een anarchist

Als ik hem, tijdens de 9e Parijse Convention de la Bande Dessinée, voor het eerst sinds april weer ontmoet, zit hij op de stand van Casterman van achter zo'n miniconducteursbrilletje albums te signeren; 'Les Scorpions du Desert'. Rechts van hem is Jacques Martin met een soortgelijke klus aan Alex-albums bezig, terwijl links een plaats voor Hans G. Kresse gereserveerd is, i.v.m. het verschijnen van 'Les avontures de François Vidocq. Hij heeft het echter - tot teleurstelling van zijn uitgever - telefonisch vanuit Ierland(!)- af laten weten, de commerciële dans daarmee ontspringend.
Ik kuch opvallend, Hugo kijkt van zijn werk op, mij van over zijn focus aan, trekt direkt zijn wenkbrauwen in herkenning op - hij heeft zoals alle striptekenaars een opvallend goed visueel geheugen -, en terwijl zijn gezicht zich ontspant in een jongensachtige lach, zegt hij in zijn typische Engels: 'Hello Martin, nice to see you'.
Ik wring me verder tussen de opdringende bewonderaars door naar voren, schud hem de hand en herinner hem er en-passant aan dat we al sinds een half jaar — de kinderboekenbeurs van Bologna —, een afspraak voor een interview hebben lopen. 'Of corzz', zegt Pratt, 'Thizz afternoon four thzzirty' en krijgt van een voor de gelegenheid tropisch uitgedoste Casterman p.r.-man (the show must go on) een volgend album in de handen geschoven.

Al twee dagen tuiten mijn oren van het Frans en omdat Engels dan niet meer zo best wil lukken, en ook Pratt er de voorkeur aangeeft besluit ik in het Frans te interviewen. Ik stel me wat dat betreft veilig door de hulp van het bevriende blad Falatoff in te roepen. Samen met redacteur Jean Pierre Mercier beslis ik Pratt met rust te laten voor wat betreft zijn werkwijze en biografie, daarover moet een begeleidend artikel maar opheldering geven. Wij kiezen een vooral politiek en ideëel portret van de man te schetsen, waarbij zowel uiterst links als ultra-rechts aan de orde komen, evenals commercie, revolutie, anarchie, en Amerika.
Een beetje gespannen bereiden we ons daarop voor: analyseren, rubriceren, elimineren. Het wordt zo snel half vijf en Pratt is als altijd precies op tijd. Zoals hij daar door de glazen entreedeuren van het theater stapt, ken ik hem al jaren; een zware man, al lijkt hij ook nu weer gezetter dan vorige maal -, een levensgenieter met een charmante jongensachtige uitdrukking, die tijdloos lijkt en hem een voor zijn leeftijd patent uiterlijk geeft. Toch komt hij door zijn traag bewegingsritme wat vermoeid en uitgeblust over; als ik hem daarop attent maak, veert hij echter snel op.
Claude Moliterni, manus van alles in de stripwereld moet me dan nu maar - door de warwinkel van de commercie heen - aan een rustig plaatsje voor een interview helpen. Hij doet dat ook wel als ik hem in ruil daarvoor verzeker een al lang toegezegd artikel over het Nederlandse Beeldverhaal voor een Wereldstripencyclopedie nu eindelijk snel af te leveren. We belanden na wat strubbelingen met portiers - het gaat nog erg vormelijk toe daar in Frankrijk - in een grote klassieke, theatrale hal, waar zeer spaarzaam daglicht naar binnen valt. Daarmee krijgen we bij het vallen van de avond allengs moeilijker. Toch geeft het wel een zeer speciaal sfeertje die grote hal en dat kleine gezelschap in het duister. Voordeel is ook dat we er niet gestoord worden.
Wereldburger die hij is met zijn vele reizen, kontakten en domicilies, ontpopt hij zich gaande het gesprek in zijn optreden vooral als Italiaan, hij is goedlachs, praat druk, graag en veel in alle toonaarden, slaat zijpaden in, vergaloppeert zich daarop regelmatig, herstelt zich en dringt er even vaak op aan vooral zijn ontsporingen niet uit te buiten.

Evenals in zijn omvangrijk oeuvre manifesteert hij zich als een uitstekend, boeiend en vooral intelligent verteller. De tijd vliegt daardoor. Hij blijkt begaan met het lot van politieke vluchtelingen en de gekleurde medemens, die zo'n grote rol spelen in zijn verhalen, en hij weet exact wat hij wel en niet wil. Als we uiteindelijk na zo'n anderhalf uur klaar zijn zitten we in volslagen duisternis, we hebben er niet eens aan gedacht een lichtschakelaar te zoeken, maar is ons over zijn beweegredenen en ideeën toch veel helder geworden. Wij hebben dan ook een barstende hoofdpijn, omdat Pratt konstant van taal wisselt: Frans, Spaans, Engels, Italiaans, Frans, Engels, etc. etc.

Bij de recorder-test grapt Pratt ervaren om de spanning te doen afnemen, in een taal die geen van de onzen machtig is, als we om explikatie vragen antwoordt hij: 'Ich bin ein verrückter Kapitän von. . . .' De rest gaat verloren, maar de strekking van die opmerking leidt ons van de beginverklaring direkt naar de eerste vraag.

In Nederland is kortgeleden bij Casterman je eerste Nederlandstalige album uitgekomen, voorheen hebben we in de Nederlandse taal alleen kortstondig kennis van je werk kunnen nemen in het vroegtijdig verdwenen blad Pep. Opvallend is in je verhalen dat ze altijd maar om militairen handelen, weliswaar in gradaties; vrijheidsstrijders, marinemensen etc. en ook is het nooit volop oorlog maar gaat het om psychologische en gewapende conflicten, guerilla's e.d. Hoe zit dat?
Ik ben zowel tegen de oorlog als tegen militair vertoon. Maar ik kom uit een militair gezin en toen ik dertien jaar was moest ik in Afrika al in dienst tegen de Abessijnse opstandelingen optreden al was ik door mijn leeftijd dan meer een soort mascotte van het leger. Ik werd eigenlijk door de situatie gedwongen dienst te nemen, mijn vader was een echte kolonialist, maar wist de betekenis van dat woord niet eens, mij overviel het allemaal, terwijl ik als enige vrienden, leeftijdsgenoten met een andere huidskleur kon krijgen. Tenslotte had ik kameraden nodig, ik kon moeilijk met mijn vader spelen. Zo raakte ik als jonge Italiaan bevriend met jonge Afrikanen, we hadden tenslotte in ieder geval onze jeugd gemeenschappelijk. Tegenwoordig ligt het gelukkig allemaal heel anders, wat in Italië en Duitsland gebeurt, gebeurt omdat ze gemeenschappelijk tegen de gevestigde orde zijn, het nationalistisch ideaal van toen is gelukkig verdwenen. De situatie van nu is onvergelijkbaar met die van mijn jeugd. Ik was gedwongen het fascisme te ondergaan, maar naar mijn mening bestaat er tegenwoordig een ander - minstens even gevaarlijk - soort fascisme: een verborgen fascisme. Maar laten we het niet over de politiek hebben, dat is een heel andere zaak. Om de vraag te beantwoorden, dat militaire kader heeft lang deel uitgemaakt van mijn leven, ik ben altijd met militaire onderwerpen bezig om ze tegen het militairisme te gebruiken, om het aan de kaak te stellen.

Ik besluit via wat doorsneevraagjes later weer op de politiek terug te komen.

Alle verhalen spelen zich voornamelijk af in een tropische sfeer?
Dat ligt nogal voor de hand ik heb er altijd gewoond, Venetië, Afrika en Zuid-Amerika, de sfeer, mentaliteit, beschaving en de omgeving spreken mij aan, ze hebben mijn jeugd erg beïnvloed.

Je bent nogal gek op kleurlingen, hè?
Ik houd van alle soorten mensen. Als ik alleen van zwarten zou houden, zou ik weer een ander soort kolonialisme bedrijven. Als je een aardige jongen bent kan ik met je praten of een borrel pakken of wat dan ook. Zwarte mensen zitten met dat immense minderwaardigheidscomplex. Als echter een zwarte mij bij mijn werk in de weg zou staan, dan zou ik hetzelfde reageren als bij een Italiaan of een Hollander, ik let niet op huidskleur, ik kan het met iedereen goed vinden,

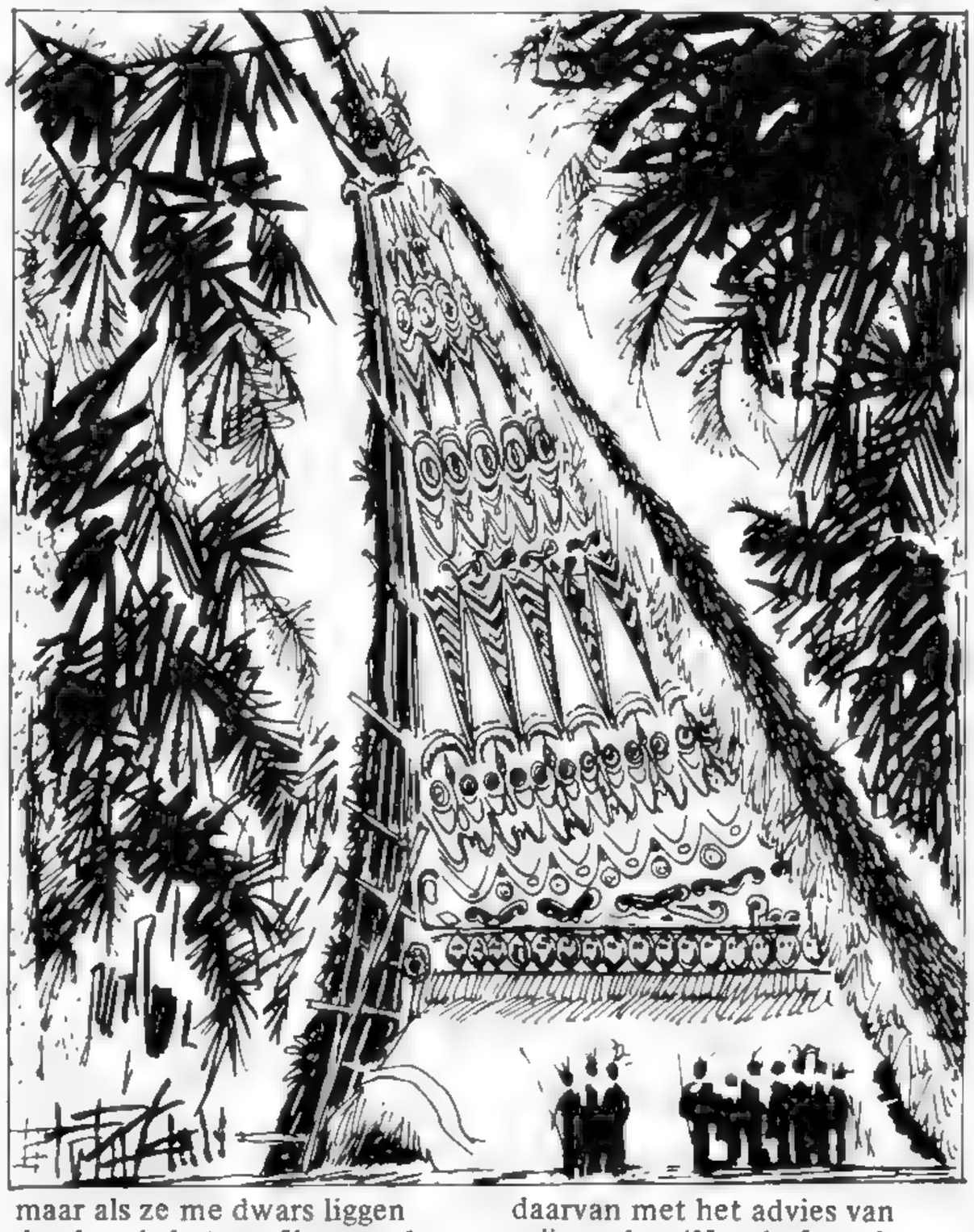

maar als ze me dwars liggen dan houdt het op. Ik weet dat er grote problemen zijn, maar wie ben ik om ze op te lossen, te beoordelen of veroordelen?

Pratt reageert wat fel dus is ga door.

Je bent een van de weinige Europeanen die negers in zijn strips gebruikt.
Ik gebruik ook hoeren, ik zou ook wel homosexuelen kunnen gebruiken, ik heb wel een homo-vriend, daar ben ik dan wel niet sexueel in geïnteresseerd, maar ik kan wel goed met hem overweg. Ik heb trouwens ervaren dat de meeste homo's erg intelligent zijn, ontwikkeld en gevoelig. Ik heb geen enkel probleem met ze. Maar als ze meer van me moeten dan gewoon vriendschap, dan zeg ik tegen ze: je bent aan het verkeerde adres. Tenslotte sta ik mijn mannetje wel ha, ha, ha.

Ik kom langs een achterdeur terug op de politiek:

Je had het net al over de huidige politieke situatie, waarom maak je omdat je uitgever je kennelijk vrijlaat en je strips eigenlijk voor volwassenen zijn, geen strip over deze tijd?
Ik prefereer iets te maken waar ik alles van af weet, en dat is hetgene, dat ik in mijn jeugd heb meegemaakt. Dat zijn dingen die een enorme indruk nalaten. Ze bepalen voor een goed deel je interesses later. De hele achtergrond waartegen mijn jeugd zich afspeelde met milieu, gebeurtenissen, vrienden in die abnormale omstandigheden, hebben me sterk aangegrepen. De tegenstrijdigheid daarvan met het advies van mijn vader: 'Houd afstand, wees voorzichtig', hebben er toe geleid dat ik alleen over dingen praat en dingen doe waar ik me lekker en zeker bij voel. Ik heb voor het eerste tijdperk van deze eeuw gekozen, omdat dat het einde van de romantiek is, niet van de romantiek als sentiment, maar de romantiek als levenshouding, opvoeding. Hitler was ook een romanticus, maar er bestaat Goddank ook een ander veel positiever soort. Ik geloof dat dat een wezenlijk onderdeel van het mens-zijn is. Zo zijn er b.v. mensen die zeggen dat Kipling het prototype van een imperialistische auteur was, maar als je zijn werk hebt gelezen, ontdek je dat hij de eerste is geweest die zei 'Make love not war' en niet Brecht. Die was wel een groot bewonderaar van Kipling, maar schreef heel andere dingen. Kipling was de eerste die wat tégen de oorlog schreef. Kritici lezen te oppervlakkig. Ik zeg niet dat Kipling mijn favoriet is, zijn gedichten zijn goed maar zijn proza is aanvechtbaar, maar ik zie hem niet als imperialist. Ik schrijf zoals ik dat doe omdat ik het produkt ben van opvoeding en milieuinvloeden. Maar je vraagt waarom ik niet over de mensen van vandaag schrijf?

Ik kan me zo voorstellen dat jij als bewogen schrijver, als je in de krant leest dat de Baader-Meinhoff groep zelfmoord heeft gepleegd, tegen het plafond springt en denkt aan moord!
Voor mij ligt dat duidelijk. Het is een staatsexecutie. Het kan er bij mij niet in dat dat soort mensen zomaar zelfmoord plegen. Ze zijn *zeker* bereid in de strijd voor hun ideaal te sneuvelen, maar zelfmoord?

Ik kan me nu ook op grond van je verontwaardiging nog indenken dat je je daarover in b.v. een verhaal zou willen uiten of is dat je niet romantisch genoeg?
Pas op! Het is zeker wel romantisch. De revolutie is altijd romantisch en belangrijk. Ik ben op mijn manier altijd revolutionair geweest, wanneer ik daar de mogelijkheid toe had. Ik had alleen te kiezen hoe dat te brengen. Corto Maltese is op een bepaalde manier anarchist. Dat is mijn manier van revolutie. Ik ben geen volgzaam man, ik kan me bv niet in de communistische partij terug vinden, om daar een historisch compromis te zien sluiten. Diep van binnen ben ik anarchist, revolutionair al ben ik het ook weer niet eens met alle uitingen van de revolutie.

De volgende valt me in en komt hard aan in eerste instantie, Pratt moet er zelfs van verzitten.

Pff, je noemt je anarchist revolutionair, wat doe je dan in vredesnaam in dit commerciële stripcircus?
Ai, daar zeg je me wat! Maar wat is het alternatief als ik iets zou maken dat volledig anarchistisch-revolutionair zou zijn, zou ik dat niet gepubliceerd krijgen. Met Corto Maltese is het b.v. zo dat de man die dat uitgeeft zeker geen revolutionair is, maar hij laat mij toch vrij.
Ik maak deel uit van deze Westerse kapitalistische wereld, waar alle dingen gemaakt worden om geconsumeerd te worden. En het vreemde is dan dat ook de jongeren die tegen het kapitalisme zijn toch mijn albums kopen omdat ze zeggen 'met Pratt zit het wel goed, want Corto is een anarchist! '. Maar ze kopen het en vervloeken ondertussen de kapitalistische uitgever. Dat is economie en moeilijk te veranderen. Ik werk voor 'l'Humanité',

maar ook voor een populair links blad en daardoor voor een ieder bereikbaar. Wat bedoel ik nu te zeggen? Dat ik nooit werk maak dat niet in een populaire vorm gegoten kan worden. Als later dan uitgeverij 'Milano Libre' er een luxueuze prachtuitgave van wil maken, wil ik er ze best het alleenrecht voor geven. Je hebt volkomen gelijk als je daar een tegenstrijdigheid in bespeurt, maar ik werk ook voor volkomen belachelijke bedragen of zelfs zonder vergoeding van rechten. En ik vind dat uitstekend, want mijn werk moet beschikbaar zijn voor het grote publiek. Alle luxueuze uitgaven kun je ook tegen een populaire prijs aanschaffen. Zo zit dat.

Het antwoord bevredigt ons niet helemaal en Pratt ziet dat aan onze gezichten en gaat in de contra-attack.

Trouwens, over publiek gesproken, er zijn zelfs fascisten die Corto Maltese wel aardig vinden. Nu vraag ik je, waar ben ik mee bezig, dat uitgerekend ook zij Corto wel aardig vinden. Maar dan blijkt het om Stella (een fascistisch avonturier uit 'Les Scorpions' red.) te gaan, de kleurling Cush (zie ook inleidend artikel) rekent met Stella af, ik laat me niet met hypocriete zaken in. Corto is een revolutionair-anarchist, een fascist is hij zeker niet! Ik probeer er in ieder geval het beste van te maken.

Na dit ernstige gedeelte weer iets vrolijks.

Je reist waanzinnig veel, hè?
Dat is gelukkig een makkelijke. Als kind ontdekte ik tijdens die reizen met mijn vader, dat je daardoor veel mensen en opvattingen leert kennen. Als ik me in mijn gezin zou hebben opgesloten, zou ik nu waarschijnlijk met heel andere dingen bezig geweest zijn. Ik maak de dingen zoals ik ze maak door mijn reizen, die geven mij een geestelijke bagage. Corto Maltese is dan wel geen biografie, maar wel de som van een aantal bestaande biografieën.

Het gaat om wel zeer kleurrijke personages niet?
Die kom je alleen op reis tegen, niet thuis.

Vreemd eigenlijk dat er in jouw verhalen zo weinig dieren voorkomen.
Ik kan toch wel aardig paarden tekenen vind je niet? Ik heb gekozen voor de mens, want om dieren, b.v. een paard, te kunnen tekenen moet je de gehele anatomie bestuderen en die loopt bij dieren enorm uiteen. Ik weet het, ik ben beperkt, maar met mensen kan ik aardig uit de voeten. Ik werk trouwens i.v.m. mijn beperkingen wel in groepsverband, b.v. in Linus, in het verhaal dat speelt in Transsiberië heb ik hulp van Guido Fuga gehad die mij met de treinen die er in voorkomen, hielp. Ik heb hem daar publiekelijk in Linus voor bedankt, ik heb daar geen enkele moeite mee. Later is hij voor zichzelf begonnen, dat heeft het hem opgeleverd die samenwerking met mij. Het is dus een verhaal dat niet helemaal van mij is, zo gaat het toch vaak? Er zijn tenslotte ook vrienden met wie je over je werk discussieert.

Sta je open voor suggesties/kritiek t.o.v. je werk?
Natuurlijk, laten we de conversatie waar we nu mee bezig zijn maar bij de kop nemen. Daar zit jij als Hollander die me de boosaardige vraag stelt: 'Maar je maakt toch maar strips voor het commerciële circus'. Hoewel ik echt wel met de situatie verlegen zat, ik voelde me in een hoek gedreven, heb ik er toch op geantwoord! Maar dat het een netelige situatie was geef ik toe. Ik geef me in zo'n situatie wel bloot en kruip niet in mijn schulp, ik beken kleur. Het kapitalisme geeft me de gelegenheid om me op mijn manier uit te drukken en mee te delen wat ik wil. De uitgever moet dan maar accepteren dat ik links ben, al is links een geladen woord in de communistische partij tegenwoordig, zo van tegen een bepaald systeem zijn. Veel van de dingen die ik

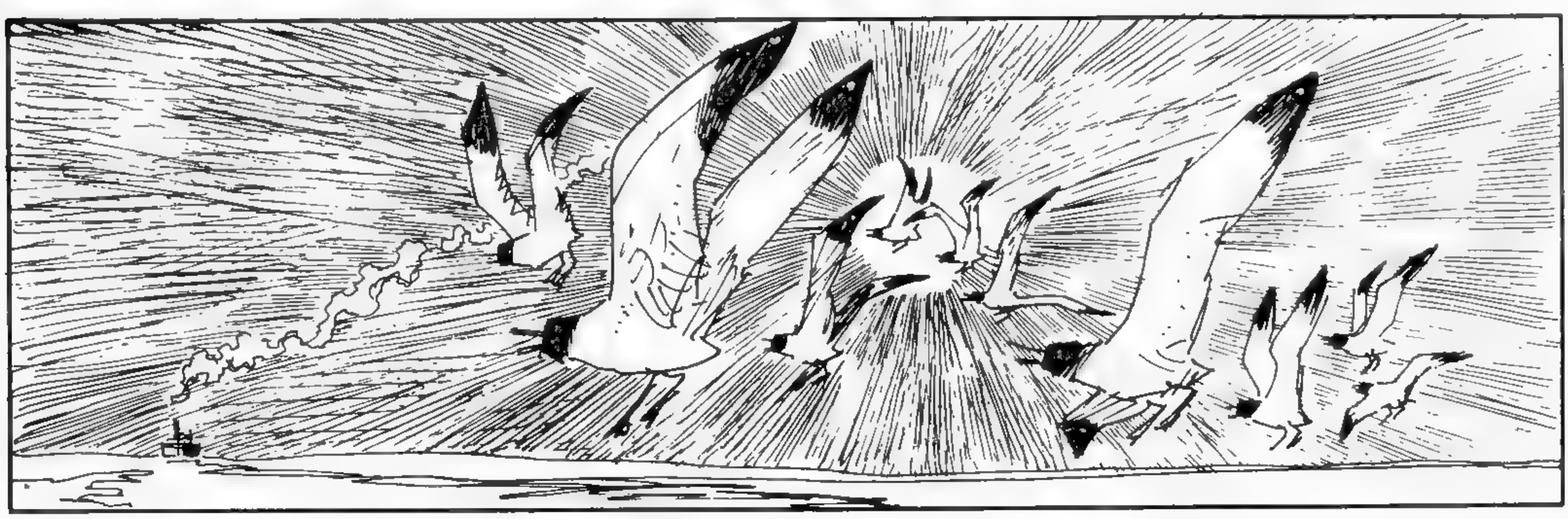

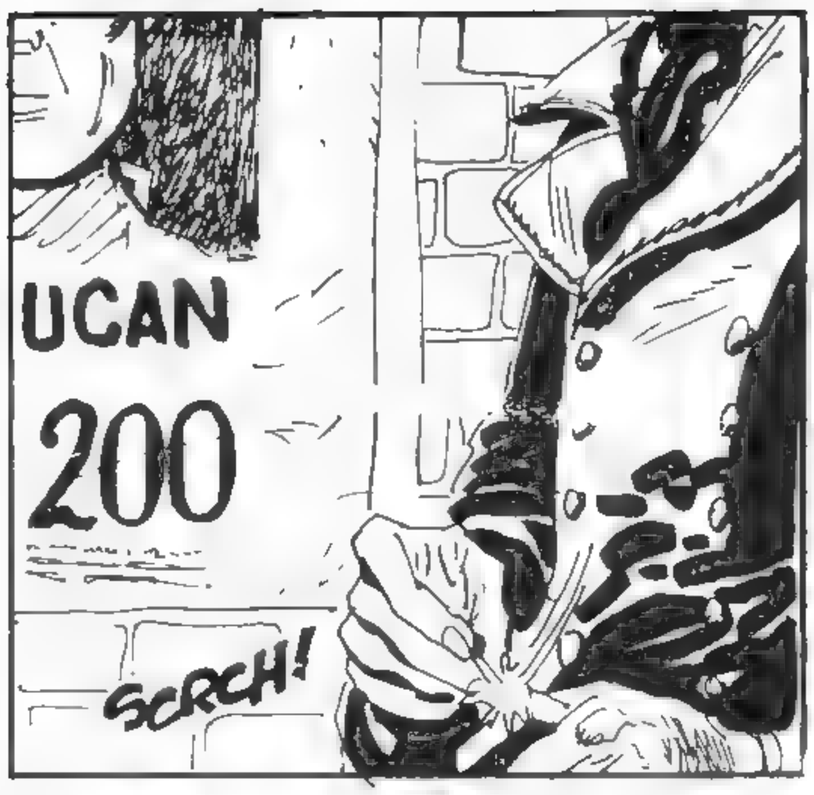

doe zijn in feite tegen mijn uitgever gericht. Maar als mijn uitgever zou zeggen 'Kijk, Pratt dat gaat natuurlijk niet mij tegen de haren instrijken' dan zou ik wel zeggen 'Ik ben niet te veranderen, ik ga door de zaken zo te stellen als ik nodig vind'.

We gaan wat dieper in op zijn werk naar aanleiding van het onlangs verschenen verhaal 'De Woestijnschorpioenen'.

Het valt op dat je in 'De Schorpioenen' veel preciezer werkt dan vroeger..
Meer eenheid inderdaad, maar je moet niet vergeten dat er natuurlijk vanzelf een evolutie plaats vond zo door de jaren heen, zoals die iedere maand en in iedere tekening zelfs bestaat, waarschijnlijk teken ik dan ook morgen weer anders dan vandaag. Ik weet niet waarom.

Het lijkt erop dat je dezelfde manier van werken hebt als Hans G. Kresse die je in Angoulême ontmoet hebt dit jaar, d.w.z. sneller, zwieriger werken en niet te verfijnd geeft een beter resultaat?
Inderdaad. Ik werk op dit moment voor 'The European', een aktueel politiek blad in Italië, waarvoor ik een Corto Maltese verhaal maak dat in Venetië speelt. Ik heb daarbij voor wat de gebouwen betreft hulp van een architekt die de huizen gebruikt, zoals die werkelijk in Venetië bestaan, omdat de mensen nu eenmaal plaatsen willen herkennen. Maar er bestaat inderdaad een enorm verschil in stijl tussen mijn werk en de decors. Hij zegt ook: 'Als ik te mechanisch ga werken is het veel beter dat jij zelf probeert bij dit ontwerp deze tekening te maken. om er een andere betekenis aan te geven, dit is te architectonisch, te schools.'Hij ziet het dus helemaal zelf, hoewel hij een uitstekend architect is. Maar door de discussie kan ik nu de zaken anders aanpakken, begrijp je dat, hij kan nu zelfs op mijn manier tekenen omdat hij ervan houdt, hij doet het dus omdat hij er gek op is en het resultaat is goed en daar gaat het om.

Toen we het over Pratt's werk hadden trof ons de manier waarop dat in Kuifje is ingekleurd.

Wat is jouw mening over die inkleuring?
Ik werk zelf wel met kleur, maar voor mij is het een handwerk voor vakmensen, hoewel iedereen zegt dat het kunstzinnig werk is. Wat dat vakwerk betreft heb je als tekenaar te maken met drukken in rotogravure, diepdruk en offset, waar moet ik me nu oprichten?
Als ik voor koperdiepdruk werk weet ik dat mijn kleuren altijd feller overkomen doordat op de tegenover liggende pagina's b.v. een advertentie van coca-cola moet komen en dan kan ik de aquarel kleuren zo vloeiend maken als ik wil, maar ik vind ze door de advertentie geheel gewijzigd terug. Als het om het maken van een boek gaat, d.m.v. offset techniek moet ik in de slag met de man die de films maakt, want de ene keer tref ik iemand die kapabel is en het werk met feeling doet, terwijl je de andere keer, wanneer hij met iets duurders bezig is, een jongere onervaren of tweederangsfotograaf ter beschikking krijgt. Dat eist weer een heel andere aanpak, dan kan ik wel vragen 'Waarom doe je het verdomme zo en zo? ', maar ik heb er de pest aan er altijd tegen in te moeten gaan en probeer het nu door hun sympathie te winnen en ze dan aan het verstand te peuteren hoe ik het wel wil. En dat is

CORTO MALTESE SE REPOSAIT PARESSEUSEMENT SUR L'UNIQUE VÉRANDA DE LA PENSION JAVA À PARAMARIBO (GUYANE HOLLANDAISE). ON VOYAIT TOUT DE SUITE QUE C'ÉTAIT " UN HOMME DU DESTIN ".

een toer bij mensen die zeg zo'n acht uur per dag dat werk mechanisch doen. Het kan hun tenslotte niet veel schelen, het is hùn creatie niet. Als je dus zegt die inkleuring in Kuifje is goed of slecht, dan kun je er hoe dan ook van op aan dat het nooit mijn inkleuring is.

Dus het is beter jouw werk maar in zwart-wit te publiceren, dan wordt tenslotte het originele produkt het dichtst benaderd?
Daar heb je voor een groot deel gelijk aan tenslotte is het gemaakt in zwart-wit, alleen bij de jeugdige Kuifje-lezers ligt het zo dat ze zwart-wit nog niet begrijpen.

Ze begrijpen het verhaal al moeilijk en kunnen zich ook niet in kleurrijke plaatjes terugvinden?
Dat begrijpen ze inderdaad niet want zwart-wit is een abstraktie, iets dat je pas na voldoende ontwikkeling begrijpt. Het is een keuze die een kind pas veel later begrijpt als het vermogen tot abstraheren zich ontwikkeld heeft. Mijn werk moet je zien in zachte vloeiende aangename kleuren, want zwart laat die kleuren wel tot hun recht komen. Als ik sterke kleuren blauw, rood of b.v. van Dyke bruin gebruik met zwart, neutraliseren ze, doden ze elkaar.

Je bent nogal sterk beïnvloed door Caniff, terwijl je nu een geheel eigen stijl ontwikkeld hebt, voel je dat zelf ook zo?
Natuurlijk ben ik het daarmee eens, het is voor mij geen enkel punt, ik heb Caniff enorm bewonderd, hij is degene geweest die in de stripwereld een enorme verandering teweeg heeft gebracht. Hij is de typische zwart-wit man.

Opvallend dat jij vanuit die super-Amerikaanse Caniff-stijl, nu een geheel eigen typische Europese stijl hebt ontwikkeld, je hebt een soort brug geslagen.
Mijn gevoelens verschillen geheel van die van een Yank, ik ben tenslotte Europeaan, en wat meer is: Venetiaan, en daartussen zijn nauwelijks overeenkomsten te vinden, maar dat belet me niet om zijn werk te begrijpen en te bewonderen. Bij Caniff is het vast zo gegaan, hoewel ik er natuurlijk niet bij ben geweest - dat ze zeiden als U het niet zo doet komt het in druk niet goed over en ik denk dat Caniff daar zeer serieus met een bevriende drukker over heeft gedacht en uiteindelijk 'ja' tegen de suggestie zei. In Europa beschikken we over veel individuele artiesten. Naar mijn mening is al dat gefilosofeer over Altamira, Bayeux en Gizeh en Lascaux maar bijzaak, de strip begon in Amerika. Waarom zou ik dan een Amerikaanse leermeester afwijzen? Caniff leerde me tekenen zoals Noel Sickles het hem geleerd had, Caniff gaf dat ruiterlijk toe zoals ik zijn invloed toegeef, waarom ook niet? Of ik het ook met de politieke ideeën van Caniff eens ben is natuurlijk een geheel andere zaak, ik bewonder zijn tekenwerk, ik bewonder Steve Canyon, maar ik bewonder natuurlijk niet de dingen die Caniff zegt.
Hij behoort politiek gezien tot de havikken in Amerika en die zijn moeilijk van hun opvattingen af te brengen. Hij zei me eens: 'Ik begrijp er niets van, toen ik in de oorlog van de Jappen tegende rest, die dingen over Jappen maakte, was iedereen het met me eens. Op een of andere manier zijn ze nu allemaal na het fascisme opeens anti-fascist geworden. En dat

vind ik uitstekend, maar om nu helemaal communist te worden en tegen Canyon in Vietman te ageren, dat accepteer ik niet.'
Hij is helemaal Amerikaan, denkt als Amerikaan, en hem anders te laten denken dát lukt gewoon niet.

Hoe Europees is jouw werk nu?
Mijn werk is vooral Amerikaans maar met een Europees scenario. Zo zit dat. Die Amerikanen zijn trouwens een heel speciaal slag, ik heb negers ontmoet 'The Black People of the U.S.', die worstelen met dat immense rassenprobleem. De jonge mensen - hippies - zijn uit Amerika naar Europa gekomen en maakten bij hun terugkeer revolutie, terwijl daar de blanken met de negers overhoop lagen. Maar op het moment dat ze, negers of hippies, dat doet er niet toe, in Europa komen, b.v. in Italië of Frankrijk, dan zijn ze opeens allemaal Amerikanen. Ze hebben het altijd over hùn land, hùn vlag.

Ze zijn het produkt van hun cultuur!
Ze zijn vooral Amerikanen, het is toch wel vreemd ik reis de hele wereld rond met mijn opvattingen, die ik beslist niet onder stoelen of banken steek, en uitgerekend in Amerika willen ze me lid van de National Cartoonist Association maken. Voorzitter Tippit, een ouderwetse Amerikaanse luchtmacht-kolonel, zei me dat hij me wilde voordragen als lid. Ik antwoordde: 'Ik weet niet of ze er wel zo blij mee zullen zijn als ze ontdekken dat je het lidmaatschap van een anarchist-communist ondersteunde'. Tippit zei 'Daar heb je gelijk in Hugo, maar jij bent het soort communist dat ik wel mag en accepteren kan'. Later was hij een keer bij me thuis in Venetië tegelijk met een communistische Joegoslavische vriend van mij en die zei me: 'Wat doe jij Goddomme met een Yank in je huis? ' Het vreemde was dat we elkaar later toch allemaal bij een glas wijn vonden, we bleven elkaar op politiek terrein in de haren vliegen, maar bleven vrienden door onze gemeenschappelijke interesse: de strip.
Als ik nu morgen lijnrecht tegenover Tippit kom te staan kan ik dat ook d.m.v. mijn vak oplossen, snap je?

Pratt gaat rechtop zitten, fronst de wenkbrauwen en barst uit:

Maar wat ga je voor de donder met dit interview doen? Ik begrijp donders goed dat jullie journalisten juist die dingen kiezen die jullie willen, dat is me al vaker overkomen. Ik zeg de dingen op een bepaalde manier in een bepaalde context. Opnieuw gerangschikt en geselecteerd door een of andere journalist worden mij dan de meest onmogelijke uitspraken in de mond gelegd. Zelfs jij die zegt mijn werk te bewonderen kan me dat aandoen, hoewel ik wel aanneem dat dan de strekking niet een volslagen stupide portret zal zijn. Maar als je nu probeert dingen te schrijven op de manier waarop ik ze bedoel, dan hebben ze een speciale betekenis.

Dat is mijn werk, laat het maar aan mij over!

Hierna is het even stil, we zoeken naarstig naar open vragen, Pratt herstelt de situatie zelf door het ruime sop te kiezen.

Ik geloof dat de huidige generatie striptekenaars waarvan er op dit congres een aantal aanwezig zijn, uitstekend werk levert. ik bewonder b.v. Tardi en de nieuwe Gir. Je kunt wel stellen dat er nu veel meer eminente tekenaars in Europa zijn dan in de U.S. Ook Zuid-Amerikanen, Argentijnen en Spanjaarden zijn erg goed. Maar in Europa beschikken we over de nieuwe generatie.

Naar mijn mening ben je een van de belangrijkste tekenaars van het moment en vormt je werk de overgang naar de nieuwe generatie. Je bent ook de eerste die zulke lange verhalen maakt, zo nauwgezet en met visie erin.

Ik ben inderdaad een soort tussenschakel. Wat ik, niet als een soort aartsvader,wel aan de jongere generatie kwijt wil is dit; - gewoon als iemand die al een stuk op weg is: Kunstenaar spelen levert een ontzettend moeilijk leven op, omdat de term alleen al aanleiding geeft tot misverstanden en vaak verkeerd begrepen en gehanteerd wordt.
Arbeider spelen is ook nogal moeilijk en zwaar zeker in het geval van een goed vakman. Ik blijf erbij dat ik een handwerkman ben, ik geef geen bal om dat woord kunstenaar, want wat betekent het, wat houdt het in? Laat het aan de mensen die graag de artiest uithangen. Mijn ervaring is dat ik hoogstens zo'n 8 minuten per dag artiest ben en dat ik dan als arbeider nog zo'n 8 uur verdomd hard moet werken om dat uit te werken.

Ik zou dat een kernpunt willen noemen, het gaat niet om discipline, dat is iets wat een ander je oplegt, maar om zelfdiscipline, stiptheid.

De constructie van jouw verhalen, hoe je die ook opbouwt, leidt er altijd toe dat de lezer aan het eind weet wat je ermee bedoelt, dat is rechtlijnigheid!
Zelfdiscipline is het respect voor anderen, maar ook voor jezelf.

Wat er in Europa tegenwoordig aan de hand is, maar ook elders is het produceren van komplete andersoortige verhalen, kijk b.v. naar Tardi.
Jij bent expert?
Ik heb altijd moeten vechten om een lang verhaal te kunnen maken, je kunt nu eenmaal niet in 8 pagina's karakterologische of psychologische studies neerzetten, je kunt er niet mee uit de voeten. Ik heb me bijvoorbeeld eens geforceerden voor Pif een verhaal van 20 pagina's gemaakt. Maar als je de gelegenheid wil krijgen om een verhaal te maken zoals 'La Ballade de la Mer sallée' dan moet je daar wel een uitgever voor zien te vinden. Weet je trouwens dat de uitgever daarvan het volkomen oneens is met mijn politieke opvattingen, maar hij zei 'Ik houd van je werk en ik houd van je manier van vertellen, ga nu maar aan de slag! '
'Jij maakt wat je wil, en ik publiceer het'. Hij is dus eigenlijk iemand die zich helemaal door het geld laat leiden. Een man met Maecenas-allures, als de Medici. Maar ik was bezig over lange verhalen zoals die van Tardi, die zijn zeker niet nieuw hoor, die bestonden voor de oorlog ook al.

Maar jouw benadering is in tegenstelling tot die van voor de oorlog vooral psychologisch, en politiek.
Het verschil is dat ik gebruik kan maken van mijn kennis van naoorlogse systemen en typen. Zij stellen me in staat te maken wat ik maak. Het is de revolutie in al zijn vormen politiek, kultureel etc. etc. Het verhaal 'De Ballade' heb ik een jaar voor de grote beweging van '68 (Studentenopstand Parijs) gemaakt. Ik heb in feite de zaken voorzien, aangevoeld. Corto Maltese is duidelijk een figuur die verwant is met figuren van de beweging van '68. Tien jaar daarvoor had ik het al voelen aankomen ik kwam toen uit Engeland waar ook het een en ander aan de hand was, Ik geloof dat er een cyclus bestaat van zeven jaar, zo zal ik b.v. over zeven jaar opeens oud zijn. Ik kan dat heel duidelijk observeren want dat heb ik als tekenaar wel geleerd. Ik kan er ook wel in meegaan, ik beschik over voldoende souplesse.

De toekomst, welke kant gaat je werk op?
Het zal waarschijnlijk nog informatiever worden, ik zal dat beloof ik je hard blijven werken, maar weet zeker dat ik politiek gezien wel nooit naar de democratie, het liberalisme of naar rechts af zal glijden. Ik blijf wie ik ben, als enige mogelijkheid bestaat en dat ik nog anarchistischer zal worden.
Over anarchisme praten is eigenlijk niet juist, een anarchist heeft het niet over anarchisme, maar stelt daden, brengt offers, alleen of in samenwerking met anderen. Het anarchisme is trouwens enorm veranderd, vroeger kende ik oude Spaanse anarchisten die het aflegden bij gebrek aan ontwikkeling. De huidige anarchisten hebben gestudeerd, op de universiteit gezeten. Maar vandaag zijn de problemen dan ook veel omvangrijker. Het is een soort plicht voor ze geworden iets tot stand te brengen. Maar ik ben er i.v.m. het nut of werk tegen, het is een oosterse manier van filosoferen, die ontkenning van alles. Ik denk dat de mens toch uiteindelijk bevrediging zal vinden in zijn werk, vak of zaak.

Waar ben je op korte termijn mee bezig?
Een derde, laatste periode van 'Les Scorpions', een verhaal dat me erg aanspreekt omdat het een situatie is die ik werkelijk

MENINGEN OVER HUGO PRATT

Claude Moliterni, *is scenarist, doceert stripologie, leidt de SFBD (Franse zustervereniging van Het Stripschap), redigeert het blad Phénix, is medeorganisator van de stripcongressen in Lucca en Angoulême, publiceert over strips, bewondert Khing, is een van de kopstukken van Dargaud en geldt als dè Europese stripspecialist:*
Hugo Pratt die ik al zo'n vijfentwintig jaar door zijn werk ken, beschouw ik als een heel groot tekenaar. Toen hij destijds van Amerika naar Europa kwam heb ik van zijn aanwezigheid in Lucca zo'n tien jaar geleden gebruik gemaakt hem voor het internationale voetlicht te laten treden, door hem aan de hoofdredacteur van Pif voor te stellen. Mijn tussenkomst werd aldus zijn springplank naar internationale erkenning. Hij kreeg nl. door Pif een veel groter publiek dan ooit daarvoor. Ik heb hem jarenlang bij alles en iedereen aanbevolen. Ik heb ook vaak over hem gepubliceerd en wat ik nu over hem ga zeggen komt daar in grote trekken mee overeen.
Ik heb Pratt altijd beschouwd als een groot schrijver, van het kaliber van 'n Conrad of Melville, hij is voor mij de Hemingway van de strip. Ik verkondig dat al zo'n tien jaar evenals mijn mening dat hij een groot tekenaar is die begrijpt wat zwart-wit is. Hij is zeer duidelijk beïnvloed door Caniff, hij geeft er in zijn werk blijk van Caniff's lessen ter harte te nemen, vooral voor wat betreft 'Terry and the Pirates'. De laatste tijd heeft zich echter een geheel nieuwe Pratt ontwikkeld. Hij maakte zich van zijn vorige werk geheel los en het in Pilote gepubliceerde 'La Macumba de Gringo' getuigt van een geheel nieuwe verteltrant. Hij tekent niet meer, hij schildert zoals de Chinezen, in een geheel eigen stijl.
Die eigen stijl is het resultaat van zo'n dertig jaar hard werken. Hij heeft zich volledig ingezet om zich aan zijn vorige stijl te ontworstelen en tot deze nieuwe techniek te komen. Hij is natuurlijk een groot scenarist die de strip een nieuwe extra inhoud heeft gegeven, maar we moeten zeker zijn tekenwerk niet onderschatten.
Als je zijn werk beschouwt, kun je de ontwikkelingsgang van een groot tekenaar op de voet volgen: 'Anna de la Jungle, 'Capitan Cormorant' en 'Ernie Pike' zijn al strips die zijn grote talent verraden, 'Wheeling' bevestigt zijn talent, met 'Corto Maltese' is hij in de Europese strip beland met een geheel nieuwe gestructureerde opzet. Ik geloof dat 'La Macumba de Gringo' zijn meesterwerk is. Door al het overbodige weg te laten is hij tot een volkomen functionele vlakverdeling en lijnvoering gekomen: met een simpele penseelstreek beeldt hij een vlinder uit, met een andere de dood en met weer een andere het leven. Dat is het grote talent van Pratt.

Jean-Pierre Gourmelen, *scenarist van o.m. de Westernreeks van Dargaud (Nevada Hill, Mac Coy):*
Hugo Pratt is voor mij Corto Maltese. Pratt is er duidelijk in terug te vinden. Als scenarist spreekt mij het meest 'De Woestijnschorpioenen' aan, met die Duitse vliegers en het eind van het Britse kolonialisme. De charme die de verhalen hebben is moeilijk in woorden onder te brengen, het gaat vooral om de sfeer.

heb doorleefd. Er komen figuren in voor die ik kende, in vriendschap. Ook bereid ik een verhaal met Corto Maltese voor over de prostitutie, de handel in blanke en gekleurde vrouwen, zoals die nu in Amerika nog bestaat.

Wat doe je verder in je vrije tijd?
Vrije tijd heb ik niet, ik probeer wel minder te werken, maar ik ben geen steuntrekker, ik geef ook velen de kans om te werken. Ik ben mijn eigen baas en als een van de weinige stripmakers in staat mijn werk aan drie of vier uitgevers in hetzelfde land te verkopen. Niemand krijgt van mij daar het alleenrecht, de exclusiviteit, over. Ik wil niet tot een stripstal, uitgeversfamilie of iets dergelijks behoren. Ik wil mijn werk zelf in de hand houden, wie ter wereld kan mij in vredesnaam beter verkopen dan ik zelf? Maar je vroeg wat ik buiten strips om nog deed? Ik ben voorzitter van UNICEF,

woestijnschorpioenen . . .

de organisatie voor kinderen van de UNESCO en daar werken we met een groep tekenaars aan een stripverhalenprojekt. Dat is dan eindelijk officiële erkennig Met het team waarmee ik werk zijn we nu zover dat we begrijpen dat de tekenaars tot elkaar moeten komen, om samen sterk te staan tegenover de uitgevers. Wat voor moeite ik al niet heb moeten doen om mijn originele tekeningen terug te krijgen. We moeten vechten daarvoor, maar ook voor betere prijzen, ons inzetten voor een vakbond. Ik ben bereid net zo lang te vechten tot al die mensen tot de vakbond behoren. Maar ik zit echt niet op zo'n gevecht te wachten hoor.

Alles waarmee je bezig bent in de tijd dat je niet tekent heeft dus met je vak te maken?
Ik houd natuurlijk wel van lekker eten, drinken, vrienden en vrouwen zoals iedere normale man. Vrouwen is eigenlijk weer een verkeerde uitdrukking in dit verband, je weet hoe voorzichtig je daar tegenwoordig mee moet zijn, je kunt beter zeggen vrouwelijke vriend. Ik weet eigenlijk niet altijd welk woord ik moet kiezen. Dat is moeilijk. Het is ook moeilijk hoe je je nu b.v. tegen het feminisme moet opstellen, maar ik mag dat feminisme wel. In de eerste plaats omdat de vrouwen hun eigen verantwoordelijkheid willen hebben en naar ik begrepen heb is dat een kostbaar goed, want daardoor voel ik mij ook een stuk vrijer, maar niet omdat ik dan mooi van de verantwoordelijkheid af ben hoor! Mijn vrouw en mijn dochters wilden b.v. zo graag individuen zijn, nou prima daar sta ik achter. maar ik zal er altijd zijn als ze mijn hulp nodig hebben. Ik houd eigenlijk van heel veel dingen, het is moeilijk te zeggen exact dit of dat. Ik houd b.v. ook van mijn vijanden, daar ben ik gek op want als ik bang voor iemand ben betekent het dat hij belangrijk voor mij is. Daarom houd ik van hem. Ik heb intelligente vijanden, zij hebben de pest aan mij, maar ik ben stapel op ze.

We hadden het in de auto in Bologna over Argentinië, je gaat niet meer terug? Hoe zijn je gevoelens daar tegenover als anarchist-revolutionair?
Daar wil ik me niet over uitlaten uit voorzichtigheid, want ik heb daar veel vrienden. Ik werk nog wel voor Argentinië, mijn werk wordt er gedrukt en ik doe wat dingen voor Unicef.

OK, daar hebben we respect voor.

Mijn eerste opmerking, dat je er uitgeblust en vermoeid uitzag neem ik terug, je bent kwieker dan wij.

We praten wat na, Pratt is duidelijk minder vermoeid dan wij, stapt opgewekt weg en wordt buiten direkt ingesloten door bewonderaars. Een opmerkelijk man waarmee je morgen een volledig ander interview zou kunnen maken..

KORTE BIBLIOGRAFIE

Verschenen albums in het Frans:

EDITIONS PUBLICNESS
CORTO MALTESE met (in zwart wit)
Rendez-vous à Bahia
Samba avec M. Tir Fixe
L'Aigle du Brésil
. . . Et nous reparlerons des Gentilhommes de Fortune
A Cause d'une Mouette

CORTO MALTESE II, 1974, in kleur, met:
Tête et Champignons
La Conga des Bananes
Vaudou pour M. le Président
La Lagune des beaux Songes
Fables et grand-pères

EDITIONS CASTERMAN
Rendez-vous à Bahia, 1973
in zwart-wit, met:
Tristan Bantam
Rendez-vous à Bahia

L'Aigle du Brésil, 1972
in zwart wit met:
L'Aigle du Brésil
. . Et nous reparlerons des Gentilhommes de Fortune

La Conga des Bananes, 1974
in kleur met:
Têtse et Champignons
En Vérité ce fut une Affaire de Bananes

Vaudou pour M. le Président, 1974
in kleur, met:
Une étrange Affaire
La Lagune des beaux Songes

L'Ange à la Fenêtre d'Orient, 1975
in kleur, met:
Fables et Grand-Pères
L'Ange àla fenêtre d'Orient

La Ballade de la Mer Sallée 1975
in zwart en wit

Fort Wheeling, 1976
in zwart-wit

Les Scorpions du désert, 1977
in zwart-wit

verschenen albums in het Nederlands:

UITGEVERIJ CASTERMAN
De Woestijn Schorpioenen,
1977 in zwart-wit

CORTO MALTESE IN PEP
Tristan Bantam 1972, nr. 40 t/m 48
Ontmoeting in Bahia, 1973, nr 1 t/m 10
Samba met Tir Fixe, 1973 nr 11 t/m 20

LUCKSTAR

HUGO PRATT

O'HARA

EEN KLEIN POLITIEBUREAU IN DE WYK "QUEENS" VAN NEW YORK. IEDEREEN, VAN HOOFDINSPEKTEUR TOT AGENT, VERVEELT ZICH STIERLYK. DE ENIGE DIE PROBEERT ZICH ERGENS VOOR TE INTERESSEREN IS SERGEANT O'MALEY (RECHERCHE). DIT KEER STAAT ER NIETS IN DE KRANT OVER DE PORTORICANEN OF OVER DE COSA NOSTRA. WEL IS ER EEN NIEUWTJE DAT VEEL BELANGRYKER IS: EX-AGENT O'DONOVAN GAAT TROUWEN OGENSCHYNLYK EEN ONBELANGRYK BERICHTJE,.... MAAR DEZE EX-AGENT WERKTE VROEGER IN DIT DISTRICT EN ZYN AANSTAANDE WOONDE VLAKBY DE PLEK WAAR EEN STEL MANNEN ZICH VERVEELT....

HOOFDINSPEKTEUR O'SULLIVAN, DIE ALS VOORNAAMSTE TAAK HET UITDELEN VAN BOETES HEEFT...

SERGEANT O'MALEY, OUD-JOCKEY EN OOK NU NOG OP DE RENBANEN "WERKZAAM"...

O'CONNOR, AGENT, ONMISBAAR, HY IS DE ENIGE DIE ZICH OM PAPIERWERK BEKOMMERT...

PASQUALE MINNETTO, AGENT TWEEDE KLAS...

GEORGE W. LINCOLN, AGENT EERSTE KLAS, AFKOMSTIG UIT EEN NEGERFAMILIE IN HARLEM.

LUITENANT O'HARA HEEFT GEZEGD DAT HY VANDAAG VAN VACANTIE ZOU TERUGKOMEN MET 'N ZALM VAN MINSTENS VYF KILO...

ZES KILO EN VIER ONS OM PRECIES TE ZYN. ALLES GOED?

OH, HALLO LUITENANT!

GOEIE VACANTIE GEHAD, LUITENANT?

PRIMA... MAAR IK BEN TERUGGEKOMEN OMDAT ME IETS TE BINNEN SCHOOT.... IK HOOP DAT ER NIETS IS MISGEGAAN TOEN IK ER NIET WAS...

HOE GAAT HET, O'MALEY? NOG OP DE RACES GEWEEST?

DAT WEL, MAAR ER IS NIETS GEBEURD! HEB JE DE KRANT GELEZEN? O'DONOVAN GAAT TROUWEN MET DE WEDUWE VAN ROMBALL. TOCH LEUK, NIET?

OH JA? NIET SLECHT!

HALLO, HIER STAR... IS PIERRE ZANIBONA ER?... JA, DIE VAN DE VERZEKERINGEN... NEE? DAN BEL IK NOG WEL EENS... .. BEDANKT!

MAAK DE WAGEN KLAAR, LINCOLN... WE GAAN VANAVOND DE DEUR UIT...

PRACHTIG, LUITENANT!

MOOI, HY WOONT DAAR NOG STEEDS...

WAAR GAAN WE HEEN?

EERST EENS EEN BLOKJE OM....

TYPISCH DAT O'DONOVAN MET DE WEDUWE VAN ROMBALL GAAT TROUWEN.

ACH, O'DONOVAN MAAKT EEN AARDIGE INDRUK... EN ZY HAD ER NIETS TEGEN.... STOP 'NS, IK MOET EVEN BELLEN.

DAARNET HEB IK M'N KONTAKTMAN NIET TE PAKKEN KUNNEN KRYGEN. MISSCHIEN IS HY ER NU WEL!

WILT U OOK EVEN MINETTO BELLEN, LUITENANT? IK KAN VANAVOND NIET MET HEM NAAR DE RACES!

HALLO, PIERO?... JA, MET MY... HOEVEEL ONTVANGT ZE EIGENLYK?... JA... HOEVEEL? 150.000 DOLLAR! .... EN AL GEINCASSEERD OOK? .... OKAY, BEDANKT, PIERO! TOT ZIENS!

TELEPHONE

HALLO! MINETTO?.. GEEF HEM 'NS!.... LINCOLN ZEGT DAT HY VANAVOND NIET MET JE MEE KAN. WY GAAN NAAR DE BIOSKOOP... JA, EEN ANDER KEERTJE MAAR!

NAAR WELKE FILM GAAN WE? MAG IK KIEZEN?

NEE, WE GAAN NAAR DE DRIVE-IN VAN "QUEENS". DAAR DRAAIT 'N FILM OVER ARABIEREN!

JAMMER, ZE ZYN AL BEGONNEN. 'T ZIET ER GOED UIT!

DAT GEEFT NIET... IK WIL JE HIER TOCH EERST EEN ANDER VERHAALTJE VERTELLEN.

EXIT

ER WAS EENS EEN MOOI MEISJE DAT GETROUWD WAS MET EEN GIERIGAARD. HY WAS ZO GIERIG DAT ZE OOK NA HAAR HUWELYK NOG MOEST BLYVEN WERKEN. ZO GIERIG DAT HY IN STAAT WAS EEN VERMOGEN UIT TE GEVEN OM EEN DOLLAR TE BESPAREN....

... NU WAS ZY ZELF OOK BEPAALD GEEN ENGELTJE: ZE HAD ER IETS OP GEVONDEN... JA, TWEE KOFFIE... ... WAAR WAS IK GEBLEVEN?... OH JA, OP EEN DAG ONTDEKTE HET MEISJE IETS EN ZE LIET...

... HAAR "HERSENS WERKEN"... DAT "WERKTE" ZO GOED, DAT ZE BEGON DE POLITIEMAN TE "BEWERKEN" DIE OP DE STRAATHOEK "WERKTE". OOK HY WAS GEEN....

.... LIEVERDJE EN HET VERHAAL VAN HET ARME VROUWTJE STOND HEM WEL AAN. OP EEN AVOND WERDEN ZE SAMEN GEZIEN: WAAR HADDEN ZE HET OVER? WE WETEN HET NIET, WANT BY DE RECHT-ZAAK....

... GINGEN ZE OP DAT DETAIL NIET IN... EN DE GETUIGE HIELD ZYN MOND. WAT ZE WEL VERTELDEN WAS DAT DE VREKKIGE ECHT-GENOOT DE POLITIEMAN...

.... GEROEPEN HAD OMDAT ER EEN ZWERVER BY HET HUIS GE-SIGNALEERD WAS... DE OFFICIËLE LEZING IS DAT ZE HEM WILDEN VERRASSEN... LET NU GOED OP! DE POLITIEMAN LIEP OM HET HUIS HEEN.... PLOTSELING ZAG HY EEN SCHADUW.... HY TROK ZYN REVOLVER .... EN....

BANG! BANG!

... HY WAARSCHUWDE ... EN SCHOOT, EEN KEER IN DE LUCHT EN EEN KEER OP DE BENEN.... TOEN PAS ZAG HY ZYN VERGISSING... HY HAD DE MAN DIE HEM GEROEPEN HAD DODELYK GEWOND...

...DEZE WAS NOG IN STAAT OM, MISSCHIEN UIT WRAAK, OP DE POLITIEMAN TE SCHIETEN, TOEN DIE HEM WILDE HELPEN...

BANG!

DAT WAS WAT DE RECHTER TE HOREN KREEG. DE POLITIEMAN, DIE TWEE WEKEN IN HET ZIEKENHUIS HAD GELEGEN, WERD DE DIENST UITGEZET, ZONDER STRAF. DE WEDUWE HAD GEEN AANKLACHT INGEDIEND EN HY DEED ZYN UITERSTE BEST OM HAAR TE TROOSTEN....

... LATER BLEEK DAT DE DODE EEN LEVENSVERZEKERING HAD AFGESLOTEN TEN GUNSTE VAN ZYN VROUW. ZY WAS MOOI, EENZAAM EN EEN BEETJE VERDRIETIG.... HY WAS ERG ZORGZAAM.... BEGRYP JE?

HÉ, SCHOONHEID! KOM 'NS HIER! IK WIL MET JE PRATEN!

IK BEN LUITENANT STAR.. IK WEET DAT JE BINNENKORT GAAT TROUWEN... MET 'N KENNIS VAN MY...

AH, BENT U 'N VRIEND VAN PAT?

JA, EN OOK VAN JE MAN, VÓÓR Z'N DOOD! IEMAND HEEFT JULLIE BUITEN GEZIEN, TOEN JE HET MET DIE POLITIEMAN OP EEN AKOORDJE GOOIDE.... EN TOCH HIELD JE BY DE RECHTBANK VOL DAT JE DE HELE DAG THUIS WAS GEBLEVEN!

HY WAS WEL VREKKIG, MAAR 'ZO'N DOOD VERDIENDE HY NIET! DIE 50.000 DOLLAR VAN DE VERZEKERING BRACHT JE OP EEN IDEE...

NEE, NEE! HET WAS EEN IDEE VAN PAT!..!

DAT KRYG JE ALS JE JE MET SLECHT VOLK INLAAT! JULLIE HADDEN NIET ZO SNEL MOETEN TROUWEN... VOORUIT, LINCOLN, WE GAAN EENS BY PAT OP BEZOEK!

IK VERWACHTTE GEEN LAST MEER! HET LEEK ZO DUIDELYK...

HÉ, O'DONOVAN! JE AANSTAANDE HEEFT ONS EEN LEUK VERHAALTJE VERTELD... KOM MAAR MET ONS MEE!

VERDOMME!

SMACK!

STOMME, STOMME TRUT! DIE IS VOOR JOU!

BANG! BANG! BANG!

IK ZAL 'T JE UITLEGGEN... JE DACHT ZEKER DAT ROMBALL ME GERAAKT HAD TOEN IK NAAR HEM TOE LIEP... MAAR DAT WAS NIET ZO... EERST DOODDE IK HEM EN DAARNA SCHOOT IK IN DE LUCHT... HY WAS DOOD TOEN IK BY HEM KWAM... IK NAM Z'N REVOLVER EN SCHOOT OP MEZELF... EEN ONGEVAARLYKE VLEESWOND...

GEEN GELUK! IK HAD ZE LIEVER LEVEND GEHAD... OM ZE LANGZAAM [redacted] HUN MISDAAD TE LATEN BOETEN... ZODAT ZE BEGREPEN HOE VERSCHRIKKELYK HET WAS...
KOM OP, DEZE ZAAK IS GESLOTEN!

Welwillend ter beschikking gesteld door Hugo Pratt. ©Hugo Pratt
Vertaling: Hans van den Boom, lettering Rob van Eijck.

DE HAARLEMSE STRIPBLADEN

III

GESPREK MET PIETER M. TUIJNMAN

Toen in december 1964 de uitgeverijen 'De Geïllustreerde Pers' en 'De Spaarnestad' fuseerden, was het onmiddellijk zonneklaar dat er reorganisaties zouden volgen. Binnen één concern kon de situatie zoals die toen bestond onmogelijk gehandhaafd blijven. Wat was namelijk het geval? Beide firma's zaten elkaar in de haren waar ze maar konden. Spaarnestad had Libelle, Geïllustreerde Pers kwam met Margriet. Spaarnestad voerde Panorama, G.P. bracht Revue. G.P. kwam met Donald Duck, Spaarnestad promoveerde Sjors tot een zelfstandig weekblad. Sjors kreeg op zijn beurt weer concurrentie van Pep, dat in '62 op de markt kwam en bij De Spaarnestad nogal wat onrust veroorzaakte.

Een van de mensen die het ontstaan van Pep nauwlettend volgde was de heer Tuijnman, in die tijd bedrijfsekonoom bij De Spaarnestad (naderhand zou hij nog o.m. adjunkt-direkteur Spaarnestad en direkteur Oberon worden).
Tuijnman: Wij wisten dat Pep zou komen, hielden rekening met de mogelijkheid dat het een flink stuk van de Sjors-markt weg zou kunnen nemen, maar wisten eigenlijk niet zo precies wat ze zouden gaan doen. We waren toch wel wat verbaasd toen het kwam. Het zag er anders uit dan Sjors, dat sterk op de Engelse toer zat. Pep liet al heel duidelijk de invloed van continentale tekenaars zien. De ontwikkeling van Pep, zoals we die konden volgen, was nooit echt briljant, maar 120.000 tot 150.000 haalde het toch wel. Sjors maakte in die tijd een heel merkwaardige ontwikkeling door. In oktober 1963, een jaar na de start van Pep, kwam er een geweldige lawine van Sjors-abonnementen los, krankzinnig. We hadden toen een campagne voor Sjors waarin we aankondigden dat we met Karl May avonturen zouden komen. Het eerste avontuur stond in het nummer waar we reklame voor maakten. Dat sloeg zo enorm aan dat de oplage van ca. 200.000 tot 320.000 steeg, in een paar weken.
We *vermoeden* dat het Karl May geweest is, maar het is zeker niet uitgesloten dat er een andere oorzaak was, namelijk deze: Er werd nooit reklame gemaakt voor jeugdtijdschriften. Dit was de eerste keer, afgezien van de introduktie van Pep, dat er op grote schaal aan marktbewerking

werd gedaan via de distributiekanalen, via de wederverkopers. Waarschijnlijk is het een combinatie van faktoren geweest; een betere marktbewerking en een verhaal dat kennelijk aansloeg.'

MEER BLADEN

Als we nu, meer dan tien jaar later, terugkijken op het oplageverloop van Sjors en Pep, zien we dat er in de jaren '65 tot en met '67 oplages gerealiseerd werden die naderhand nooit meer overtroffen zijn. Sjors werd gedrukt in een oplage van ruim 300.000, Pep verkocht een kleine 200.000 exemplaren, na de face-lift van hoofdredakteur Middeldorp in '64.(zie SS 104)

Het warme zonnetje dat in die jaren scheen boven Pep, Sjors en Donald Duck, bracht de Spaarnestad ertoe een politiek te ontwikkelen waarbij men meer jeugdtijdschriften op de markt wilde brengen. In juni 1967 startte men dan ook met het meisjesblad *Tina.*

TINA

Tuijnman: 'Tina was van origine een projekt van de Engelse uitgeverij I.P.C. (Fleetway). Het werd ons aangeboden in december '66. IPC had toen al Springer in Duitsland, en uitgevers in Italië, Frankrijk en Turkije zo ver dat ze gezamenlijk in coproduktie de Engelse Tina zouden uitgeven. Eind januari '67 kwamen wij tot de conclusie dat het niet verstandig zou zijn om met de coproduktie mee te doen, omdat de kwaliteit van druk en papier zo abominabel was dat we op de Nederlandse markt, verwend met een vol-kleuren Sjors, Pep en Donald Duck, geen kans gehad zouden hebben. We hebben toen integraal de Tina overgenomen, maar gedrukt op de diepdrukmachines van VNU, op een beter papier en vol kleur. We zijn begonnen in juni '67 met een oplaag van 45.000, die na een jaar geklommen was tot 120.000, en zich uiteindelijk stabiliseerde op 250 à 270.000.'

BOBO

Naast Tina brengt De Spaarnestad nog twee andere bladen uit: Bobo, in februari 1968, en korte tijd later Kijk. Maar dan verschijnen de eerste wolken aan de tot die tijd onbewolkte lucht. De oplage van Sjors begint te dalen.

Pep naar 48 pagina's, met vrachten strips op 3 januari

Tina, sinds juni 1967 op de markt, veelzeggende omslagen . . .

Tuijnman: Het probleem was dat de oudere leeftijdsgroep ging vertrekken, terwijl de groei van onderen niet wilde komen. Om te voorkomen dat de redaktie - die altijd onder een enorme druk komt te staan als er lezers weglopen - met allerlei paniekoplossingen zou komen hebben we gezegd: Laten we eerst eens om de tafel gaan zitten. Omdat we ontdekten dat het zakken inderdaad kwam door het weglopen van de ouderen, hebben we besloten ons nog wat sterker te richten op de jongere groep.

Met andere woorden: Weg uit de concurrentie met Pep, een geheel eigen leeftijdsgroep pakken met Sjors, en dan niet vergeten dat de dubbele bodem die je had - het pakken van beide leeftijdsgroepen - weg is en dat het in Nederland zonder die dubbele bodem onmogelijk is om over de 250.000 te komen. We dachten, op basis van berekeningen, waarnemingen e.d. 180.000 te kunnen halen. Dat klopte. Rond de 180.000 kwam de teruggang tot stilstand en handhaafde Sjors zich met deze nieuwe formule'. (die door Peter Middeldorp ontwikkeld was, in samenwerking met Frans Buissink, bij Spaarnestad verantwoordelijk voor de jeugdbladen, red.).

GEILLUSTREERDE PERS

Hoewel, zoals gezegd, de Spaarnestad en G.P. al sinds '64 tot één concern behoorden, waren de nodige reorganisaties in 1969 nog steeds niet doorgevoerd. Dit leverde de idiote situatie op dat de twee bedrijven volkomen langs elkaar heen leefden, nog volop met elkaar concurreerden, en er geen sprake was van een gecoördineerd beleid, bijvoorbeeld bij de jeugdbladen (dat kwam pas in '71-'72 van de grond). Ook vijf jaar na de fusie gingen de aktiviteiten van De Spaarnestad op het gebied van nieuwe jeugdbladen nog geheel buiten de G.P. om. Op het plan van de G.P. om Pep dikker te maken had Spaarnestad weer geen enkele invloed.

Dit projekt, ontstaan in de tijd dat Middeldorp nog hoofdredakteur van Pep was, werd het troetelkind van zijn opvolgster Hetty Hagenbeuk. Na een korte inwerktijd kreeg zij eind '68 het roer in handen; vanaf Pep nr. 1 van 1970 was de pagina-uitbreiding een feit. Hierover meer in het volgende hoofdstuk van de 'Pep-story', dat helemaal aan de periode Hagebeuk gewijd zal zijn.

Onder andere met een artikel van de hand van Jan van Erp: Pepsie Foetsie, por dios . . .

Hans van den Boom m.m.v. Martin Wassington

STRIPDOORSNEDE

Verschraling van de Nederlandse dagbladstrip

Ondanks het feit, dat vier Nederlandse strips, te weten: *Appie Happie, Tom Poes, Panda en Paulus*, het erg goed doen in de Nederlandse dagbladen (Appie Happie is op het ogenblik zelfs de meest gelezen strip in Nederland) kan na het maken van deze doorsnee slechts één, niet zo prettige, conclusie volgen: Het gaat niet goed met de dagbladstrip en in het bijzonder niet met de Nederlandse. Konden er in 1971 nog zo'n 80 strips geregistreerd worden, waarvan 40% Nederlandse, in 1974 waren dat er nog maar een 70, waarvan 35 % Nederlands en nu, medio 1977, zijn we bij een voorlopig dieptepunt aanbeland: 50 strips, waarvan 25% Nederlands. Het aantal strips van eigen bodem is dus in een betrekkelijk kort tijdsbestek gekelderd van ruim 30 naar minder dan 15. In snel tempo zijn onder meer de volgende strips verdwenen: *Aram, Arman en Ilva, Birre Beer, Horre Harm en Hella, Huon de Neveling, Hollewijn, Piloot Storm, Prof. Cumulus, Tekko Taks* en *Wipperoen.* Wat is daarvoor in de plaats gekomen? *Goeroe, Vader en Zoon, Paulus* en enkele strips, die inmiddels al weer verdwenen zijn: *Floris, Daantje Doorsnee* en de *Gabbers.* Het is niet zonder meer duidelijk, welke oorzaken aan deze ontwikkeling debet zijn. Eén ervan zou kunnen zijn, dat men door de gehaastheid, die zich de laatste jaren van de mensen heeft meester gemaakt, niet meer het geduld kan opbrengen een vervolgstrip te lezen, die soms enkele maanden duurt, en dat door een verminderde belangstelling voor de strips de kranten er toe overgaan geen strips meer of minder strips te plaatsen. Of misschien is er gewoon te weinig talent in Nederland om het vaandel over te nemen van een oudere generatie stripmakers. Het is te hopen, dat er in de nabije toekomst een einde komt aan deze verschraling van de Nederlandse dagbladstrip en dat er jonge tekenaars komen, die de aantrekkelijkheid en uitdaging van het maken van een dagstrip onderkennen en aandurven. Maar voorlopig wijzen de statistieken nog op een ontwikkeling naar: in elke krant vier strips, namelijk: Suske en Wiske, Paulus, Panda en Appie Happie.

Albert Tol

STRIPDOORSNEDE VAN BEGIN JULI 1977

Verwerkt zijn de strips uit 75 dagbladen, die een gezamenlijke oplage hebben van een dikke 4.500.000.

Top-20 van de krantestrips naar totale oplage (tussen haakjes de positie, die de strip innam op 10 januari 1976).

1	(3)	Appie Happie	1.484.000
2	(1)	Suske en Wiske	1.400.000
3	(2)	Panda	1.371.000
4	(4)	Paulus	1.195.000
5	(15)	Tom Poes	830.000
6	(13)	Lucky Luke	798.000
7	(5)	Asterix	792.000
8	(12)	Ferdinand	760.000
9	(6)	Buytelaers	737.000
		Dr. Kildare	
		Flintstones	
		Goeroe	
		Rakker	
14	(-)	Hagar de verschrikkelijke	569.000
		Miss Peach	569.000
16	(-)	Fred Basset	451.000
17	(16)	Mandrake	412.000
		Miranda	
		Oerm	
		Robert en Bertrand	
		de Tintels	
		Maanvogel	

Top-20 naar het aantal kranten, waar de strips in staan.

1	(1)	Suske en Wiske	32
2	(3)	Paulus	28
3	(2)	Panda	25
4	(4)	Appie Happie	23
	(6)	Lucky Luke	
6	(5)	Asterix	16
7	(8)	Tom Poes	13
	(7)	Gerdinand	
9	(20)	Beestenboel	10
	(14)	Buldo	
	(9)	Miss Peach	
13	(-)	Tiffany Jones	7
14	(14)	Fred Basset	5
15	(9)	Mandrake	4
		Miranda	
	(14)	Oerm	
	(9)	Robert en Bertrand	
	(14)	De Tintels	
	(- -)	Maanvogel	

De overige strips zijn: Alf, Biets, Bim en Bam, Brommy en Tommy, Catfish, Fed en Vetertje, de Generaal, Horatio, In de wolken, Jippie, Jommeke, Julia, Kapitein Rijkers, Kappie, Kareltje Knetter, Klaas en Klaartje, Linke Loetje, Nero, Peanuts, Rip Kirby, stripje van Nike, stripje van Olmo, de tovenaar van Fop, Vader en zoon.

STRIPDOORSNEE VAN BEGIN JULI 1977

Geknipt door de knipseldiensten Vaz Dias en Antal.

krantoplage — strips

1. Algemeen Dagblad 320.000
De Tintels
Oerm
Miranda
Mandrake
Maanvogel (door: Mike Higgs)
Robert en Bertrand

2. Alkmaarsche Courant 23.500
Asterix
Buldo
Tiffany Jones
Polle, Pelli en Pingo
Beestenboel (Amerikaanse strip, geleverd door PIB, getekend door Rob Bollen)

3. Amersfoortsche Courant 35.000
Suske en Wiske
Lucky Luke
Buldo
Catfish
De klas (= Miss Peach)
Panda

4. Arnhemse Courant 13.000
Tom Poes
Panda
Paulus de Boskabouter
Asterix
Appie Happie

5. Beverwijkse Courant 12.000
Paulus
Ferdinand (afl. 13.590, door: Al Mik)
Panda

6. Het Binnenhof 30.000
Paulus de Boskabouter
Suske en Wiske
Lucky Luke

7. Brabant's Dagblad 85.000
Tom Poes
Suske en Wiske
Paulus de Boskabouter
Ferdinand
Appie Happie

8. Brabant's Nieuwsblad 39.000
De Generaal
Nero
Panda

9. Het Dagblad 50.000
Appie Happie
Paulus de Boskabouter
Suske en Wiske

10. Dagblad Kennemerland 14.500
Asterix
Buldo

Tiffany Jones
Polle, Pelli en Pingo
Beestenboel

11. Dagblad voor Noord Limburg 46.000
Suske en Wiske
Appie Happie
Asterix

12. Dagblad voor Noord-Oost Brabant 9.000
Suske en Wiske
Polle, Pelle, Pingo
Horatio

13. Dagblad van het Oosten 25.000
Suske en Wiske
Panda
Appie Happie

14. Dagblad van Rijn en Gouwe 28.000
De Tintels
Oerm
Miranda
Mandrake
Maanvogel
Robert en Bertrand

15. Dagblad voor West Friesland 80.000
Asterix
Buldo
Tiffany Jones
Polle, Pelli en Pingo
Beestenboel

16. Dagblad voor de Zaanstreek 27.000
Paulus
Ferdinand
Panda

17. Deventer Dagblad 30.000
Suske en Wiske
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter

18. De Dordtenaar 32.000
zie 1.

19. Drentse en Asser Courant 16.500
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter

20. De Echo 426.000
James Hond

21. Edese Courant 73.000
zie 4.

22. Eindhovens Dagblad 87.000
Suske en Wiske
Ferdinand
Tom Poes
Paulus de Boskabouter
Appie Happie

23. Emmer Courant 24.500
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter
Frieda (= Miss Peach)

24. Enkhuizer Courant 4.000
Asterix
Buldo
Tiffany Jones
Polle etc.
Beestenboel

25. Friesch Dagblad 20.000
Paulus de Boskabouter
Lucky Luke
Polle etc.

26. De Gecombineerde 14.500

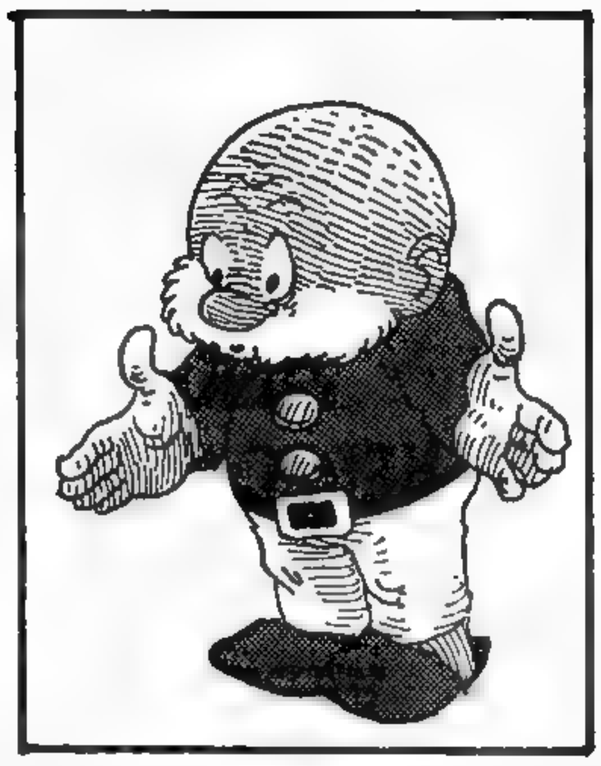

Bim en Bam (PIB, door: Iber)
stripje door Olmo (PIB)
Kappie

27. De Gelderlander 84.000
Suske en Wiske
Polle, Pelle, Pingo
Horatio

28. De Gelders-Overijselse Courant 8.500
Suske en Wiske
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter

29. De Gooi- en Eemlander 56.000
Panda
Suske en Wiske
Buldo
Ferdinand

30. De Goudsche Courant 21.500
Suske en Wiske
Bij de beesten af (= Beestenboel)

Appie Happie
Panda
Miss Peach
Fred Basset

31. De Graafschapsbode 25.000
Tom Poes
Panda
Paulus de Boskabouter
Asterix
Appie Happie

32. Haagsche Courant 200.000
Miss Peach
Fred Basset
Bij de beesten af (= Beestenboel)
Panda
Appie Happie

33. Haarlems Dagblad 62.000
Paulus
Ferdinand
Panda

34. Helderse Courant 14.000
Asterix

Buldo
Tiffany Jones
Polle etc.
Beestenboel

34. Helmonds Dagblad 26.000
Appie Happie
Suske en Wiske
Ferdinand
Tom Poes
Paulus de Boskabouter

36. Hengelo's Dagblad 14.000
Suske en Wiske
Panda
Appie Happie

37. Hoogeveens Dagblad 16.000
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter

38. IJmuider Courant 11.000
Paulus
Ferdinand
Panda

39. Leeuwarder Courant 106.000
Stripje door Nike
Tom Poes
Panda
Tiff. Jones
Fred Basset

40. Leidse Courant 14.500
Suske en Wiske
Lucky Luke

41. Leidsch Dagblad 38.000
Appie Happie
Panda
Miss Peach
Fred Basset
Jommeke

42. De Limburger 115.000
Suske en Wiske
Appie Happie
Lucky Luke
Asterix

43. Limburg's Dagblad 79.500
Asterix
Panda

44. Nederlands Dagblad 21.500
Bim en Bam

45. Nieuwe Apeldoornse Courant 51.000
Appie Happie
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter
Tom Poes

46. Noord-Hollands Dakblad 27.000
Suske en Wiske
Lucky Luke
Paulus

47. Nieuw Kamper Dagblad 3.500
Lucky Luke
Appie Happie
Suske en Wiske

48. De Nieuwe Krant 69.000
Suske en Wiske
Polle etc.
Horatio

(49. De Nieuwe Linie 25.000
De avonturen van Prins Bernhard (door: Willem)

50. NRC Handelsblad 108.000
Tom Poes

51. Nieuwe Tielsche Courant 6.000
Stripje van Olmo
Bim en Bam
Kappie

52. Nieuw Utrechts Dagblad 11.000
Klein Grut (= Peanuts)
Rip Kirby
Julia
Brommy en Tommy

53. Het Nieuws van de Dag 177.000
De Flintstones
Hagar de verschrikkelijke
(door: Dik Browne)
Buytelaers
Dr. Kildare
Fed en Vetertje/Rakker

54. Nieuwsblad van het Noorden 126.000
Tom Poes
In de Wolken
Paulus
Ferdinand
Panda
Appie Happie

55. Nieuwsblad van het Zuiden 50.000
Tom Poes
Suske en Wiske
Paulus de Boskabouter
Ferdinand
Appie Happie

56. Nijmeegs Dagblad 48.000
Tom Poes
Panda
Paulus de Boskabouter
Asterix
Appie Happie

57. Noordhollands Dagblad 30.500
Suske en Wiske
Lucky Luke
Paulus

58. De Noord-Ooster 60.000
Bij de beesten af (= Beestenboel)
Kapitein Rijkers
Arnold (= Miss Peach)
Lucky Luke
Suske en Wiske

59. Het Parool 180.000
Appie Happie
Vader en Zoon
Klein Grut (= Peanuts)
Rip Kirby
Julia
Brommy en Tommy

60. Provinciale Zeeuwse Courant 53.000
Panda

61. Rotterdamsch Nieuwsblad 86.000
Panda
Miss Peach
Fred Basset
Suske en Wiske
Appie Happie

62. De Stem (Breda & Zeeland) 100.000
63.
Asterix
Suske en Wiske
Lucky Luke

64. De Telegraaf 560.000
De Flintstones
Hagar de verschrikkelijke
Buytelaers
Dr. Kildare

65. De Tijd 100.000
Tom Poes
Jaap Vegter

66. Trouw 150.000
Asterix
Kareltje Knetter
Ferd'nand

67. Tubantia 70.500
Suske en Wiske
Panda
Appie Happie

68. Twentsche Courant 52.500
Suske en Wiske
Lucky Luke
Ferdinand
Nero
Paulus de Boskabouter

69. De Typhoon 26.500
Paulus
Ferdinand
Panda

70. Utrechtsch Nieuwsblad 100.000
Suske en Wiske
Lucky Luke
Buldo
Catfish
De Klas (= Miss Peach)
Panda

71. Het Vaderland 32.000
Tom Poes
Miranda
De Tintels
Oerm
Mandrake
Maanvogel
Robert en Bertrand

72. Veluws Dagblad 35.000
zie 70.

73. De Volkskrant 250.000
De Tovenaar van Fop
Linke Loetje
Jippie

74. Winschoter Courant 23.000
Bij de beesten af (= Beestenboel)
Kapitein Rijkers
Arnold (= Miss Peach)
Lucky Luke
Suske en Wiske

75. De Zaanlander 6.500
Asterix
Buldo
Tiffany Jones
Polle etc.
Beestenboel

76. Zutphens Dagblad 10.000
Suske en Wiske
Lucky Luke
Paulus de Boskabouter

77. Zwolse Courant 50.000
Appie Happie
Lucky Luke

78. Het Vrije Volk 168.000
Julia
Paulus
Biels
Rip Kirby
Klaas en Klaartje
Peanuts

1967 TIEN JAAR HET STRIPSCHAP 1977

nederlands centrum voor belangstellenden in strips

POSTBUS 11335 AMSTERDAM

HET STRIPSCHAP

SPECIALE UITGAVEN
Vier klinkende titels: vier schitterende albums

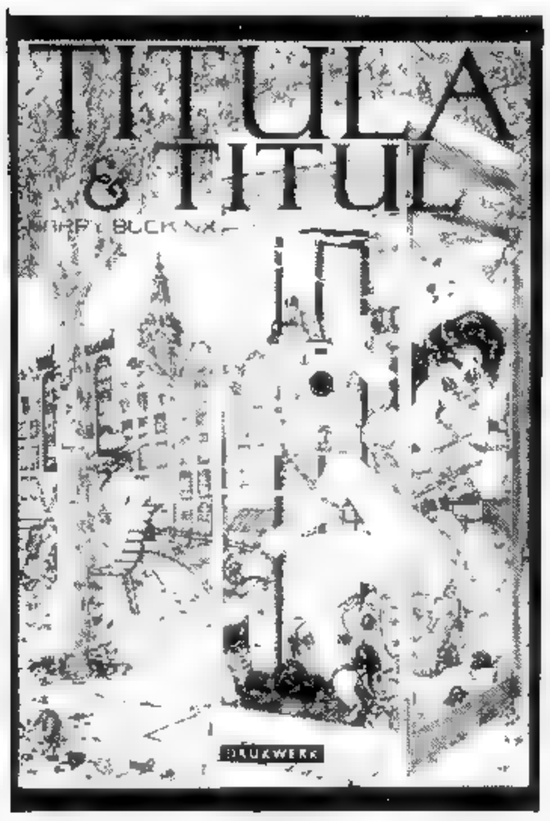

TITULA EN TITUL
Bij uitgeverij Drukwerk verscheen een verzamelalbum van 60 pagina's met alle strips en tekeningen van Titula en Titul, geproduceerd door Harry Buckinx tussen 1970 en 1977. Uit dit prima verzorgde werk blijkt wel zeer duidelijk waarom de Tante Leny groep, waar Buckinx deel van uitmaakt, dit jaar de Stripschapsprijs heeft gekregen. Liefhebbers van dit genre kunnen niet om dit boek heen.

De vastgestelde verkoopprijs bedraagt, afgehaald op stripschapsruilbeurzen, f 8,50; leden van Het Stripschap genieten de gebruikelijke korting. Tevens te bemachtigen, voor leden f 7,65 en niet-leden f 8,50, door storting op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Postbus 104, Uithoorn.

JOLA EN DE RUIMTERACE door Bert Bus
'Jola' is een uitgave van RAJ-Publications; Bert Bus heeft deze science-fictionstrip in 1970 getekend voor het blad Tina. Het is zo langzamerhand overbekend hoe de uitgaven van Rob Zielschot verzorgd zijn; gelijk Cliff Rendall en Olaf Noord is dit wederom een uitstekend verzorgd album. De verkoopprijs van dit kurieuze werk is f 11,90, leden van Het Stripschap betalen f 10,70; af te halen op stripschapruilbeurzen

INFO

JOLA EN DE RUIMTERACE

Ook te verkrijgen door storting op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Postbus 104 te Uithoorn.

ARMAN EN ILVA
Bij Brabantia Nostra, de uitgever van o.m. de Ciso stripgids, is de uitstekende SF-strip Arman en Ilva van tekenaar The Tjong Khing en scenarist Lo Hartog van Banda verschenen.

Eén album, op A4-formaat en met hard-cover, bevat 3 verhalen. Uiteindelijk zal het gehele Arman en Ilva gebeuren op deze wijze worden uitgebracht. Voor uitvoering en inhoud gelden slechts superlatieven. Geweldig!

De prijs bedraagt voor niet-leden f 29,75; leden van Het Stripschap betalen f 24,75.

Afhalen op de Stripschap-ruilbeurzen of geld storten op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Postbus 104 te Uithoorn.

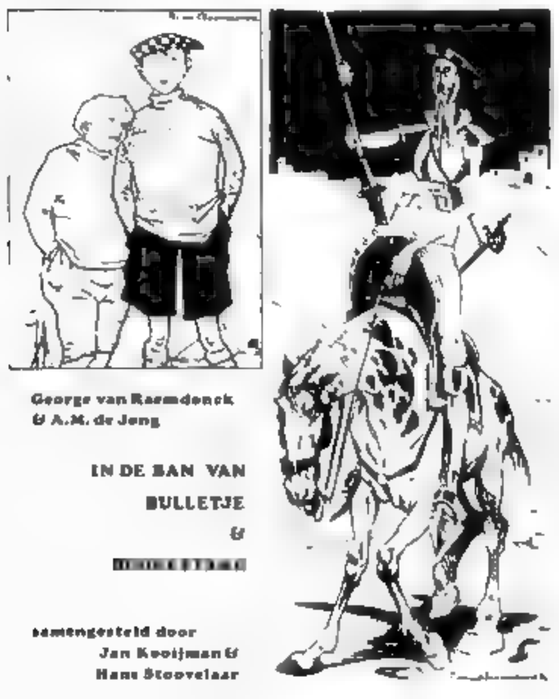

BULLETJE EN BOONESTAAK

Bij Nico Noordermeer, Tjalkstraat 4, Harlingen is het boek van George van Raemdonck en A.M. de Jong – In de ban van Bulletje en Boonestaak – verschenen. Dit fraai verzorgde boekwerk is samengesteld door Jan Kooyman en Hans Stoovelaar (u weet wel, die eh. . .) Deze anthologie bevat naast ontzettend veel informatie over de bul en de boonestaak ook gegevens over de karikaturist en portretschilder George van Raemdonck. Voorwoord door tijdgenoot Drees Sr. De prijs is, afgehaald op de Stripschap-ruilbeurzen, f 17,75. Op deze prijs genieten de leden van Het Stripschap natuurlijk de gebruikelijke korting.

Ook weer te verkrijgen, voor leden f 16,– en niet-leden f 17,75, door storting op postgiro 3291121 tnv Het Stripschap, Postbus 104, Uithoorn. Gelijk met het verschijnen van dit boek hebben de samenstellers van een George van Raemdonck-tekening een zeefdruk op de markt gebracht. Stripminnaars onder u, die regelmatig kunstgaleries bezoeken, weten dat zodra je over de drempel van zo'n instelling stapt honderden florijnen uit de kuip vliegen voor de aanschaf van een dergelijk kunstwerk.

Voorwaar het is werkelijk een opluchting en tevens een prettige verrassing dat in deze tijd vol kommer, kwel en inflatie een zeefdruk voor het luttele bedrag van vijf florijnen aan de fanaten wordt aangeboden. Ter verduidelijking het betreft hier een voorstelling van Bulletje en Boonestaak aan boord van de Hercules, gemaakt t.g.v. 1 mei 1927.

Alleen af te halen op de Stripschapruilbeurzen.

Ruud Booms

STRIPDAG NOTITIES

15 oktober j.l. werd de jaarlijkse stripdag gehouden, extra groots opgezet ivm het jubileum en nog in Amsterdam ook. In het programma waren opgenomen: ruilbeurs, (nieuwe) tekenfilms, forum, tac-au-tac tekening (al waren door een noodlottig misverstand de Nederlandse tekenaars - een uitzondering daargelaten - niet uitgenodigd, hoe maakt men dat goed?) - uitreiking van de Stripschapsprijs aan de Tante Leny-stal, die in antwoord op de dit keer zeker niet soepel opererende Schapvoorzitter snel maar ook humoristisch de commercie indook, uitdeling van striptassen met een overvloed aan interessant materiaal (w.o. het antikwarisch hooggeprijsde Eppo-extra 2!). Het aardigst van de stripdag waren zonder enige twijfel de gebeurtenissen in de Koopmansbeurs van Berlage, waar de stripuitgevers en antikwariaten waren vertegenwoordigd.

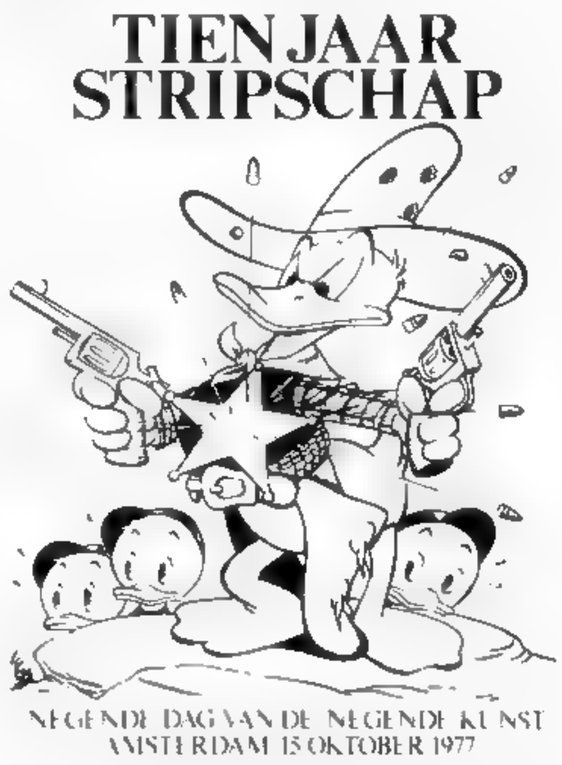

Velen onder hen hadden er alles aan gedaan om de dag, de beurs, en het jubileum een extra vrolijk tintje te geven; Opvallend daaronder waren vooral de initiatieven van *Lambiek*, *Wout* en *Bommel's wijnhuis*, waardoor het goede deel van de bezoekers met rode konen en glinsterende ogen rondzwalkte.
De prijs voor de meest strijdlustige antiquair ging toch naar Wout voor het engageren van tekenaars die de gehele dag onvermoeid werkten en het optreden van 'The Pink Panthers'. Die laatste performance leidde tot een officiële aanhouding op de Dam. Dat bleek nl. de scheidslijn tussen de politiedistricten Singel en Warmoesstraat en waar er toestemming voor activiteiten was van Bureau Warmoesstraat - ze hebben daar immers wel wat anders te doen dan het jagen op rose panters - bleek de travestie voor de mensen van bureau Singel te veel van het goede. En bravo, hoor, men liet zich niet door (jeugd)-sentimenten leiden, maar vatte de 'misdadigers' in de kraag. Dit soort akties zal al onze twijfel over corruptie wegnemen, en het vertrouwen in het gezag herstellen. Al met al vrolijke taferelen dus, al waren er ook wel wat minder aangename kanten. Werd eerst nog de directie van de Brakke Grond in staat van opperste opwinding gebracht door een afgezant van Aart Clerkx, die de decors van het die avond spelende toneelstuk re-creëerde met een op zich fraai stempeltje, later werd een leparello (showmap met covers) van de nieuwe Kapitein Rob uitgaven van Skarabee van de Schaptafel gerukt en meegenomen, en werd een stapel van honderden tekeningen bedoeld als *jubileumsurprise* van Stripschrift's uitgever voor de leden van Het Stripschap onder de handen van het negenjarig voorzittersdochtertje vandaan gegrist. De betreffende tekening van Thé Tjong Khing herplaatsen we in dit nummer om de gedupeerden tegemoet te komen. Bovendien bent u er dan van op de hoogte dat het om *gestolen goed* gaat wanneer u dergelijke tekeningen worden aangeboden. Een verschijnsel dat naar ernstig wordt beweerd door antikwariaathouders hand over hand toeneemt!

Trouwens een fenomeen om misselijk van te worden zo door de jaren heen, strips uit de bibliotheken gestolen, aanwijsbordjes op stripdagen met inbegrip van de aanwezige garderobebordjes weggehaald, splinternieuwe Stripschrift-logo's domweg ontvreemd, posters op stripdagen die in nachtelijke uren door enthousiaste medewerkers werden opgehangen van de muur gerukt voor de dag ook maar half gevorderd was, stromannen kopen op veilingen en in antikwariaten alles weg, Tom Poesverhalen uit de staatsarchieven van de Tweede Kamer geknipt, originele Kressetekeningen van tentoonstellingen ontvreemd, verder schijnt er ook iets te zijn met Chevron boekjes, duizenden Stripschriften wisselen van eigenaar zonder dat de uitgever er iets van weet, tijdschriften in Angoulême weggenomen (al kwamen die gelukkig terug), illegale uitgaven terwijl de auteurs zeker niet afkerig staan t.o.v. herdrukken, uitgeleende tekeningen nooit meer retour ontvangen, laat ik maar ophouden. Waar zijn we in vredesnaam mee bezig?
Het wordt tijd dat men binnen de grote groep echte striplief-hebbers de zaken eens op orde brengt!

God wat word ik weer somber. Die stripdag was toch eigenlijk best aardig verzorgd door het niet ingewerkte bestuur, al kleefden er wat missers aan waardoor o.m. de tekenaars niet uitgenodigd, al waren de meesten vergevingsgezind.

D.Q.

stripboekenwinkel

CALVO

grote keuze antiquariaat stripboeken

geopend:
vrijdag 12.00 - 18.00 uur
zaterdag 10.00 - 17.00 uur

Telefoon 010 - 84 06 36

Sandelingplein 2
Rotterdam-Zuid

Zie voor Bommelmelding- en nieuwspagina 42.

RUIL ADVERTENTIES

Prijs f 5,– voor leden en f 7,50 voor niet-leden voor maksimaal 40 woorden. Tekst op achterkant van girokaart. Gironummer 209948.

AANGEBODEN
Zeer veel T.P. materiaal (o.a. Revue); Eric (Ned) compleet nieuwstaat. Eric (Vlaams); Kapitein Rob - compleet; Kappie - Panda - Bruintje Beer - Jimmy Brown - Kick Wilstra, En . . . . . Donald Duck '52 t/m '72.compleet.
R. ter Horst, Leegsterweg 9, Warfstermolen (Fr.) tel. 05948-484

GEVRAAGD
Blake en Mortimer; Zwaardvis I en II. Valstrik; Halssnoer van de koningin (Lombard), Buck Danny; nrs. 1 t/m 4, en 20. Jerry Spring, Yucca Ranch. Alles 1e druk en in nieuwstaat.
M.A.van Gils, Otterstraat 58, Utrecht.

GEVRAAGD
D.D. 52, nr. 1, 3. Stripschrift 4, 5, 6, 7, 14, 21, 23, 24. OBERON: Pukkie en Wanda in Wonderland. Kuifje gebonden: 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 102, tm 114.
A. Westerbaan, Vierambachtstraat 77, Rotterdam, tel. 010/771569.

AANGEBODEN
Tom Poes: dagstripknipsels MV 78 t/m 87. Uit Revue: vele losse afl. (ook Valiant). Uit Margriet 1964-66: vele Paulus-afl., Pinokkio van Jacovitti.

GEVRAAGD
Tom Poes: dagstripknipsels MV 133 t/m 144. Nog vele afl. uit Revue. Paulus de B. uit Eva (1957-1964).
P.J.Sjouw, Gentiaanstraat 16, Assen. Tel. 05920/10409 (na 17.00 uur) of 05920/17890 (overdag).

ICE CREAM YOU SCREAM

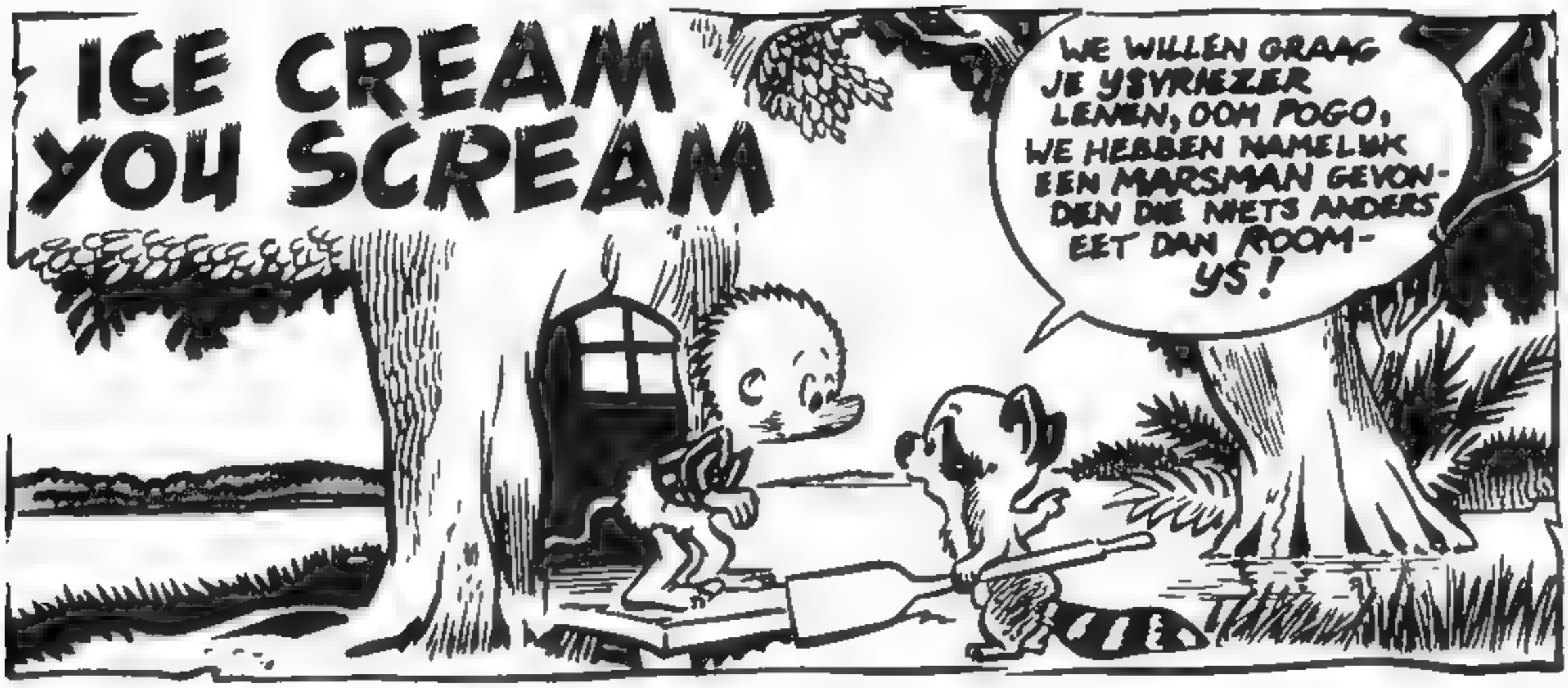

IK HEB OOM POGO EN Z'N WAARACHTIGE ROOMYS-VRIEZER MEEGEBRACHT ZODAT WE YS KUNNEN MAKEN.
MOOI, WANT DIE MARSMAN ZEGT DAT-IE NIETS ANDERS EET... IK HEB HEM OP ZIJN KOOP GEZET ANDERS LOOPT-IE MIN OF MEER WEG.

HY ZIET ER ZEKER NOGAL VREEMD UIT... HOE WEET JE DAT-IE VAN MARS KOMT?

HY PRAAT MARS-TAAL.

HOE WEET JE DAT-IE MARSTAAL PRAAT?

ZO KLINKT HET.

EN NOG DUIDELYKER NU DIE TROMPET IN ZYN SLURF VAST ZIT.

DIE TROMPET WILDEN WE ALS TRECHTER GEBRUIKEN OM HEM HEERLYKE ZEEZOUT-PAP TE VOEREN... KOM OP ABOB, ZEGABOBBEL WATABOE.

LAMER UYWB! Boonk NHOOMP GUMP?

IK GEEF TOE DAT HET KLINKT OF HET BUITEN-AARDS IS.

WE WORDEN OVER-ROMPELD DOOR IMMIGRANTEN.

ZONDER IMMI-GRINTEN ZOU JY HIER NIET ZYN!

HOE ZO? IK BEN EEN LEVENSECHT VOORBEELD VAN DE AME-RIKAANSE JEUGD.

KUN JY VEREN OP JE HOOFD LATEN GROEIEN? ALLEEN INDIA-NEN ZYN ECHTE AMERI-KANEN!

ALS HET OVER-VOL WORDT BEGINNEN WE EEN PENDEL NAAR DE MAAN.

ER UIT! WE WILLEN GEEN MUIZEN IN ONS YS!

JY BENT DEVOOR-OOR-DEELD!

HUP, ER UIT! GEEN MUIS-SMAAK!
JE WEET NIET WAT LEKKER IS.
HÉ, NIET ZO SNEL, POGO... DAT YS IS NIET VOOR JOU!
MISSCHIEN ABOB LUSTJE BOBBEL GRAAG ABOE MUISOBBEL SMAAK ABOB YSABOBBEL?
GOOMP.

IK HOOP DAT DEZE MARSMAN HET YS DAT IK MAAK KAN WAARDE-REN.
HY ZEGT DAT IE NIETS ANDERS EET... KOUWE BISNIS, HOOR!

ZOUEN WE HET NIET VOOR HEM MOETEN OPWARMEN? HY KAN WEL RILLINGEN KRYGEN.
WARM ROOMYS? HMMM

WE BOB HEBBEN-ABOE JE BOB ROOMABOBBEL YSABOE KLAAROBBEL.
OOM POGO PRAAT ERG GOED MARTIAANS.
GOEIER DAN DIE MARSMAN.. DIE VERSTA IK HELEMAAL NIET!
HOONK!

WE ZYN BANG DAT WE DE MARSMAN VERKLEUMEN, POGO, ALS WE HEM DAT YS GEVEN.... MAAR RAKETY COON KIND HEEFT 'N HEET IDEE!

HMMM?

IK HEB IETS OM HET TE OPWARMEN!

DIE MARSMAN KAN NIET KOUD NAAR HUIS.

MAAR ALS-T-IE OP MARS YS EET, IS-IE DAT TOCH GEWEND. IS ONS YS SOMS KOUDER?

PRECIES... MARS HEEFT WARM YS!

MAAR JE KUNT ONS YS NIET OPWARMEN... HET SMELT!

VERZINSELS! WETENSCHAP GEBRUIKT NIET DE REGEL VAN DE ZUIGDUIM.

VOOR HET EERST IN DIT MOERAS DAN ZEKER. WAT IS DAT, JOH?

PEPER!

GA JE HET OPWARMEN MET PEPER?! DAT ZAL ME WAT WORDEN!

JEP... MAAR OEPS! IK-STRUIKEL-DE PEPER-SCHIET-ONDER-DE-KRAAG-VAN-DE-MARSMAN!

KOM NIET TE DICHTBIJ... HET HELE GEBIED KAN EXPLOSIEF ZIJN.
ACH WEL NEE, KOSCOMMON... HET REGENT GEEN UIT-SHOOWS. JE DROOMT.
SHHH! MAAK ME DAN MAAR NIET WAKKER.
ROVER GIRLS PLAY

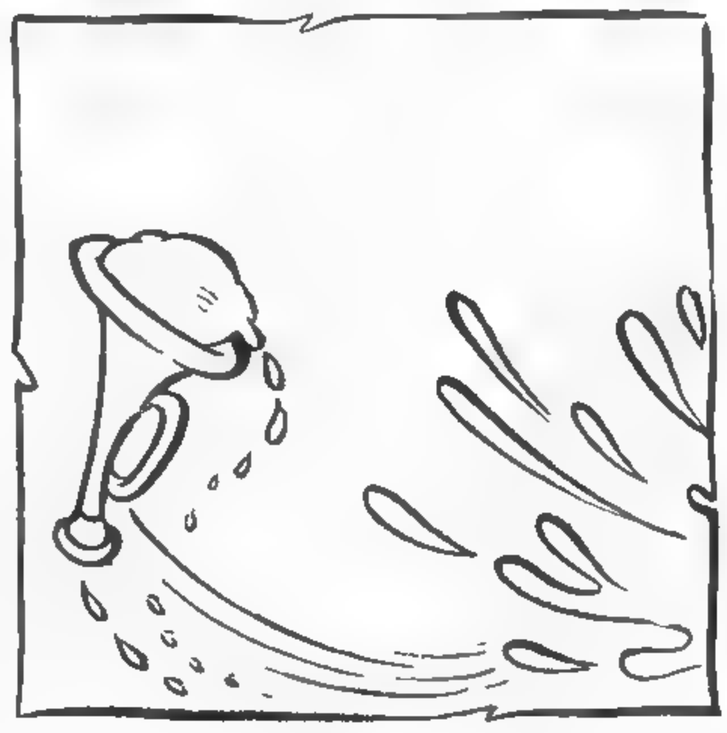

Vertaling Eric Hoek, lettering Rob van Eijck.

ZOJUIST VERSCHENEN

Het *nieuwe* album van

Douwe Dabbert

'Het verborgen dierenrijk'.

Prijs: f. 5,25

In uw speciale stripwinkel ook verkrijgbaar in hard cover-uitvoering.
Prijs: f. 7,95

DE EERLOZE KRIJG

vervolg

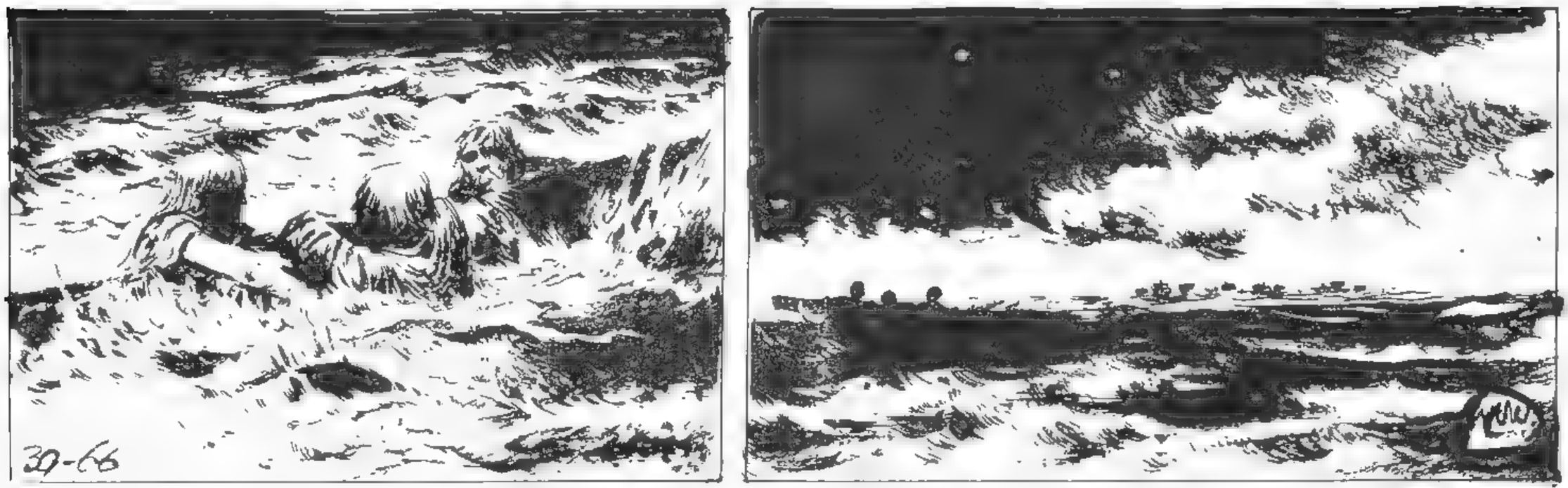

'Kijk de boeg van het Saksenschip dat ons ramde, steekt er nog uit.' zegt een der krijgers, terwijl zij moeizaam naar het wrak van Erics schip toezwemmen. De zee is woelig, ze komen slechts langzaam vooruit. 'Dat zijn we tenminste misgelopen,' hijgt de Noorman, terwijl hij een stuk afgebroken mast grijpt. 'Hoewel dit ook geen lolletje is.' 'Maar we leven tenminste nog,' vult een der twee krijgers aan. . . voor zolang het duurt. 'Ja,' zegt de tweede. Hier en daar horen ze nog kabaal, maar de duisternis onttrekt alles aan het oog en op goed geluk ploeteren ze in de richting waar ze de schepen vermoeden. 'Hopen we maar dat het geen Saksenschepen zijn,' hijgt de oudste der twee krijgers, 'want die kerels zullen korte metten met u maken Koning.' Overal drijft wrakhout van vernielde schepen., uitrustingsstukken en af en toe horen ze vaag uit de onpeilbare duisternis de kreet van een mens, een schipbreukeling als zij zelf. 'Zo te zien hebben de onzen het zwaar te verduren gehad,' zegt Eric grimmig. In stilte zwoegen ze voort, tot Eric uitspreekt wat ze alle drie allang denken. 'Het lijkt wel of we steeds verder van de schepen afraken, ik hoor zo goed als niets meer. . .' En dat blijkt wanneer na enkele uren de dageraad weer aanbreekt, maar al te waar te zijn. Er is geen schip meer te zien, ze zijn alleen op de oneindigheid van de Britse zee. . .

Hangend aan een maststuk dobberen de drie mannen rond en hun stemming is niet al te vrolijk. Somber staart Eric naar een Norenschild dat hen op de golven voorbij danst alsof het zich haast naar een of ander geheimzinnige bestemming. Een kreet van Ard, de oudste van zijn twee krijgers schrikt hem op en nu ziet ook hij, verweg aan de kim een aantal zeilen. . . en dan ziet hij meer. . . het wazige grijs van een kustlijn af en toe opduikende boven de rusteloze golven. 'Van die schepen hoeven we niets meer te verwachten,' roept hij Eric toe, 'die zijn te ver af en inhalen kunnen we ze nooit. . . Laten we proberen de kust te bereiken.' Eric knikt. Het is het enige wat er op zit. De stroming van de zee voert hen bovendien langzaam maar zeker naar het Noorden, waar de rotsige kust ver in zee uitsteekt. Tergend langzaam zien zij de kust naderkomen. Dat ze hiermee steeds verder en verder van de schepen verwijdert raken is iets dat ze voor lief moeten nemen. 'Nu moeten we er om zwemmen,' roept Eric zijn metgezellen toe. In hun benarde positie geeft zelfs een stuk wrakhout hen nog een zeker gevoel van veiligheid. Met lede ogen zien zij hun eigen houvast wegglijden. 'Als we het maar halen,' hijgt Ard, en hun laatste krachten inspannend zwemmen zij naar de kust, die verder lijkt dan ooit. . .

Verbeten worstelen de drie schipbreukelingen voort en het lijkt er af en toe op, of de veilige kust nooit dichterbij komt, maar tenslotte voelen ze grond onder de voeten en meer dood dan levend strompelen ze even later aan land. Het drietal staart somber naar de barre verlaten omgeving en Ard zucht. 'En nou maar zien wat ons te wachten staat.'
En terwijl Eric op deze weinig verheffende wijze zijn intrede doet in het Britse eilandenrijk, slaat ver naar het noorden Harek schijnheilig de ogen ten hemel en wacht, tot Ingrid wat van haar verdriet bekomen is. 'Werkelijk, eh, prinses,' gromt hij, 'dit is het beroerdste baantje dat ik ooit bij de hand heb gehad. „ Het allerberoerdste baantje, maar als beste vriend van m'n overleden vriend, prins Erwin, eh. . . die ik. . . ben ik. . .' 'Ach stil maar goeie Harek,' snikt het meisje, 'ik heb het geweten, ik heb het van te voren geweten, dat er iets verschrikkelijks zou gebeuren.' 'Dat is wel vreemd,' zegt Harek medelijdend het hoofd schuddend. 'Want ook Erwin had dat gevoel. Harek zei hij tegen mij, voor we de strijd ingingen, hij zei, 'Harek, als er met mij iets gebeurd, dan noem ik jou tot aanvoerder en pas goed op Ingrid.' 'Precies dat, zei hij. . . z'n eigen woorden. . .' 'En ik zal op je passen,' knikt de schurk het ongelukkige meisje toe. 'Als je mij nu alle zaken laat regelen, komt het best voor elkaar.'

Met een bemoedigend knikje naar Ingrid, haast Harek zich de tent uit en begeeft zich naar de tent van de aanvoerders. 'Blij toe dat Barge gesneuveld is,' mompelt de schurk. 'Nou heb ik ook alleen met ouwe Guttorm te maken en met hem speel ik het wel klaar. Ik ben tenslotte Erwins opvolger, hè hè.' Guttorm zit somber alleen onder de luifel en luistert de plannen die Harek snel uiteen zet aan. 'Dus jij wilt terugkeren naar die gluiperige Camlech en zijn Pictenbende,' gromt Guttorm. 'Nou ik niet, en ik denk, dat het tegen de wens van prins Erwin geweest zou zijn ook. Wreken moeten wij ons op de boeven, die onze Prins gedood hebben.' 'Terugkeren, zeg ik,' snauwt Harek. 'En we zullen een afvaardiging van onze krijgers halen, eens kijken of die er veel voor voelen, afgeslacht te worden.'
Zo zit even later een troepje krijgers, zwijgend te luisteren als zowel Harek als Guttorm proberen hen voor hun eigen plannen te winnen, maar lang blijft het niet rustig, steeds opgewondener worden de gesprekken en de groep krijgers valt al gauw uiteen in aanhangers van Harek en Guttorm en het ziet er naar uit dat Harek aan het langste eind zal trekken. Dit beseft Ingrid, die ongemerkt de gesprekken afgeluisterd heeft ook. 'Nooit,' fluistert ze, 'nooit keer ik naar Camlechs burcht terug.' Ze slaat haar berenmantel om en glipt onopgemerkt naar buiten. . .

Met driftige stappen beent Harek, na zijn opgewonden gesprek met Guttorm en de krijgers, naar Ingrids tent. 'Bah, die oude Guttorm is sluwer dan ik dacht, maar ik zal ze wat. Ze kunnen doen wat ze willen, als ik dat dametje. . .' Dat zeggende rukt hij het tentdoek opzij en zwijgt abrupt. . . 'Leeg,' mompelt hij, 'lege tent. . .waar hangt ze uit . .' Zoekend dwalen zijn ogen rond, dan haast hij zich naar een schildwacht, die op enige afstand heen en weer drentelt. 'Hé, zag jij de vrouw,' gromt hij. . . 'Zeker, zag ik die,' knikt de man, 'ze liep het kamp uit kortgeleden. . . die kant op.' 'He: kamp uit,' snauwt Harek, 'en jij stommerd liet haar lopen, dat zal je berouwen, daarvoor zal ik je.' 'Zeg eens even,' bitst de schildwacht terug, 'hou je praatjes voor je en ga gauw uit mijn buurt, voor ik mijn geduld verlies. Ik heb niets met je te maken, al beweer je ook, dat je Erwins opvolger bent. En de vrouw van onze aanvoerder kan lopen waar ze wil, dat is haar goed recht en schiet nou op, of ik zal je eens kietelen met m'n zwaard, opgeblazen Harek.' Harek heeft deze aansporing niet nodig. Hij draait zich op zijn hielen om en verdwijnt in looppas uit het kamp, achter Ingrid aan. 'Snijboon,' bromt de schildwacht, 'raar druk maak je je, mijn kop eraf als daar niet wat achter steekt. Ik zal vriend Harek eens goed in de gaten houden. . .

Omdat Ingrid nog niet ver kan zijn en het bovendien gemakkelijker is een spoor te voet te volgen, haast Harek zich - nadat hij zonder veel moeite haar spoor gevonden heeft - in looppas het kamp uit. 'Klein feeksje,' gromt hij, 'al mijn plannetjes in de war schoppen, hè, 't zal je niet lukken.' Ingrid heeft er kennelijk de pas ingezet, want ze zijn de plaats waar ze slag geleverd hebben als een flink eind voorbij, als Harek haar klein figuurtje in het oog krijgt. De schurk slaakt een luide kreet en hij grijnst spottend, wanneer hij haar stuntelig ziet wegkruipen in het struikgewas, dat hier de vlakte omzoomd. 'Hela, prinses Ingrid.' roept hij haar allervriendelijkst toe, 'Wat doe je nu voor domme streken? Wil je verongelukken of in handen vallen van onze vijanden? ' 'Alles beter dan terug naar Camlechs burcht,' geeft ze snibbig ten antwoord. 'Je moeite is voor niets, ik ga toch niet me je mee terug. . . En ga weg, raak me niet aan,' roept ze als Harek op haar toetreedt. 'Onzin, prinses,' gromt Harek, 'ik kom op voor je veiligheid zoals dat heet. Mee ga je en gauw. . .' Snel grijpt hij haar bij de mantel, maar op dat moment roept een stem: 'Laat af, wat waagt gij het onverlaat, deze vrouw tegen haar wil aan te raken.' En op hetzelfde moment zien Harek en het meisje zich omsingeld door Britse krijgers.

LA FRANCE? OH LA LA!

We leggen voor de aardigheid het eerste nummer van Metal Hurlant naast de net verschenen 21 en 22. Je schrikt je een ongeluk. Dat de kwaliteit achteruit was gegaan wisten we al, maar dat het zo erg zou zijn. . . Het eerste nummer biedt een omslag van Moebius in kleur, een verhaal van Arzach in kleur (Moebius dus), Moebius in zwart-wit, Corben in kleur, Gal met Les Arméés du Conquerant. . . Nog steeds raak je onder de indruk van de geboden kwaliteit: geen enkele zwakke strip eigenlijk.
Nu kijken we dan weer even naar de laatste twee nummers. Waarom koop je dit dan nog. De omslagen worden er niet beter op, vooral die van 22 is vreselijk onsmakelijk en lelijk. De inhoud is nog erger. Er valt weinig meer te genieten: tweederangs tekenwerk en derderangs scenario's. De weinige goede dingen die er dan nog in staan, *1966* door *Montellier* b.v., vallen door de overvloed aan troep niet op.
Het enige positieve van nummer 22 is het eerste verhaal van *Blanc Dumont* (*Jonathan Cartland*) voor de Humanoides. Een sf-achtig verhaal op een scenario van *Le Tendre*. Erg aardig, maar Blanc-Dumont komt toch niet onder Giraud's stijl van tekenen uit.

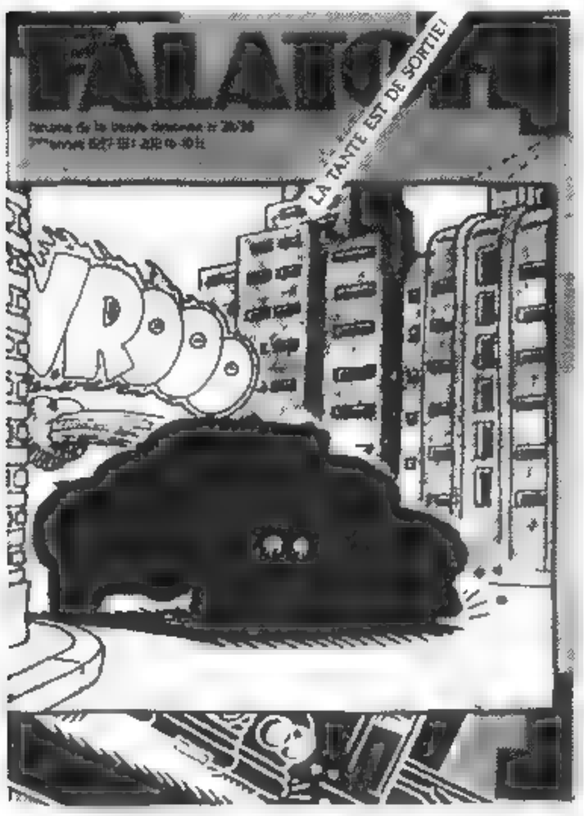

Ook *Falatoff* heeft de indruk dat het niet zo goed gaat, met wat we dan maar de 'nieuwe bladen' zullen noemen. In een artikel in Falatoff 38/39 worden ze gewogen en te licht bevonden. De schrijver komt tot de conclusie, dat er eigenlijk weinig nieuws is gebeurd: 'Druillet is precies hetzelfde bezig als hij vroeger in Pilote deed, Gotlib idem dito. Misschien dat er nu een pik of een kut in voorkomt, maar als dat het enige verschil is. . . De diverse bladen worden een voor een doorgelicht en vooral Mandrykakrijgt het zwaar te verduren.
Verder in dit nummer een laaiend enthousiast artikel over Tante Leny en uitgebreide interviews met de Tante Leny tekenaars. Gebeurt het dan toch allemaal in Nederland? Volgens Falatoff in ieder geval wel, en zijn wij zelfs een 'pays étonnament riche en bandes dessinées'. De interviews met Leny, Evert, Marc Smeets, Pontiac, Buckinx en Joost Swarte zijn erg aardig en uitgebreider dan vroegere interviews in Nederlandse Fanzines. Durfden ze in Frankrijk wel hun mond open te doen?
Het is niet allemaal ellende bij de *Humanoides Associés*, de uitgeverij draait op volle toeren. Er verschenen twee albums met eerder in Metal Hurlant gepubliceerde verhalen. *Les Armées du Conquérant* van Gal en Dionnet en *Polonius* van Tardi en Picaret. Twee sublieme albums, ik vraag me wel af wat er van de uitgeverij zal worden als, door de afgenomen kwaliteit van Metal, er niet meer van deze uitstekende albums uitgegeven kunnen worden.

In die tijd trokken de legers van de Veroveraar op om de wereld te gaan bezetten. Men wist niet wie ze waren, of waar ze vandaan kwamen, maar alleen dat ze er op een dag waren.
Zo beginnen de verhalen van *Les Armées du Conquérant*. Dionnet en Gal toveren ons een onbekende planeet voor, waar

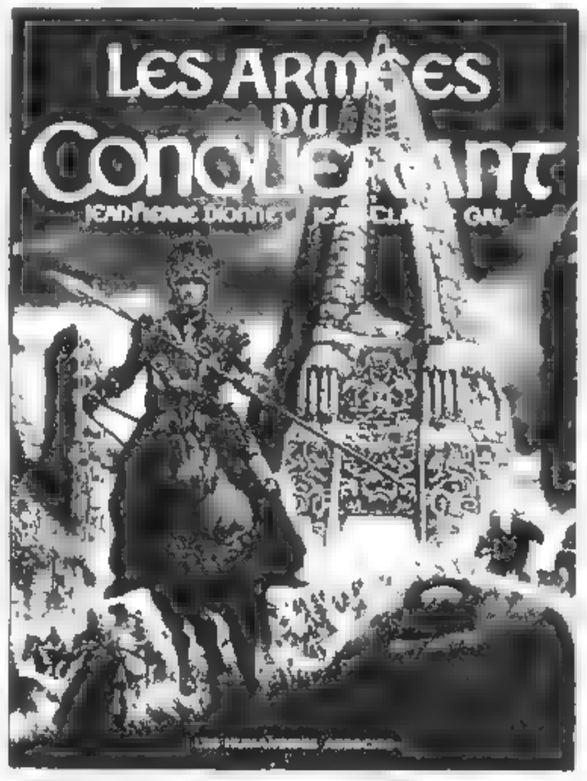

Een speciale prent . . .

uitgebreide legers er op uittrekken om voor een vage veroveraar (à la Alexander de Grote) landen en steden te veroveren. De soldaten gaan gekleed in een soort Romeinse uniformen, het doet allemaal sterk aan die tijd denken, het komt niet erg science-fiction-achtig over. Het zou allemaal gewoon op onze aarde kunnen spelen. Het tekenwerk van Gal is erg precies, soms fotografisch bijna. Hij weet ondanks alle *gedetailleerdheid* een grote *helderheid* te bewaren. Zijn manier van pagina-indelen is bijna altijd verrassend: pagina grote berglandschap-panorama's, of van havens, waaroverheen dan een paar kleine plaatjes. Meestal zorgen dit soort effecten ervoor dat er van het verhaal niets meer te volgen is (*welk plaatje komt eerst, er wordt dan vaak met pijlen gewerkt enz.*). Bij Gal is dit helemaal niet het geval alles blijft overzichtelijk en te volgen.

Berglandschap-panorama's, waaroverheen dan een paar kleine plaatjes . . .

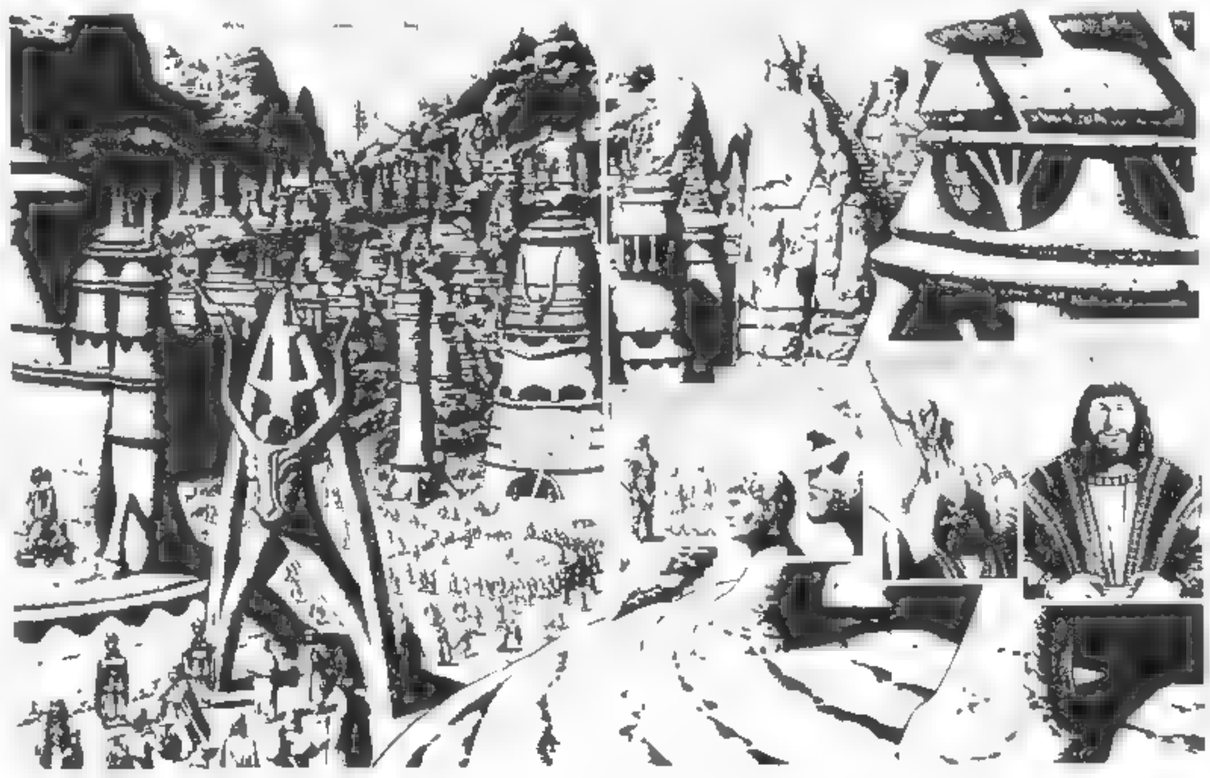

De tekeningen zijn op een groter formaat afgedrukt, als in Metal en dit komt ze alleen maar ten goede. We kunnen Gal ook in kleur bewonderen, want voor de omslag is een speciale prent getekend: subliem. Zouden ze bij de Humanoides dan toch leren dat het verstandig is om een tekenaar de omslag van zijn album *zelf* te laten maken?

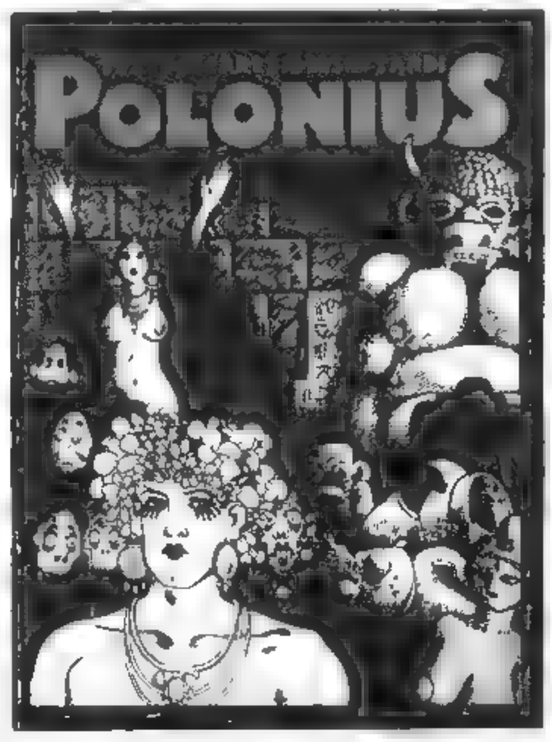

Iedereen heeft inmiddels kennis kunnen maken met *Polonius* middels het blad Gummi. In Frankrijk is nu het album van dit verhaal uitgekomen. Het is het verhaal over de steppejongen Polonius, die zich gedwongen door de omstandigheden op de steppe, naar de verdorven stad Ru begeeft. Ru is nog erger dan hij verwachtte, maar hij is niet bij machte om er ook maar iets aan te kunnen veranderen. Hij wordt *zelfs* meegesleept in de decadentie en het verval. Samen met een vriend gaat hij op zoek naar de verdwenen beschaving, maar uiteindelijk keert alles zich tegen hem en besluit hij de stad te verlaten. Voor de stad is het dan eigenlijk al afgelopen. . .
Alles speelt zich af op een geheimzinnige planeet. Misschien de *aarde* na de *catastrofe* die ons waarschijnlijk nog te wachten staat.
We zien hier een hele andere Tardi aan het werk als bij *Isabelle Avondrood*. Bij die strip speelt bijvoorbeeld *de kleur* een belangrijke rol. Dit is in zwart-wit en hij werkt vreselijk veel, en mooi, met plakrasters. Het is allemaal wat minder stijf als bij Isabelle en de veel gehoorde opmerking, dat Tardi het van zijn *art-deco gebouwen* en de *Parijse sfeer* van begin negentienhonderd moet hebben, gaat hier helemaal niet op. In dit verhaal geen art-deco gebouwen, maar rommelige stegen, decadente paleizen en mooie

vrouwenlichamen. . . Alles komt, ook dankzij het boeiende scenario, zeer overtuigend over. Ook voor dit album een speciaal getekende omslag.

Nog meer Tardi valt er te genieten in het nieuwe Franse stripweekblad *B.D.*, een uitgave van Les Editions du Square, die onder andere ook *Charlie* uitgeven. Een goede zet, dit op volwassenen gerichte zwart-wit blad op *stripkoerierformaat*. Het blad bevat behalve Franse strips ook vertaalde Amerikaanse, twee ijzersterke nog wel: *Lil' Abner* en *Dick Tracy*. Tardi lijkt me erg op dreef, een detective-verhaal ditmaal, op een scenario van Manchette. Over het verhaal valt nog weinig te zeggen, na drie afleveringen. Binnenin treffen we *Reiser* aan met een halve pagina gag-strip en de Nederlander *Willem* met een vervolgstrip. Tot mijn grote genoegen staat op de achterkant Petillon met een *detective Palmer*-verhaal: *Palmer se rebiffe* (Palmer bijt van zich af).
Een fijn gevoel om deze krant elke week in de bus te mogen verwachten. Een blad om nauwlettend te blijven volgen. . .

Wallace Wood werd uitgebreid in SS 99 behandeld. Hij had in januari 1977 een prijs gekregen in Frankrijk voor het album Sally Forth, uitgegeven door Les Editions du Fromage. Uit het interview dat we toen met hem maakten bleek dat hij niet zoveel zin meer had in tekenen, dat hij alleen nog maar voor veel geld wilde tekenen, zodat hij sneller in de gelegenheid zou zijn om boeken te gaan schrijven.
Dat hij er geen zin meer in heeft en niet bijster geïnspireerd is kunnen we zien aan het 'maakwerk' dat een groot deel van het album *Cons de Fée* vult. Dit album bevat nieuw werk, maar ook veel oud (*Nubeline* bijvoorbeeld dat eerder in de Amerikaanse Witzend en later in de Nederlandse Witzend (Pipperoens Epos) stond. Of de plaat waarop allerlei sprookjesfiguren en stripfiguren dingen doen die ze normaal niet in hun strips zouden doen, zoals neuken of spuiten. Deze prent stond zelfs al in Stripschrift nr. 59/60)
De *nieuwe* strips zijn meestal persiflages op sprookjes, voorzien van een flinke dosis sex. Geen bezwaar tegen sex hoor, ik kan er alleen niet erg om lachen. In de persiflage op Alice in Wonderland *als* we dit tenminste een persiflage kunnen noemen, groeien bijvoorbeeld de borsten van Malice plotseling, ze wordt topzwaar en hop, daar ligt ze weer op de grond, met haar benen wijd. Leuk? En zo gaat het maar door. . .

JE VAIS ESSAYER ÇA
OH NON ! MAINTENANT JE SUIS TROP LOURDE JE VAIS
BA-ZOOM !
TOMBER !
HÉ, QU'EST CE QUI T'ARRIVE ?
TWOT !
Malice Au Pays Des Merveilles
by wallace wood
OH, ZUT ! ÇA COMMENCE À DEVENIR MONOTONE !
SURVEILLEZ VOTRE LANGAGE !

. . . en hop, daar ligt ze weer met haar benen wijd . . .

Deze keer niets over *punk*, daar wordt in de franse stripbladen al genoeg over geschreven, ook niet over T-shirts, anders wordt uitgeverij Thespa weer opgebeld, waar die T-shirts besteld kunnen worden.
Volgende keer *Anarchy in de U.K.*

F. Hansen

Metal Hurlant 21, 22 à f 7,95.
Falatoff 38/39 f 10,-
Les Armées du Conquérant f 18,90
Polonius f 14,80
B.D. 1, 2 en 3 à f 2,-
Cons de Fée f 19,90
Al deze uitgaven zijn verkrijgbaar bij de stripantikwariaten en worden geïmporteerd door: Fantastic Visions,Paulus Potterstr. 52A Rotterdam.
Zij importeren ook veel Amerikaanse comics, waarover de volgende keer meer.

STRIP-ANTIQUARIAAT
RICHARD

zeer
uitgebreide
collectie
franse
strips

elke eerste zondag van de maand: ruilbeurs

De ruilbeurzen van december en januari vinden in verband met de feestdagen plaats op respektievelijk
11 december en
8 januari

ROMBOUT HOGERBEETSSTRAAT 78
AMSTERDAM 020-842923

STRIPSCHRIFT

Hoewel te velen dat niet weten, hoeft men voor een aantal oude Stripschriften geen **hoge antikwarische prijzen** te betalen, dat is een tragisch en kostbaar misverstand.
De hieronder vermelde nummers kunt u nl. nog in beperkte mate tegen de **oorspronkelijke prijzen** aanschaffen.
Dat kan simpelweg door het betreffende bedrag over te maken op postgirorekening 20 99 48 tnv Stripschrift, Koninginneweg 164, Amsterdam onder vermelding van de door u gewenste nummers.

19 (f2,25): Kabouterstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, John Bakker...

20 (f 2,25) **Prins Valiant** door Harold R. Forster met een herdruk van **Aanval op de Neveleilanden** (1960); Thé Tjong Khing.

36 1/2 (f 1,50): **Mad** poster & gemengd nieuws.

38 1/2 (f 1,50): Het pikante **Lucky Luke**verhaal **Luke se défoule** (1966) op posterformaat & gemengd nieuws.

45/46 (f 3,25): Superhelden; **Octobriana; Guus Slim's** Tillieux met herdruk van **Felix; Heer Bommel en zijn Iksel** (1908-einde).

47/48 (f 3,25): Peyo met herdruk van **De groene Draak (Johan en Pirrewiet,** uit **Sprint; De Blauwbloezen** van Slaverius, Giles; herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Timoer, 1956); tekenfilm en pornostrip...

51/52 (f 3,75): Alles over Marc Sleen met **Nero**-bibliografie en **Oktaaf Keunink**-herdrukken, Börge Ring; Gotlib met fraaie herdruk van een onfris verhaal...

53/54 (f 3,75): De komplete herdruk van het eerste **Baard (en Kale)** verhaal uit 1938; **Peanuts; Pep**; bijna alles over **Alex** van Jacques Martin; **Nader tot Kuifje 1** over **Het Zwarte Goud...**

55/56 (f 3,75); Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit **'t Kapoentje**); Druillet mét adembenemende herdruk (1969); striptekenaars aller landen verenigt u...

57/58 (f 3,75): Erg veel over Marten Toonder, met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs); Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes (**2 voor t**) Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

59/60 (f 3,75): 50 jaar Disneytekenfilms, een tussensprint van Kees de Bree; Daan Jippes over Carl Barks mèt unieke **Donald Duck**herdruk van Barks; **Donald Duck**weekblad en een heel kleir **Kuifje...**

61 (f 2,25): **Peanuts**; Maroto; **Bernard Prince**; Marc Smeets...

62 (f 2,25): Thé Tjong Khing en Hartog van Banda mét de herdruk van het eerste verhaal van **Arman en Ilva**; Justin Green..

63 (f 2,25): De Indianenstrips van Hans G. Kresse en bovendien het begin van een herdruk van zijn **Eric de Noorman's De Wonderen van Mu** uit 1948 WALTHÉRE (11/1-11/20); **Natasja** en Walthéry...

65 plus (f 2,25) Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955); **Chick Bill; Tina;** Jay Linch door Evert Geradts; **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (f 2,25): Interview Franquin met uitvoerige bibliografie én herdrukken **Guust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's); De Wonderen van Mu**(11/45-11/49)

67 (f 2,25): **Nader tot Kuifje 3** over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (f 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin vn de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635); alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** 11/71-11/82)

70 (f 2,25): De Marten Toonderstory deel 2 (**Panda**, Toonderstudioos); Jan van Haasteren; **De Wonderen van Mu** (11/83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners.** (1636-1655)...

71 (f 2,25): **Koning Hollewijn**; Lambil, Cauvin; **Tom Poes en de Schoonschijners** (1656-einde)...

72 (f 2,25): **Blake en Mortimer; Panda;** een persiflage op **Kuifje**, veel over Craenhals met de herdruk van **Fort Bravo** uit 1953...

73 (f 2,95): Legendarische beschouwingen van Domien ten Berge over Marten Toonder; **Tibor, Fulgo** en **Raka-lilliputuitgaven;** Dick Matenapersiflage op stripfanzines...

74 (f 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift, Raymond Macherot (**Chlorophyl ., Poezekat**); Domien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi...**

75/76 (f 4,25) Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise**; Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**persiflage..

77 (f 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries**; Aart Clerckx tekent voor **Stripschrift**...

78 (f 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident,** interview met Forrest 'Bud' Sagendorf over **Popeye; Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal...

79 (f 2,95): Jules Feiffer; **Moem**; Piet Wijn onder de loep èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar; Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (f 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**, Vervolg & slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (f 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie, Tillieux en een **Felix**-herdruk...

83 (f 2,95): De stripbladen **Sjors** en **Pep** (nu **Eppo**); Loriot; begin unieke herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**; de populariteit van stripfiguren...

84 (f 3,60): Special **Asterix,** interviews met Goscinny en Uderzo en een unieke persiflage op **Asterix**, bovendien de historische betrouwbaarheid van deze strip aan de werkelijkheid getoetst, Börge Ring; **Dick Bos...**

85 (f 2,95); De professoren in het Europese beeldverhaal **(Zonnebloem, Barabas, Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi—**; Harry Balm; **Kuifje**wedstrijd; Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos...**

86 (f 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, informatie over het SDCN...

87 (f 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenrubriek Ong-Gezien over **Tom Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman, Lucky Luke** voer voor psychologen en een unieke LL-persiflage.

88 (f 2,95): **Ridderspecial: Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon,** de schande van de jungle

89 (f 2,95) **Uitgeverij Casterman**, met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **4 Helden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse**

90/91 (f 4,60). Zéér uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse-Donald Duckstrijden om de macht in een **Bill Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger.**

92 (f 2,95) **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julie Wood**, herdruk MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip**, overpeinzingen bij de Nederlandse politieke plaat van Kartoenist/striptekenaar **Wim van Wieringen.**

93 (f 2,95) Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder, **Ong-gezien** en een opzienbarende kartoen van Yraah uit VN.

94/95 (f3,60) . Alles over **2000 nummers Robbedoes**weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens,** de geboorte van **Robbedoes** in herdruk... **Robbedoes index** t/m nr. 2000, verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (f 3,25). **Jijé-special interview** met Jijé (Joseph Gillaïn) herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda worden het eens en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **La France Oh la la.**

97 (f 3,25). De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** weduwe van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (f 3,25) Uniek **dokumentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met: Herman Pieter de Boer over **De Toverwereld van Doe mee**, Mr. van Veen met een opzienbarende konklusie! .. over **De relatie kinderprent-stripverhaal...** De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman,** George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak**, Honderdduizenden **Soete suikerbollen van W.G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wederwaardigheden met **Gijsje Goochem**, GG-herdrukken.

99 (f 4,95) SUPERDIK **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood,** stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood** en als extra **Wood-persiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulème.**

100 (f 4,95) Een 64-pagina's dik jubileumnummer met onder meer een diepgravend interview met tekenaar **Hans G. Kresse**, een volledige herdruk van het 65-ste Eric de Noorman-verhaal **De stille Strijd**, een door **Toonder** zelf opnieuw bewerkte lezing over eigen werk, een interview met **Hergé**, naar aanleiding van de **Kuifje tentoonstelling in Rotterdam**, de relatie tussen **striphelden en tekenfilms** onderzocht door de Stichting **Holland Animation**, een artikel over **Cartoons** door cartoonist/striptekenaar **Wim van Wieringen**, het eerste artikel in de reeks over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool** en een duik van **Guus Luijters** in zijn stripverleden.

101 (f 3,95). **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Wallace Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts en het begin van de herdruk van het 66ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg.**

102/103 (f 3,95) Extra dik (56 pag.), met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer: **E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair.** een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombard-uitgaven uitgepuzzeld, een artikel van **Henk J. Meier** over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg.**

104 (f 3,95): Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek tussen **Herman Pieter de Boer** en **Joost Swarte**, over diens tekenwerk, een reaktie op het **Trigië**-artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool,** een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze Krijg.**

105 (f 3,95) Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** dmv een artikel en een **tien-pagina herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck** verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman.**

Het Beeldverhaal in Vlaanderen

door

DANNY DE LAET

Bob de Moor

RONKEND TAALGEBRUIK

door Rob van Eijck

'Het beeldverhaal in Vlaanderen' door Danny de Laet is een lijvig (248 pag.) gebonden boek, dat kortgeleden door Cees Coenders bij Uitgeverij Brabantia Nostra is uitgegeven. Danny is een welbekende veteraan in het stripbeschouwend wereldje: al in 1967 gaf hij het blad 'Bandés' uit, dat tot de eerste generatie fanzines gerekend moet worden, en toen hij dit blad stopte, begon hij zijn dikwijls opmerkelijke stripopinies kwistig rond te strooien in vele artikelen in diverse bladen, vooral in Ciso uitgaven.
Ook voor ons, bij Stripschrift, is Danny de Laet geen onbekende, omdat hij, waar het maar enigszins mogelijk was, zijn uiterst felle kritiek en kennelijk grote afkeer van het beleid van Stripschrift wenste uit te dragen. Zelfs in dit omvangrijke boekwerk kan hij het niet nalaten Stripschrift nog een trap(je) te geven, wanneer hij, als een van de weinige bekommentariërende opmerkingen, in de bibliografie van stripbeschouwende bladen de artikelen in Stripschrift over Vlaamse tekenaars de toevoeging geeft 'Loont allemaal de moeite niet'.

Maar goed, no hard feelings zullen we maar zeggen en proberen zijn boek hier aan een zo objectief mogelijk oordeel te onderwerpen. 'Het beeldverhaal in Vlaanderen' bedoelt een geschiedenis te schrijven van de Vlaamse strip en een katalogisering te zijn van de Vlaamse tekenaars en scenaristen. In de inleiding geeft Danny de Laet een korte geschiedenis van stripsbestuderende instellingen die er in Frankrijk en België (geweest) zijn en stelt hij vast dat er in Vlaanderen bedroevend weinig gebeurt op stripbeschouwend gebied. Het is de bedoeling dat zijn boek die leemte opvult: '... zal het dienst doen als allereerste bron die streeft naar een overzichtelijk beeld van een artistiek zowel als commercieel verschijnsel, uit onze tijd, in onze gewesten.' Want, zo verklaart Danny de Laet, er bestond niets van historisch dokumentair belang, behalve de artikelen die hij zelf tot op heden geschreven heeft (de eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat hij ook nog twee andere namen noemt van mensen die ook iets interessants op hun naam hebben).
Danny de Laet is wel in zijn opzet geslaagd. Hij geeft een redelijk duidelijk overzicht van de Vlaamse stripgeschiedenis zij het wat moeilijk leesbaar door de ronkende taal waarin hij zijn boodschap giet. Hij begint het historisch overzicht met een uitvoerige bespreking van de volks- en kinderprenten en komt dan via de jeugdblaadjes van de twintiger en dertiger jaren terecht bij de grote stripeksplosie in Vlaanderen na de tweede wereldoorlog. Alle grote passeren de revue, met als allergrootsten uiteraard Vandersteen, Sleen en De Moor. Door het moeilijke taalgebruik blijven enkele passages van deze geschiedschrijving, vooral in het begin, totaal ondoorzichtig. Een eenvoudiger en minder emotionele verteltrant had dit hoofdstuk veel goed gedaan.
Ditzelfde geldt voor deel twee van hoofdstuk 1, getiteld 'Pro en Contra'. Hierin doet Danny de Laet een poging om nog eens alle bezwaren die in de loop der laatste decennia tegen het beeldverhaal geuit zijn, tegen te spreken, op een zeer breedsprakige manier. Hij begint met uitvoerig mede te delen dat hij van zins is, dat te doen van buiten uit, objektief dus, en niet als verblinde stripfan. De kritiek op het beeldverhaal vat hij vervolgens samen in de ene kernachtige zin: 'Alle beeldverhaal is slecht' en legt daarna uit dat de heftige reaktie tegen het beeldverhaal dezelfde is als iedere reaktie op iets *nieuws*. De mens vreest het nieuwe, het onbekende, dat dáárom fout is. Bij deze verklaring kun je je overigens afvragen of het boek van Wertham, 'The seduction of the Innocent', dat het begin van de grote kritiekstroom van de vijftiger jaren is geweest, wel helemaal onder dit argument te vangen is. Het boek verscheen immers in 1954, terwijl de strip in Amerika op dat moment al zeer ingeburgerd was, eigenlijk al vanaf het eerste decenium van de 20e eeuw. Maar misschien laat Danny de Laet het 'nieuwe' van de strip vooral slaan op België, waar Werthams ideeën naar zijn eigen zeggen kritiekloos en blindelings werden overgenomen. Wertham zelf krijgt overigens van Danny de Laet ook een stevige beurt, met het voor de hand liggende argument: omdat een déél van de strips slecht is, zijn nog niet àlle strips slecht. Als deze redenering juist zou zijn, zou ook de film, het boek en de tv slecht zijn. Hierna gaat hij nog even tekeer tegen de opvatting dat strips analfabetisme in de hand zou werken, waarbij hij overigens een merkwaardig tegenargument hanteert bij een bewering van de oppositie: er is nooit gezegd dat de Amerikaanse landingstroepen in 1944 niets dan comics lazen en daardoor steeds meer analfabeet werden, waarop Danny de Laet meent te moeten opmerken: '... allicht, deze troepen die de ontscheping meemaakten langs de Normandische kust waren samengesteld uit het uitschot van de Amerikaansegevangenissen of uit boerenjongens of stadsschoeljes die niet beter wisten.' Dat hij een grote minachting koestert voor militairen is zijn goed recht, maar om het Amerikaanse landingsleger in Normandië als één grote boeventroep af te doen, is wat al te gortig. Je vraagt je af op wat voor 'informatie' hij deze mening stoelt.
Het laatste argument tegen striplezen dat bestreden wordt, is dat de strip een funeste morele invloed op de jeugd zou hebben. Terecht merkt Danny de Laet op dat in alle strips juist het goede van het kwade wint; misschien niet voor alle strips, maar voor 99% van het beeldverhaal is die bewering juist. En wat is er mooier dan een overwinning van al wat goed, edel en trouw is op alles wat slecht, laag en onbetrouwbaar genoemd wordt?
Alles bijeen genomen blijft er van de anti-stripargumentatie weinig heel, maar dit is niet nieuw. Het is niet de eerste keer dat deze oppositiegeluiden weersproken worden en je vraagt je dan ook af waarom Danny de Laet er toch weer eens een keer uitvoerig op ingaat, temeer omdat je gerust kunt aannemen dat het overgrote deel van de oplage van 'Het beeldverhaal in Vlaanderen' in handen zal komen van stripliefhebbers, voor wie een dergelijk betoog helemaal niet nodig is. Maar misschien is het boek ook bedoeld voor bibliotheken en wijze genootschappen van kunstzinnige aard en heeft hij het daarom nodig geacht alle in het verleden geuite bezwaren tegen de strip met hun tegen-argumentatie nog eens keurig op een rijtje te zetten.
Hoofdstuk 2 bevat een overzicht van de Vlaamse stripbladen en begint met een somber betoogje. Er hebben vele Vlaamse bladen bestaan, maar nu zijn die alle verdwenen. De enige reden die Danny de Laet voor hun verdwijning geeft is: inwendige redactionele problemen van allerlei aard en niveau. Een nogal vage opmerking. Hij besluit zijn betoogje met de nationalistische oproep aan de uitgevers om het nog eens te proberen met een Vlaams stripblad, omdat het talent aanwezig is en ook de kopers er naar zouden snakken...
Het overzicht zelf van de bladen is bijzonder interessant, hoewel hij hier en daar in nogal krachtige bewoordingen een negatief oordeel over medewerkende tekenaars velt. Je

kunt je afvragen of dat in een dergelijk encyclopedisch gedeelte wel van toepassing is. Dit laatste geldt eveneens voor dat derde hoofdstuk, 'Who's who' van de Vlaamse tekenaars en scenario-schrijvers'. Ook in deze encyclopedie maakt Danny de Laet zijn eigen mening hier en daar overdadig kenbaar, ook bij zijdelings ter sprake komende bladen of tekenaars/schrijvers, die niet onder trefwoorden vallen. Zo merkt hij op dat de Ercola-groep publiceerde in het 'snertblad Aloha' en bij Ludy Sels, die 'The Hobbit' tot strip heeft omgewerkt, schrijft hij: '... een mooie les voor de Angelsaksen, die het nooit waagden aan het werk van de "heilige" maar in feite vervelende schrijver, Tolkien, te raken.' Horen dit soort onderdelen thuis in een encyclopedische opsomming van tekenaars en scenaristen?
Als toegift krijgen we dan nog een bibliografie en wat stripverhalen, oud en minder oud werk van elk van de drie groten: Vandersteen, Sleen en De Moor. Leuk natuurlijk, maar ik vind het opnemen van stripverhalen in een dergelijk werk dat geschiedschrijving beoogt toch een beetje uit de toon vallen.
Alles bijeen moet ik zeggen dat dit boekwerk over het Vlaamse beeldverhaal - dat in Nederland ook altijd een grote populariteit heeft gekend - ondanks enkele opvallende bezwaren (onduidelijke taal, emotionele uitvallen, enkele dubieuze opmerkingen van de schrijver over zich zelf) toch wel degelijk het gestelde doel heeft bereikt; het vult een leemte.

Het is erg plezierig om, bladerend door de Who's Who of het historische gedeelte, een groot aantal raadsels of onduidelijkheden met betrekking tot de Vlaamse strip, en haar makers, te zien verdwijnen, en als zodanig is het zeker de moeite waard om 'Het Beeldverhaal in Vlaanderen' aan te schaffen. Ondanks het ronkend taalgebruik en de opmerkelijke opinies van de schrijver.

HAASTWERK

door Har Brok

Van alle kanten is me verzekerd dat dit overzicht van het Nederlandse beeldverhaal, speciaal (in 2 talen) vervaardigd voor de Wereldkartoenale 1977 in Knokke-Heist, een haastwerkje is geweest en ik mag dus niet nalaten de lezer daarop te wijzen, al zal hem dit feit ook wel zonder deze tip opvallen. Het gaat echter niet aan deze omstandigheid als vergoeilijkende faktor aan te voeren bij deze bespreking, omdat de uitgave ook ná Knokke-Heist te koop aangeboden wordt en omdat de uitgever - getuige zijn 'Eerste druk: juli 1977' in het kolofon - deze uitgave niet als een incident beschouwt. We zullen dus noodgedwongen maar doen alsof het hier gaat om een kort overzicht van het Nederlandse beeldverhaal, want dat is tenslotte wat de toekomstige kopers in handen krijgen.

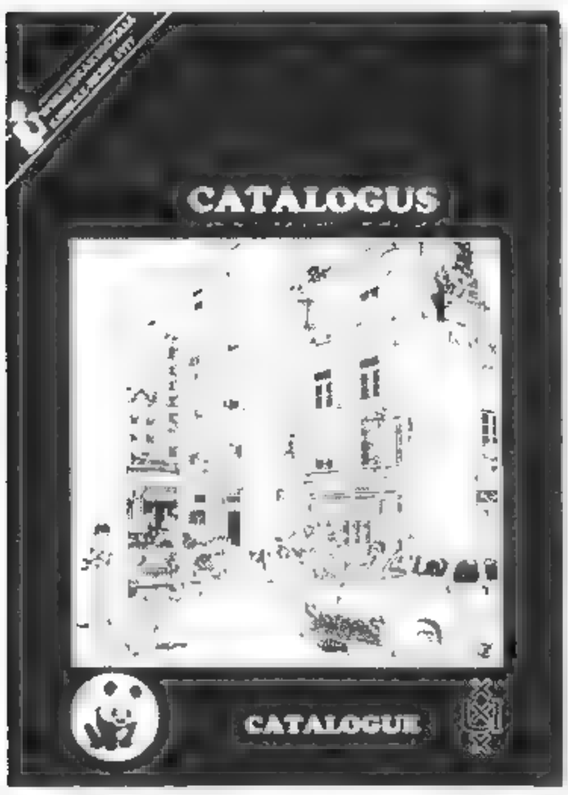

In dit prachtig geïllustreerde boekwerkje geeft de auteur tot op blz. 7 een hoofdstuk *Strips avant la lettre* (níet-Nederlands) en sluit daarop aan met het hoofdstuk *Het beeldverhaal van vóór de tweede wereldoorlog*, dat geopend wordt met de uitspraak 'Na de bloeiperiode medio vorige eeuw beleeft het stripverhaal in Europa een inzinking. Zowel kwalitatief als kwantitatief wordt er weinig meer gepresteerd.' Hij begeeft zich dus in een wespennest, want hij beweert dat 'het stripverhaal' *bestond* in het midden van de vorige eeuw, dat het toen *bloeide*, dat er tussen va. 1870-1920 *slechte* stripverhalen getekend werden en bovendien weinig. Bij het voorafgaande hoofdstukje heeft hij met terechte voorzichtigheid nog de 'Centsprenten' *even* buiten beschouwing gelaten, want het rechtstreekse en zo verleidelijke verband tussen centsprenten en stripverhalen heeft ook nog nauwelijks tot studie aanleiding gegeven, maar het is dan natuurlijk niet juist op grond van Töpffer, Busch en evt.Christophe en Cham te spreken over een 'bloeiperiode', over 'medio vorige eeuw' en over 'het stripverhaal'. Voorkeur verdient toch voorlopig het voorzichtige standpunt van bijv. C.F. van Veen (*Stripschrift* 98 (1977), blz.13), terwijl in elk geval de term *stripverhaal* ongelukkiger is dan *beeldverhaal*. Vermoedelijk om komplikaties te voorkomen ziet Richard er dan ook maar helemaal van af om zijn onderwerp te definiëren en dat brengt de nodige verwarring met zich mee, want wat moet de argeloze lezer op blz. 15 nu ineens met *strips in de echte zin des woords* (d.w.z. 'losse stroken van 2 meter lengte (. . .) opgerold en opgeborgen in een speciaal doosje'). Bedoeld moet zijn strips in de *letterlijke* (en niet *oorspronkelijke*) zin des woords, maar het blijft uitkijken met zulke termen als je geen begrippen definieert. In een volgende druk zou daarom toch minstens een verwijzing naar bijv. blz. 7 ev. van *Strip voor strip* (Amsterdam 1970) noodzakelijk zijn. Op blz. 67 van die uitgave vinden we trouwens de *opgerolde stroken opgeborgen* in een *doosje* weer terug evenals de oorspronkelijke formulering *strips in de ware zin van het woord*. Verwarring ontstaat onherroepelijk weer op blz. 23 bij de term *realistische strip*. Deze term leek tot nu toe voorbehouden voor een karakterisering van tekenstijl (tegenover *karikaturale* of *schematische strips*), maar Richard introduceert de term nu als karakterisering van de inhoud. De term *beeldroman*, op blz. 19 juist weer wél omschreven, namelijk als 'Een klein boekje op broekzakformaat met op elke bladzijde meestal 1 tekening; het verhaal gaat bijna altijd over misdaadbestrijding', verdient een minder op Dick Bos afgestemde definitie. Het formaat is níet de begrenzende faktor

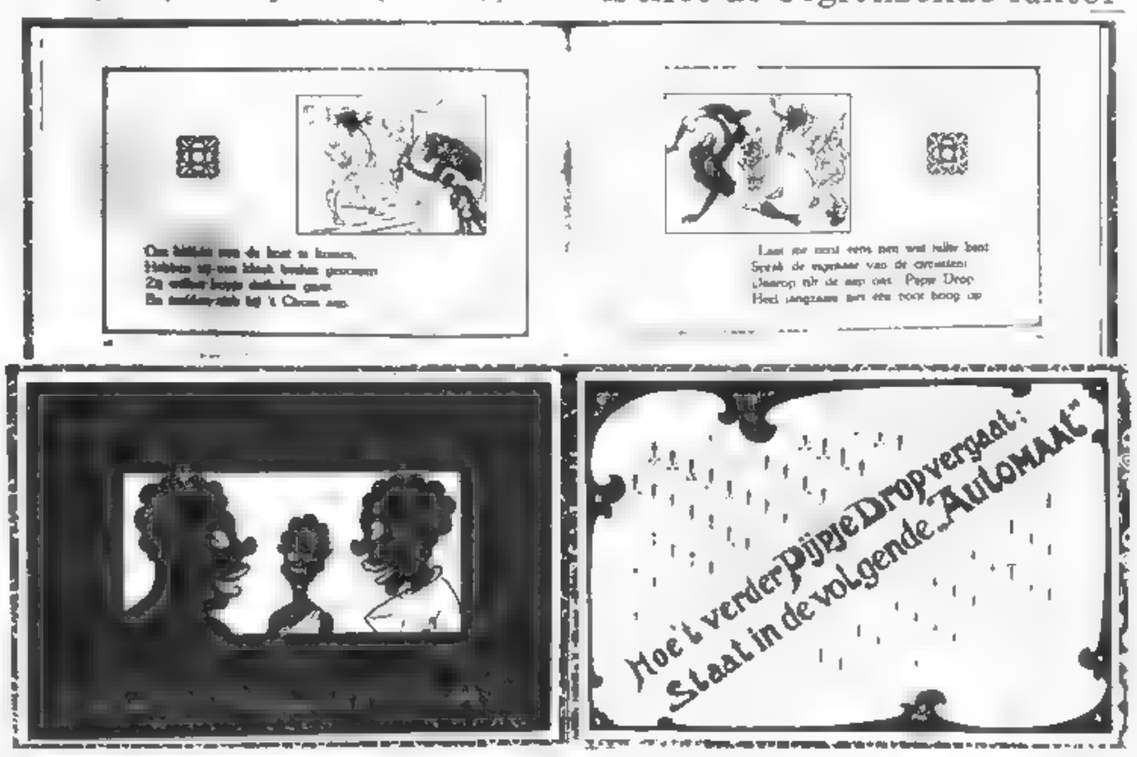

(nog afgezien van de tautologie *klein, boekje* en *broekzakformaat*). Juist het element *roman* is van belang en wijst op het min of meer uitvoerige, komplete of afgeronde karakter van dit soort uitgaven, waartoe ook *Hessa, Oltretomba* (eerder misdaad*bevorderend* dan -bestrijdend!), Classics en dergelijke gerekend moeten worden! 1)
De formulering is overigens wel vaker ongelukkig, vooral in historisch opzicht. De formulering 'Europa zal tot bijna 1920 moeten wachten voor het weer wat gaat presteren op dit gebied' (bedoeld is strips) op blz. 7 geeft niet alleen blijk van een al te simpele visie op de geschiedenis, maar is ook absoluut gezien onjuist. Voor het overige verschuil ook ik me maar achter de faktor 'haast', die wel heel wat op z'n geweten zal hebben. Door de beknoptheid vallen er verder nog wat zaken onder tafel, met name de rol van de kinder- en weekbladen tussen de twee wereldoorlogen, de invloed van het Vlaamse beeldverhaal (eigenlijk van het buitenland in het algemeen), de rol van *Hitweek, De Andere Krant* en andere destijds subversieve literatuur en een beredeneerd onderscheid tussen *geëngageerde* en *undergroundstrips*.
Uit de aard van zijn funktie heeft Richard zonder twijfel de beschikking over Nederlands meest uitgebreide stripverzameling. Hij geeft daaruit een schat van data, verbetert ook diverse fouten uit *Strip voor strip* en zorgt voor unieke illustraties. De afbreuk die Richard aan die data doet door te melden dat Joost Swarte's zeefdruk *Ochtendschemer* 9 drukgangen meemaakte in een oplage van 150 stuks (moet zijn resp. 8 en 175) kan aanleiding geven tot twijfel, maar ik kan de lezer verzekeren dat deze vergissing incidenteel is. Veel waardering verdient vormgeving, uitvoering en de Engelse paralleltekst (jammergenoeg niet bij de afbeeldingen). Het vignet van de Gemeentelijke Universiteit Amsterdam tenslotte met in het kolofon de formulering 'uitgave (. . .) voor de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, ten behoeve van het Stripdocumentatiecentrum Nederland' autoriseert als het ware deze uitgave. Dat is mooi meegenomen dus.

Har Brok

1) De formulering 'meestal 1 tekening' omvat overigens niet alleen blzz. uitsluitend gevuld met tekst maar óók lege bladzijden.

R.Richard: Het Nederlandse beeldverhaal. Een kort overzicht/The Dutch comic-strip. A short survey. ('s-Gravenhage - Uitg. Panda- 1977) 44 blzz. prijs f 7,-.

NIEUWS

Nieuwsredactie: M.v.d.Hoff, M.Wassington,Postbus 9494

ESSEF nr. 3

Dit derde nummer met een omslag van Don Lawrence is alweer dikker dan het vorige nummer (ook een gulden duurder). Wat verhalen betreft een lang *Sword & Sorcery verhaal* (11 blz. met een Balm-illustratie) door R. Donkersloot en B. van Laerhoven en het derde deel van *Octavian III* door Perry Rhodan - schrijver K.H. Scheer.
Zoals aangekondigd in nummer 2, een geheel in kleur gedrukte strip van D. Lawrence (2 blz. vervolgverhaal) over iets geheimzinnigs in een oerwoud in de bekende stijl en kwaliteit.
De andere strips zijn: het vervolg van 'Inferno-ballade' van Harry Balm (2 blz. hallucinair tekenwerk); de zevende en achtste pagina van '*De Kry'angh Sage'* van Gideon Brugman met een heldhaftig optreden van James Coburn; het vervolg van Max Mutesius' strip *De vechters van Shar-Yaban*, waar de zaken een onverwachte wending nemen en vier bladzijden van *Het Survival Centrum* van Willy Lohmann dat kwa kwaliteit aardig richting Kraaienhove gaat.
De achterkant van de omslag is gevuld met het enige werk dit keer van Tais Teng (voor vrienden Thijs van Ebbenhorst Tengbergen), het vervolg van *De Stalen Horde*.
Dan is er nog een nieuwe strip naast die van Lawrence, wn wel *Maxor van Cirod* door John A. Richardson. Een S & S strip over de held Maxor. De tekeningen vertonen af en toe sterke overeenkomst met Alex - Flash Gordon - Raymond. Jammer dat de teksten in de strips ingetypt zijn i.p.v. met de hand geletterd. Dat zou het geheel aantrekkelijker maken.

Erik Hoek

ESSEF no. 3, uitgave
48 blz. SF voor f 5,95 (95 Bfrs.)
Informatie over abonnementen bij Postbus 10132 Amsterdam.

LUCKY LUKE

'Le Fil qui chante', het is voor LL liefhebbers een tegenslag te ervaren dat de opgaande lijn die er in de laatste verhalen zat, met de vanuit psychologie gevoede scenario's nu een eind is gekomen met een wel zeer matig doorsnee verhaal. Le fil qui chante dat op dit moment al grotendeels in Eppo is verschenen, onder de titel 'De zingende Draad', is kwa verhaalopzet vergelijkbaar met de eerdere verhalen 'Prikkeldraad in de Prairie' en 'De Trek naar Oklahoma', als ook met de plots van een aantal Suske en Wiske verhalen (Rammelende Ralley, Testament-verhaal e.d.). Een weddenschap tussen twee goudeerlijke lieden - wie is het eerst daar en daar? wordt door een derde met een enorme beloning $ 100.000 aangeblazen, waardoor de wedloop een grimmig karakter krijgt. Verantwoordelijk daarvoor zijn malafide handlangers die zelf op de beloning uit zijn. Kortom sabotages aan de orde van de dag, malaise pur sang. Waarom we dit album dan toch moeten aanschaffen? Welnu het tekenwerk van Morris is natuurlijk nog steeds onweerstaanbaar terwijl in het verhaal zelf toch wel weer een handvol goede grappen is opgenomen. Le Fil qui chante, Ed Dargaud, Paris. Verkrijgbaar in iedere Franse boekwinkel of kiosk voor Ffr. 17. Binnenkort ook in een Nederlandse versie (bij Oberon) en wellicht kan de vertaler er nog iets aardigs van bakken.

VPRO-LID

Iedere stripliefhebber zou eigenlijk lid moeten worden van de VPRO, dan waren ze daar mooi uit de zorgen. Nu nog niet. Moeten straks Koot en Bie naar de TROS? Dat nooit dan nog liever lid! Opschieten dan maar: kaartje naar VPRO, Postbus 11, Hilversum is genoeg. De rest komt vanzelf op U af.

ARMAN EN ILVA

Eindelijk heeft een uitgever het aangedurfd de sublieme sf-krantenstripverhalen Arman en Ilva van Thé Tjong King en Lo Hartog van Banda te bundelen in een monumentale uitgave. De hulde daarvoor gaat naar Cees Coenders' Brabantia Nostra. In Voor de bundeling had perfektionist Khing een aantal platen bijgewerkt, een aantal hertekend, waardoor de uitgave lange tijd werd opgehouden. Groot was dan ook de teleurstelling toen bleek dat de drukker de bijgewerkte tekeningen verwisseld had met de oorspronkelijke cliché-afdrukken, waardoor de krantenstrips integraal werden herplaatst. Errare humanum est! Nog dit jaar zal daarom dan ook i.v.m. de goede verkoopresultaten, een tweede volledig herziene - dus hertekende druk verschijnen.
In de huidige uitgave blijkt de strip, die destijds in de krant moeilijk te volgen was, door juist de bundeling aan leesbaarheid gewonnen te hebben. Toch zijn er op deze uitgave nog wel wat aanmerkingen te maken, want gezien de beschikbaarheid van clichés en de forse prijs van het boekwerk had een betere druk zeker niet misstaan. Ook lijkt mij de vermelding van de verhaaltitels zoals ze speciaal destijds voor Stripschrift (SS 62 'Arman en Ilva'-nummer, februari 1974) door de schrijver werden bedacht geen overbodige luxe evenals wat bibliografische gegevens. Maar dat alles komt natuurlijk nog in orde in de volgende te verschijnen delen. Moge een en ander leiden tot een Arman en Ilva revival.
Arman en Ilva, deel 1, Brabantia Nostra, Vogelenzanglaan 3, Breda. Prijs f 29,75 (ledenkorting!).

Verder programma:
Op het programma van dit jaar (december?) staat tevens het zeer lang in produktie gebleven boek *Beeldspraak* van Stripschriftredacteur Rob van Eijck, boordevol interviews met de vertegenwoordigers van onze Nederlandse generatie stripmakers, terwijl eind maart deel II in de serie Arman en Ilva herdrukken valt te verwachten. WAM

Planning Tom Poes/Bommel heruitgaven 1978.

Voor volgend jaar staan de volgende titels vast:
eerste set: te verschijnen februari 1978: **MV 39 (934-999) Het Lijmteen en MV-47 (1493-1565) De Partenspeler.**
tweede set:te verschijnen april 1978: **MV 41 (1090-1169) Het Wegwerk en MV-42 (1170-1234) Eh. . . Dinges.**
derde set: te verschijnen juni 1978: **MV 40 (1001-1089) De Volvetters en MV-49 (1610-1671 De Schoonschijners.**
vierde set: te verschijnen september 1978.: **MV 37 (772-863) De betoverde Prinses en MV 50 (1672-1729) De Gebr. Weeromstuit**
De prijs wordt per set f 8,90 met voor leden/abonnees de gebruikelijke korting. De huidige leden/abonnees ontvangen bij de laatste set van dit jaar een acceptgirokaart voor alle vier bovengenoemde sets. Het is nog in beperkte mate mogelijk *alle* sets (m.i.v. de uitgaven van 1978) te bestellen. Over het resterende programma wordt druk onderhandeld.

M.W.

SMURFENFILM
Op 15 december gaat in de grote steden van Nederland de Smurfenfilm *De fluit met zes Smurfen* in première.

STRIPFLITSEN

Stripschriftslipper: 'Thespa'. . .
'Hallo? Spreek ik dan niet met Stripschrift? '
'Jawel, hoor'. . . .
'Nou, kijk, ziet u, ik heb al sinds nummer 101 geen Stripschrift meer ontvangen en nu las ik. . . .'
'Ja? . . .
'. . . in dat witte programmaboek dat nummer 105 al uit was. . .' . . . . . .
Stripmafia? Godfather Pink in de kraag gevat door onvermurwbaar wetsdienaartje . . . . .
Mondjesmaat, stripantiquair stoot brood uit mond van beursbroodjeshouder. . . . . .
Brood en wijn, bij het breken van het brood herkenden zij hem bij het Bommel's Wijnhuis.
Ooggetuige, Baardige zendeling getuigt op straathoek van dwaalleer! . . . . . .
Pureiner, al-die-pers wipt promotieposter uit pakket, verse Gummiwaar toch verkrijgbaar .
Overworked, Nieuwsredakteur heeft te veel hart voor de zaak! .
Duck, Consumpties om door een ringetje te halen! . . . . . .
Repetitio, aan bakboord ziet u Donald Duck, aan bakboord ziet u Donald Duck, aan bakboord ziet u Donald Duck . . . .
Rasterfreaks slaan weer toe Lucky Luke met Rasterbaard in de zingende telegraafpaal . . .
Herfstfanzine, les feuilles mortes.
Feest, Van klits, klets, klandere, van de ene bil op de andere . . .
Ommezwaai, wie zo de begin-selverklaring uit '75 van de Balloeners legt naast de achteromslag van het nieuwste nummer moet het mistig voor de ogen worden. Of zou dat de betekenis zijn van De Vrije Balloen gaat het anders doen? .
Feest, Die Lambiek kom je ook overal tegen. . . . . ,
Seksartikelen, Zou er nu octrooi aangevraagd zijn op die Van Agt vibrator, anders heb je mooi kans dat de oppositie er mee gaat strijken . . . . . .
Feest Toen Donald dansend met Ducktails en passant een kostbare palm meenam, werd van Disney hogerhand ingegrepen..
Feest, Dixieland pijpers blazen trommelvliezen uit, bovenbazen dansen door . . . . . .
Feest, Als je zo'n vuurvreter ziet smullen loopt je de petroleum uit de mond . . . . . .
Feest Zouden nu door dat vuurvreten je de vullingen uit de mond smelten? . . . . . .
Blaadjesbaardje, blaadjesmaker, praatjesmaker, praatjes vullen geen blaadjes . . . . . .
Contrast, Subliem zwart die negers van Pratt. . . . . .
Alcoholica In de Moor gehoord: Geeft u mij maar een ouwe klare en. . .' Die hebben we niet meneer, we verkopen alleen zwak alcoholische dranken, Blwurp, ach, gat. . . Kom Rantanplan we gaan! . . . . . .
Feest. daar schieten woorden te kort. . . . . .
Bekentenis. En toch ben ik van mening dat Striprofiel niet mag verdwijnen! Martin Wassington

René Goscinny:

EEN LEVEN IN DIENST VAN DE STRIP!

Bij het ter perse gaan van dit Stripschrift bereikte ons het trieste bericht dat René Goscinny op 51-jarige leeftijd overleed.
Goscinny werd op 14 augustus 1926 te Parijs geboren, emigreerde op twee-jarige leeftijd naar Buenos Aires, waar hij na het doorlopen van de Franse school op zeventienjarige leeftijd zijn eerste stappen in de tekenwereld zette op een reclameburo. In 1945 reisde hij naar de VS, waar hij in 1949 kennis maakte met de jonge tekenaars die aan de opzet van het blad MAD werken (o.a. Harvey Kurzman, Will Elder, John Severin e.a.). Die ontmoetingen blijken van beslissende betekenis voor zijn verdere leven: als alles wat hij aanpakt bij de Kurzman tekenstudio's desastreus uitpakt, besluit hij na zijn diensttijd in Frankrijk, zijn geluk in Europa te beproeven. Daarmee eindigen in 1952, wanneer hij na een jaar voorbereiding bij Dupuis aan de slag kan – zijn magere jaren. In het weekblad Robbedoes werkt hij met o.a. Gillain, – die hem op weg helpt, en sinds 1955 vat hij met Morris 'Lucky Luke' aan, hun samenwerking mondt uit in een van de hoogtepunten van het Europese beeldverhaal. In 1956 begint hij voor Kuifje Weekblad te werken, waarin hij met Attanasio, Macherot, De Moor, Craenhals, Berck, Tibet, Uderzo e.v.a. werkt.
Het blijkt allemaal nog niet genoeg, want na een vierjarige periode als hoofdredacteur van 'Pistolin' heeft hij de smaak te pakken: met als partners Charlier en Uderzo en in de rug sterk commercieel gesteund door Radio Luxemburg, brengt hij het nieuwe stripblad Pilote van de grond.
In het eerste nummer (29-10-1959) start hij direkt in samenwerking met Uderzo de strip die de meest suksesrijke en invloedrijkste aller tijden zal blijken te zijn: Asterix, de Galliër. (De albums verkopen in oplagen van 1.500.000 ex.)
Het blad zal in de loop der tijden alle belangrijke talenten de kans geven te publiceren: o.m. Giraud, Gotlib, Fred, Lob, Pichard, Mezières, Bretécher, Alexis, Auclair, Tardi, Gigi, Gébé, Cabu, Caza, Bielsa, Bilal, Aidans, De la Fuente, F.Murr, Mandryka, Reiser, Vance, Blanc-Dumont, Buzelli, ook de gevestigde orde: Gillain, Pratt, Hubinon, Morris en Sirius e.a. profiteert mee. Kortom een waanzinnig belangrijk initiatief.
Rond 1968 - de turbulente meidagen in Parijs - groeit de oppositie tegen Goscinny's strakke hoofdredakteurs –censuur– beleid, en een aantal belangrijke tekenaars verdwijnt daardoor uit de redaktie: o.a. Cabu, Reiser en Gébé. Onderhand wordt Goscinny in 1971 op de stripdag in Amsterdam erelid van Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in strips. Het jaar daarop is er geen houden meer aan, de tegenstrijdige opvattingen van een aantal tekenaars en Goscinny over het publiek van Pilote, 'volwassenen of gevorderde pubers als lezers'? leidt tot een breuk waarna o.m. door Bretécher, Gotlib en vooral Mandryka *L'Echo des Savanes* een blad voor volwassen striplezers wordt opgezet. Later zullen *Fluide Glacial, Mormoil* en *Metal Hurlant* volgen. Het lijkt erop of de door Goscinny op het pad van MAD geplaatste tekenaars nu hun eigen weg gevonden hebben en Goscinny daarbij op een zijspoor zetten. De invloed van MAD is trouwens in een van Goscinny's eerste strips 'Hoem Papa' al duidelijk merkbaar.
Onder invloed van de nu ontstane konkurrerende bladen voor volwassenen en andere marktontwikkelingen keldert de oplaag van Pilote, en Goscinny blijkt niet meer in staat zijn kontakten met de intellektuele laag van de bevolking aan te wenden voor het optimaal funktioneren van het blad. Juni 1974 wordt de wekelijkse uitgave omgezet in een maandblad. Naast de eer die Goscinny maar ook Uderzo en vooral Charlier voor hun werk aan veel strips en Pilote toekomt, wordt Goscinny ook een gewaardeerd schrijver van boeken (Petit Nicolas) en als in 1976 de Blevision Studio's in België ophouden te bestaan, wordt hij bovendien direkteur van de tekenfilmstudio's Idéfix te Parijs.
In die positie ontwikkelt hij een wel zeer ambitieus programma omvattende o.m. een projekt van 5 full-animation films w.o. Lucky Luke en Asterix. Goscinny heeft realisering van dit plan niet mee mogen maken, alleen een eerste produktie kwam dit jaar vrij: Asterix in Rome (gedeeltelijk geanimeerd). De rest is nog in produktie en natuurlijk want de problemen zijn grenzeloos voor wat organisatie betreft als ook voor wat financiën betreft (Van Disney is immers alom bekend dat hij pas de laatste jaren van zijn leven echt begon te verdienen). Welnu, die financiële problemen, de produktiemoeilijkheden, zijn vele werk aan strips, zijn boekenschrijven, alsook zijn bemoeienis met herdrukken, moeten het veel te vroege einde van zijn leven, in dienst van de strip, ernstig bespoedigd hebben. Hij zal natuurlijk doorleven door zijn onvergetelijke kreaties, maar wie vult de leemte die hij als dynamisch, ambitieus en kundig man, levensgroot achterlaat?

Redactie Stripschrift
Bestuur van Het Stripschap

Lo Hartog van Banda:
Goscinny werd de grootste onder de scenaristen voor balloonstrips, dit dankte hij niet alleen aan zijn uniek talent, maar ook aan het feit dat hij het geluk had samen te werken met talenten als een Uderzo en een Morris. Uit het samenspel en de wisselwerking tussen deze virtuozen zijn verrukkelijke werkstukjes ontstaan. Het waren niet zo zeer de plots die zijn strips ver boven de middelmaat verheven, maar vooral de subtiele uitwerking ervan en de rake manier waarop de karakters waren neergezet. Zijn karakters leefden en zullen blijven leven ook nu hun schepper er niet meer is. Want het bijzondere van echte creaties is dat de geesteskinderen hun geestelijke vader overleven.

Lo Hartog van Banda

Professor Pi en Simpelman

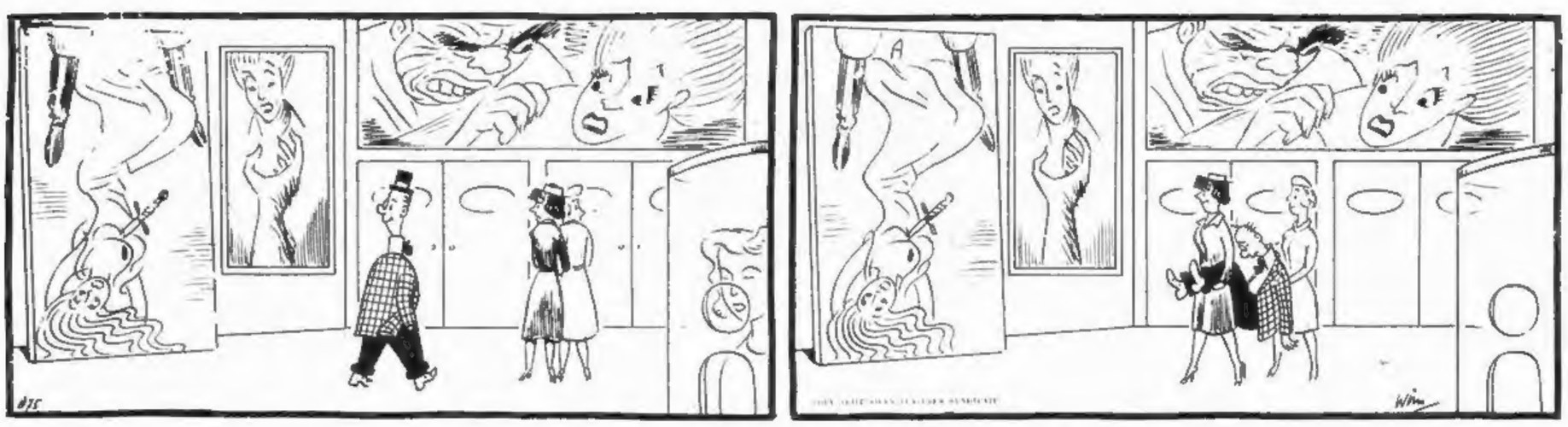

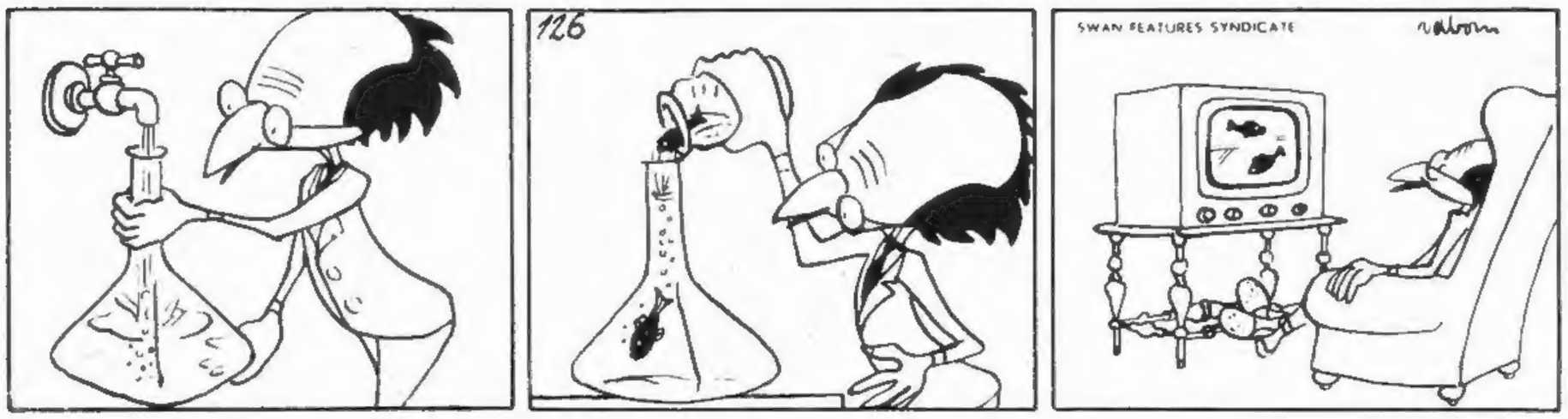

STRIPSCHRIFT no. 107 verschijnt de eerste week van januari 1978 met aandacht voor:

- **Kapitein Rob, d.m.v. artikelen van Tekstschrijver Evert Werkman en tekenaar Martin Lodewijk**
- **De SF-elementen uit die strip**

en verder

- **VNU-story IV**
- **Vooroordelen tegen het beeldverhaal**
- **Boekbesprekingen, nieuws herdrukken etc.**

Aangeboden aan de leden van Het Stripschap, ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum (11-10-1977), door uitgeverij Thespa en de redaktie van Stripschrift. Met dank aan The Tjong Khing.

uitknippen langs lijntje, ophangen, en nieuw nummer bestellen (zie pag. 38).

UITGEVERIJ OBERON:

DE NIEUWSTE STRIPALBUMS

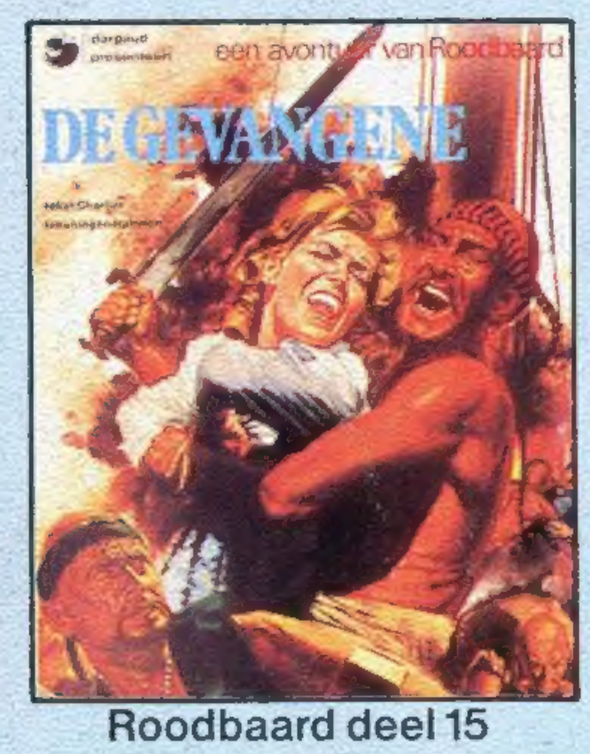

Roodbaard deel 15
„De gevangene"
verschijnt: 13-1-'78

Franka deel 1
„Het Misdaadmuseum"
verschijnt: 20-1-'78

Julie Wood deel 4
„Julie krijgt het niet voor niets"
verschijnt: 28-1-'78

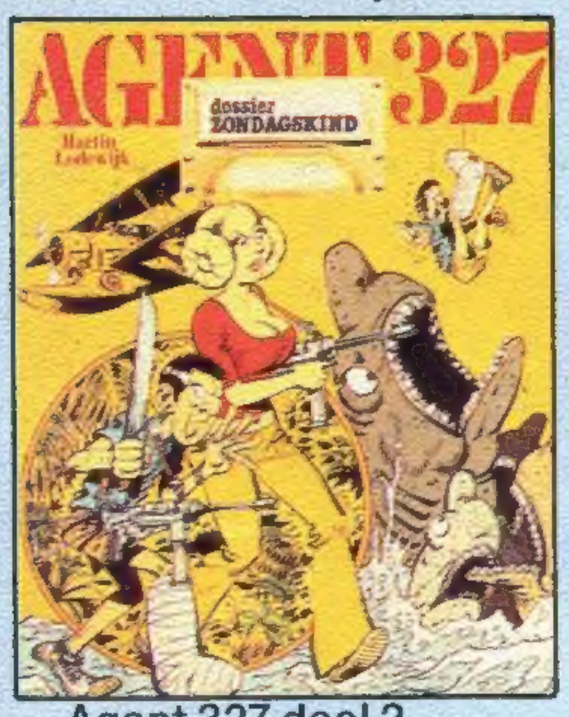

Agent 327 deel 2
„Dossier Zondagskind"
verschijnt: 4-2-'78

Blueberry deel 5
„Vogelvrij verklaard"
verschijnt: 11-2-'78

Trigië deel 6
„In de greep van het kwaad"
verschijnt: 18-2-'78

PRIJS PER ALBUM

5,25

Eppo deel 1
„Eppo in de puree"
verschijnt: 25-2'78

Bob Morane deel 3
„Het zwaard van de Paladijn"
verschijnt: 3-3-'78

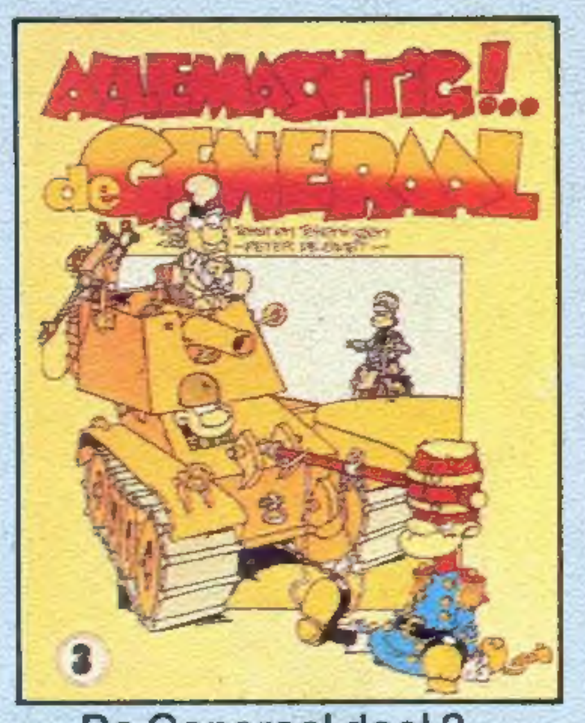

De Generaal deel 3
„Allemachtig!.."
verschijnt: 10-3-'78

OVERAL VERKRIJGBAAR